

การศึกษาคคุณภาพสูง ระดับโลก

ศ. นพ.วิจารณ์ พานิช
ปิยภรณ์ มั่นทะจิตร

การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก

ศ. นพ.วิจารย์ พานิช
ปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร

การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

วิจารณ์ พานิช.

การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก.-- กรุงเทพฯ : มูลนิธิสยามกัมมาจล, 2563.

210 หน้า.

1. การศึกษา. I. ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร์, ผู้แต่งร่วม. II. อัยยา มัณฑะจิตร์, ผู้วาดภาพประกอบ. III. ชื่อเรื่อง.

370

ISBN 978-616-8000-32-8

ผู้เขียน

ศ. นพ.วิจารณ์ พานิช

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร์

เจ้าของ

มูลนิธิสยามกัมมาจล

ที่ปรึกษา

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร์

บรรณาธิการ

ภาพพิมพ์ พิมพ์รัตน์

นาถชิดา อินทร์สอาด

ออกแบบรูปเล่ม

วันทนีย์ มณีแดง

ภาพประกอบ/ปก

อัยยา มัณฑะจิตร์

จัดพิมพ์โดย

มูลนิธิสยามกัมมาจล

19 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร

เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

โทรศัพท์ 0 2937 9901-7

www.scbfoundation.com

ISBN

978-616-8000-32-8

พิมพ์ครั้งที่ 1

มิถุนายน 2563

จำนวนพิมพ์

2,000 เล่ม

พิมพ์ที่

บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

ราคา

180 บาท

คำนำผู้เขียน

หนังสือ *การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก* เล่มนี้ เขียนจากการตีความ (ไม่ใช่แปล) หนังสือ *A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation* (2012) ซึ่งเขียนโดย Vivien Stewart โดยผมได้ตีความเป็นตอน ๆ ลงบล็อก Gotoknow.org ในชุดการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก (<https://www.gotoknow.org/posts/tags/การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก>) รวม 10 ตอน แล้วรวมเล่มปรับปรุงเป็นหนังสือเล่มนี้โดยทีมงานของมูลนิธิสยามกัมมาจล รวมทั้งมีการเขียนเล่าประสบการณ์จากการทำงานสนับสนุนโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาของทีมมูลนิธิสยามกัมมาจล เข้าไปเป็นบทสุดท้าย เพื่อเล่าการดำเนินการตามหลักการในหนังสือ สู่อการปฏิบัติในสถานการณ์จริงของบริษัทไทย

หนังสือเสนอตัวอย่างระบบการศึกษาของ 5 ประเทศ คือ สิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ เซี่ยงไฮ้ (จีน) และออสเตรเลีย ที่มีบริบทแตกต่างกัน และมีวิธีดำเนินการแตกต่างกันไปตามบริบทของตน แต่ก็มีมาตรการสำคัญที่ทั้ง 5 ประเทศใช้เหมือนกัน 8 ประการคือ (1) วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ (2) กำหนดมาตรฐานสูงหรือท้าทาย (3) มุ่งสร้างความเท่าเทียม (4) ครูและผู้นำการศึกษาคุณภาพสูง (5) มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน และสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับนโยบายถึงปฏิบัติการ (6) แนวทางการจัดการและระบบรับผิดรับชอบที่สะท้อนผลลัพธ์ที่ผู้เรียน (7) นักเรียนมีแรงจูงใจต่อการเรียนสูง (8) มุ่งเรียนเป็นพลโลก และเพื่ออนาคต

ท่านที่สนใจเรื่องปัจจัยที่ทำให้การศึกษาของประเทศมีคุณภาพสูง ควรได้อ่านบันทึกชุด *สู่การศึกษาคุณภาพสูง** ที่ตีความจาก World Development Report 2018

จากหลักการและวิธีการในหนังสือเล่มนี้ วงการศึกษาไทยสามารถเลือกนำไปปรับใช้ได้ในทุกระดับ ทั้งระดับโรงเรียน เขตการศึกษา พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และระดับประเทศ ทำเป็นวงจรการเรียนรู้สองชั้น (Double Learning Loop) เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

คณะกรรมการจัดทำหนังสือเล่มนี้เน้นนำเสนอในลักษณะที่ชวนผู้อ่านจินตนาการสู่การปฏิบัติ มีการใช้ศิลปะ และ Infographic ช่วยความเข้าใจ และช่วยให้หนังสืออ่านง่ายขึ้นเป็นอันมาก

ผมขอกราบขอบพระคุณท่านผู้ใหญ่ในวงการการศึกษาไทย 3 ท่าน ที่กรุณาเขียนคำนิยมให้ คือ ศ. นพ.จรัส สุวรรณเวลา อดีตประธานคณะกรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา รศ. ดร.เอกชัย กิสุขพันธ์ ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.) และ รศ.ประภาภัทร นิยม อธิการบดีสถาบันอาศรมศิลป์ และขอขอบคุณ คุณปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล และทีมงาน ที่กรุณาจัดทำหนังสือเล่มนี้ออกเผยแพร่เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย สู่เป้าหมายพลเมืองไทยคุณภาพสูง เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาบ้านเมือง

วิจารณ์ พานิช

26 มีนาคม 2563

คำนำ

มูลนิธิสยามกัมมาจล

หนังสือการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก หนังสือเล่มที่ท่านถืออยู่ในมือขณะนี้ เป็นการรวมบันทึกการตีความของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช จากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) เขียนโดย Vivien Stewart แนะนำ 5 ประเทศ สำหรับเป็นแบบอย่างการพัฒนาระบบ การศึกษาที่ดี คือ สิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ จีน (เซี่ยงไฮ้) และออสเตรเลีย

ประกอบไปด้วยกรณีศึกษาการพัฒนาระบบการศึกษาให้เป็นการศึกษาคุณภาพสูงของ 5 ประเทศ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามบริบทของแต่ละประเทศ คุณลักษณะร่วมของระบบการศึกษาที่ประสบความสำเร็จ หลักการพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาวิชาชีพครูและการบริหารการศึกษา พร้อมบทวิเคราะห์เพื่อการนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาระบบการศึกษาไทย โดยศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้สะท้อนให้เห็นถึงลักษณะร่วมสำคัญ 8 ประการ ของการศึกษาคุณภาพสูง ได้แก่

1. วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ
2. กำหนดมาตรฐานสูงหรือท้าทาย
3. มุ่งสร้างความเท่าเทียม
4. ครูและผู้นำการศึกษาคุณภาพสูง
5. มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับนโยบายถึงปฏิบัติการ
6. แนวทางการจัดการและระบบรับผิดำรงชอบที่สะท้อนผลลัพธ์ ที่ผู้เรียน
7. แรงจูงใจของนักเรียน
8. มุ่งเรียนเป็นพลโลก และเพื่ออนาคต

และทำให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อน การศึกษาคุณภาพสูงของทุกฝ่าย การเข้ามามีบทบาทของครู ผู้บริหาร โรงเรียน ภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้ประกอบการ ชุมชน และผู้ปกครอง

พร้อมปิดท้ายด้วยกรณีศึกษาการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย ที่มูลนิธิสยามกัมมาจลได้นำประสบการณ์การทำงานในพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ มาเพิ่มเติมในบทที่ 11 เพื่อให้ผู้อ่านได้ ทำความเข้าใจสถานการณ์ในประเทศไทยได้ดียิ่งขึ้น

ณ เวลาคู่นี้เป็นเวลาที่ทั่วโลกลุกขึ้นมาตื่นตัวต่อการปฏิรูปการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว มูลนิธิสยามกัมมาจล มีความตั้งใจเชิญชวนผู้อ่านร่วมคิดและจินตนาการถึงอนาคตการศึกษาไทยที่อยากเห็น และจุดประกายให้ผู้อ่านสะท้อนแนวคิดแนวทางการพัฒนาจากตัวอย่างของนานาชาติ นำมาพิจารณาถึงบทบาทของตัวเองในการมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาการศึกษาไทย และใช้โอกาสนี้ผลักดันให้ประเทศไทยก้าวขึ้นมาสู่การจัดการศึกษาที่พัฒนากำลังคนรุ่นใหม่ของประเทศ ให้ตอบรับต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย สังคมโลก ได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

มูลนิธิสยามกัมมาจล

คำนิยม

ศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิช เป็นผู้มีคุณูปการต่อสังคมไทย เป็นอันมาก ท่านเป็นผู้ที่อ่านมากและประสบการณ์สูง ทำให้มีความรู้มากและกว้างขวาง ท่านมีความสามารถเป็นพิเศษในการคิดที่ผสานความรู้ ต่อยอด และสร้างสรรค์ให้เกิดหลักความคิดใหม่ รวมทั้งการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ได้จริง เมื่อผมได้ทำงานใกล้ชิดกับท่าน ผมได้รับข้อคิดดี ๆ และแนวทางที่ใช้ประโยชน์ได้อยู่เสมอ ท่านยังมีทักษะสูง และความขยันในการสื่อสารเพื่อขยายความรู้และความคิดไปสู่วงกว้าง ใช้สื่อหลากหลายรูปแบบ รายการ gotoknow ของท่าน เป็นสื่อที่มีผู้ติดตามจำนวนมาก ทำให้สามารถนำไปใช้ในงานต่าง ๆ ได้ ในระยะหลังที่ผมได้พบท่านเป็นครั้งคราว ก็จะได้รับหนังสือที่ท่านได้เขียนขึ้นใหม่อยู่เสมอ ข้อคิดข้อเสนอ และหนังสือของท่านล้วนเขียนอย่างมีลักษณะพิเศษ ที่นอกจากจะมีแนวคิดและสิ่งใหม่ที่กระตุ้นความคิด ความสนใจ และเป็นสาระทางปัญญาอยู่เสมอแล้ว ยังอ่านสนุก ชวนให้ติดตามอย่างวางไม่ลง

หนังสือ “การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก” เป็นผลงานที่มีลักษณะพิเศษ โดยอาศัยถอดความจากหนังสือ “A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation” ที่เขียนโดย Vivien Stewart อันเป็นผลงานจากการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์ กรณีศึกษา

การพัฒนาาระบบการศึกษาที่มุ่งให้เป็นการศึกษาคุณภาพสูงของ 5 ประเทศ คือ สิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ จีน (เซี่ยงไฮ้) และออสเตรเลีย อาจารย์หมอวิจารณ์ได้เลือกหนังสือเล่มนี้มานำเสนอและขยายความขึ้น น่าจะเป็นจากหลายเหตุ ข้อคิดเดิมของ Vivien Stewart ที่ปรากฏในหนังสือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญอันเชื่อถือได้ และข้อสรุปมีความสมเหตุสมผล เป้าหมายของหนังสือยังเน้นจุดมุ่งหมายของการศึกษาไปที่การมีคุณภาพสูง อันชี้้นำให้การปรับปรุงหรือพัฒนาการศึกษาไม่เพียงทำให้การศึกษาสำเร็จ แต่ยังต้องทำให้เกิดคุณภาพสูงในระดับโลก ซึ่งทั้ง 5 ตัวอย่าง เป็นการบุกเบิกสร้างสรรค์ขึ้นไปอีกระดับหนึ่ง หนังสือดังกล่าวได้พิจารณาถึงหลักการและวิธีการในการสร้างความสำเร็จ โดยแต่ละแห่งได้ใช้สภาพที่หลากหลายแตกต่างในแต่ละตัวอย่างมาเป็นปัจจัยสู่ความสำเร็จด้วย ผู้เขียนได้ให้ความเห็นอย่างชัดเจนและเข้มข้น มีข้อสรุปที่เป็นหลักการร่วมด้วย อาจารย์หมอวิจารณ์ได้ขยายแนวคิดออกไปสู่สภาพการศึกษาของประเทศไทยด้วย ตลอดจนได้ให้ข้อเสนอแนะอย่างชัดเจนและตรงเป้าสำหรับประเทศไทย นับเป็นหนังสือที่มีทั้งหลักฐาน ข้อเท็จจริง และข้อคิดเห็นที่น่าเชื่อถืออย่างมาก

จากบทเรียนใน 5 ประเทศ การศึกษามีใช่เพียงการจัดให้ผู้ที่สมควรเข้าเรียนได้รับการศึกษาเท่านั้น อาจารย์หมอวิจารณ์ได้อ้างข้อเขียนของ Vivien Stewart ว่า “การสอนเด็กตามแนวที่เราเคยได้รับการสอนในอดีตเป็นการปล้นอนาคตของเด็ก” และขยายความไว้ว่า “นโยบาย High Expectation for All เป็นประเด็นท้าทายในการปฏิรูปเชิงโครงสร้างของระบบการศึกษาไทย” การมีคุณภาพสูงได้เท่ากับระดับโลกนั้น ต้องมีความทะเยอทะยาน โดยมองที่ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน ให้ได้เกิดสมรรถนะเต็มตามที่ตามศักยภาพของผู้เรียน มีใช่เพียงการได้มีประสบการณ์เข้ารับ

การศึกษา อาจารย์หมอวิจารณ์ยังได้เขียนไว้ว่า “วงการศึกษาคงต้องตระหนักในการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและพลิกผันของโลกและสังคม ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงให้ทันหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้าเพื่อนำมาใช้จัดการศึกษาแห่งอนาคต ไม่หลงจัดการศึกษาแห่งอดีต”

Vivien Stewart กล่าวไว้ว่า “ความผิดพลาดที่พบบ่อยคือ การมองความไม่เท่าเทียมในการจัดสรรทรัพยากรแก่โรงเรียนเป็นเรื่องปกติธรรมดา ความอ่อนแอของระบบการสรรหาครูและพัฒนาครู และการเปลี่ยนแปลงนโยบายโดยไม่มีขีดความสามารถในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงนั้น” อาจารย์หมอวิจารณ์เขียนไว้ว่า “ในปัจจุบัน ระบบการศึกษาไทยมีปัญหาพร้อม ๆ กันสามด้าน คือ (1) ใช้ทรัพยากรมากผลสัมฤทธิ์ต่ำ (2) คุณภาพต่ำ (3) ความเท่าเทียมต่ำ”

ในบทที่ว่าด้วยการประดิษฐ์อนาคต หนังสือเล่มนี้ได้วิเคราะห์อย่างละเอียดว่า การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลกมีลักษณะร่วมสำคัญอยู่ 8 ประการ ได้แก่ (1) วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ (2) กำหนดมาตรฐานสูงหรือท้าทาย (3) มุ่งสร้างความเท่าเทียม (4) ครูและผู้นำการศึกษาคุณภาพสูง (5) มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับนโยบายถึงปฏิบัติการ (6) แนวทางการจัดการและระบบรับผิดชอบที่สะท้อนผลลัพธ์ที่ผู้เรียน (7) แรงจูงใจของนักเรียน (8) มุ่งเรียนเป็นพลโลกและเพื่ออนาคต แล้วได้วิเคราะห์และมีข้อเสนอแนะแต่ละเรื่องอันจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับการศึกษาทุกระดับตั้งแต่ปฐมวัย การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาเพื่อการอาชีพ การอุดมศึกษา ไปจนถึงการศึกษาตลอดชีวิต มุ่งให้เกิดผลอย่างบริบูรณ์ทั้งในส่วนตัวผู้เรียนเอง ระบบการศึกษา ระบบการงานอาชีพ การใช้ชีวิต และ

ประโยชน์ต่อสังคมให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง และสันติสุขอย่างยั่งยืนทั้งในปัจจุบันและอนาคต

ขอยกเพียงบางตัวอย่าง “การประดิษฐ์” ที่ประเทศออสเตรเลียได้จัดตั้ง ACARA (The Australian Curriculum, Assessment, and Reporting Authority) ในการปรับเปลี่ยนหลักสูตร และจัดให้มี National Assessment of Literacy and Numeracy สำหรับการประเมินคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา สำหรับชั้นเกรด 3, 5, 7 และ 9 รวมทั้งมี Australian Institute for Teaching and School Leadership เป็นมาตรการช่วยเชิงบวก และไม่ใช้มาตรการเชิงลบ กลไกกลไกไทย หรือกลไกการแข่งขัน โดยย้ำว่า “ปัจจัยสร้างความอ่อนแอของคุณภาพการศึกษา คือ ฝ่ายบริหารในกระทรวงศึกษาธิการของประเทศและของเขตพื้นที่ มุ่งทำหน้าที่ตรวจสอบครูและโรงเรียนว่าดำเนินการตามข้อกำหนดหรือไม่ แทนที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนสร้างความมุ่งมั่นร่วมกัน สร้างผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สูงขึ้นอย่างเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้หลัก High Expectation, High Support ให้โรงเรียนและครูทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนเพื่อผลลัพธ์การเรียนรู้คุณภาพสูงของนักเรียนได้อย่างดี”

อาจารย์หมอวิจารณ์เขียนไว้ว่า “ปัจจุบัน ครูไทยโดยทั่วไปเอาใจใส่เด็กเก่งเป็นพิเศษ เพื่อให้สร้างชื่อเสียงแก่โรงเรียน (เป็น) การบริหารการศึกษาที่เน้นจัดการแข่งขัน” และเขียนอีกตอนหนึ่งว่า “เป็นที่รู้กันว่า ระบบรับผิดรับชอบที่ใช้ผลการทดสอบความรู้ของนักเรียน ที่จัดโดยหน่วยงานภายนอก เป็นข้อมูลหลัก มีข้อดีคือช่วยให้เข้าใจผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มที่มักถูกละเลย แต่มักนำไปสู่ความบิดเบี้ยว การลดความเข้มงวดของหลักสูตร

รวมทั้งทำให้หลักสูตรแคบ ไม่นำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนอ่อน และผมขอเพิ่มเติมจากข้อสังเกตในประเทศไทยว่า นำมาซึ่งความชั่วร้าย ไม่ซื่อสัตย์ ในวงการศึกษ และการจัดการศึกษาเพียงเพื่อการสอบ ที่เรียกว่า Teach to Test”

“ในปัจจุบัน ระบบการควบคุมจากส่วนกลางมีส่วนขัดขวางการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบใหม่ เพราะเป็นระบบที่เน้นผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าผลประโยชน์ภาพรวมของประเทศ”

บันทึกตอนที่ 10 เป็นข้อสังเคราะห์ของอาจารย์หมอวิจารณ์เอง ต่อเนื่องไปจากหนังสือของ Vivien Stewart โดยพิจารณาในบริบทของประเทศไทยเป็นการเฉพาะ มีข้อเสนอแนะที่มีความสำคัญหลายประการ อันจะทำให้การศึกษาไทยมีคุณภาพสูงระดับโลกได้ เป็นความเห็นที่ตรงไปตรงมา และกล่าวอย่างชัดเจน โดยเป็นความตั้งใจดีและมุ่งดี

“ระบบการศึกษาคุณภาพสูง เป็นเงื่อนไขสำหรับประเทศไทยในการบรรลุเป้าหมายการยกระดับสู่ประเทศรายได้สูง และชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมีมาตรฐานสูง ที่เรียกว่าประเทศไทย 4.0” อาจารย์หมอวิจารณ์ได้ให้ข้อเสนอแนะทางและวิธีการในการปรับทุกด้านของระบบการศึกษา ครอบคลุมทั้ง 8 ปัจจัยที่ต้องได้รับการแก้ไข ขอยกเป็นตัวอย่างเพียงบางประเด็น เช่น การวางเป้าหมายร่วมกัน มุ่งให้เกิดคุณภาพสูง และเกิดการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายที่สอดคล้องและสืบต่อเนื่องกันทั้งระบบ ทั้งระดับประเทศและระดับพื้นที่ครอบคลุมไปทุกแห่งหน เกิดการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมของทุกฝ่ายในระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงบทบาทของส่วนกลางที่เน้นการสนับสนุนที่ไม่ใช่การออกคำสั่ง แต่ใช้วิธีการต่าง ๆ

ด้วย “ยุทธศาสตร์ปัลลิตโชตรวน” แก่โรงเรียน ให้ความเป็นอิสระที่จะทำงาน สร้างสรรค์ เพื่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของศิษย์ หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ต้อง เน้นทักษะแห่งอนาคต และเน้นการสร้างกระบวนการที่ศรัทธาอนาคตให้แก่ นักเรียน ครู และผู้บริหารการศึกษา การจัดการเรียนรู้ต้องพิจารณาทั้งในส่วน การเรียนโดยตรงและในส่วนของกิจกรรม และการจัดสภาพแวดล้อมที่สามารถ สร้างกระบวนการ และพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองโลก การเน้นความ เสมอภาคทางการศึกษา จะมีผลดีต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาใน ภาพรวมเป็นอย่างมากด้วย โดยต้องทำเป็นขั้นเป็นตอน และอาจทดลองทำ ในบางพื้นที่ก่อน เป็นต้น

อาจารย์หมอวิจารณ์ได้ตั้งข้อสรุปความหวังไว้ว่า เราช่วยกันทำได้

หนังสือ “การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก” ของ ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช เป็นผลงานที่มีค่าอย่างยิ่ง จึงขอแนะนำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับ การศึกษาไทยในทุกสถานะได้อ่าน และนำไปพินิจพิจารณาใช้ประโยชน์

ศาสตราจารย์กิตติคุณ นายแพทย์จรัส สุวรรณเวลา

ประธานคณะที่ปรึกษาด้านผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

ในศูนย์บริหารสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019, อดีตประธานกรรมการคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา

คำนิยม

ศาสตราจารย์ นายแพทย์ วิจารณ์ พานิช ถือเป็นปูชนียบุคคลด้านการศึกษาของประเทศไทยท่านหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อแนวคิดและการพัฒนาการศึกษาของประเทศทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ หนังสือ “การศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก” เล่มนี้ ท่านได้รวบรวมข้อมูลของ 5 ประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาการศึกษาให้เห็นเชิงประจักษ์ และเป็นที่ยอมรับในระดับโลก ได้แก่ ประเทศสิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ จีน (เซี่ยงไฮ้) และออสเตรเลีย ท่านเรียบเรียงขึ้นได้กระชับชัดเจนตรงประเด็นอย่างมาก และมีระบบในการนำเสนอให้เห็นเชิงวิเคราะห์เปรียบเทียบกับการศึกษาของประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรมที่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ ทั้งนี้ หวังว่าผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของไทยในระดับต่าง ๆ ทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติ โดยเฉพาะพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่มีพระราชบัญญัติเอื้อต่อการบริหารจัดการศึกษาได้อย่างมีอิสระจากระบบระเบียบข้อจำกัดแบบเดิม ๆ สามารถศึกษา เรียนรู้ ทำความเข้าใจเพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดให้เกิดกระบวนทัศน์พัฒนา (Growth Mindset) ใหม่ ในการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการศึกษาให้เห็นผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเป็นต้นแบบการจัดการศึกษาของประเทศไทยในอนาคต

ผมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นการจุดประกายความคิด ความหวัง และความท้าทายของผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบในการกำหนดนโยบาย การศึกษาและผู้ที่น่านโยบายสู่การปฏิบัติของประเทศไทย ตลอดจน นักการศึกษา ผู้สนใจ และผู้เกี่ยวข้องกับการศึกษาของประเทศไทยทุกท่าน จะได้นำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทการเปลี่ยนแปลงที่กำลังจะ เกิดขึ้นในความปรกติใหม่ หรือฐานวิถีชีวิตใหม่ (New Normal) เพื่อสร้าง การศึกษาของประเทศไทยให้เป็นเครื่องมือสร้างคุณภาพของพลเมืองเพื่อ ความมั่นคงทางเทคโนโลยี สังคม และเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคต ได้อย่างยั่งยืน

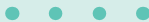
รองศาสตราจารย์ ดร.เอกชัย กี่สุขพันธ์

ประธานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กพฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ,

ประธานคณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพ (กมว.) ครูสภา

1 พฤษภาคม 2563

คำนิยม

หนังสือการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก ที่ถอดความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) โดย Vivien Stewart ตีความประสบการณ์การปฏิรูปการศึกษาของประเทศที่ประสบความสำเร็จระดับโลก 5 ประเทศเล่มนี้ มีความเข้มข้น ตรงประเด็น และเปรียบเสมือนกระจกเงาสท้อนสถานการณ์ของประเทศไทยได้ชัดเจนอย่างยิ่ง ซึ่งน่าจะ เป็นประโยชน์อย่างสูงหากผู้นำหรือผู้รับผิดชอบระดับนโยบายทางด้านการ ศึกษาของประเทศไทยได้หยิบขึ้นมาอ่าน และพินิจพิจารณาให้ถี่ถ้วน และเที่ยงธรรมที่สุด โดยคำนึงถึงผลที่จะเกิดกับการพัฒนาเด็กและเยาวชน คนไทยให้เป็นผู้นำอนาคตของประเทศ ให้อยู่รอดในยุคโลกาภิวัตน์นี้ ได้ทันเวลาต่อไป

อยากจะกล่าวว่า นอกจากเนื้อหาสาระสำคัญของการปฏิรูป การศึกษาของ 5 ประเทศ คือ สิงคโปร์ แคนาดา ฟินแลนด์ ออสเตรเลีย และจีน ที่ผู้เขียน/ผู้ถอดความได้ตกผลึกมานำเสนอแล้ว ยังมีข้อคิด และความเห็นของท่านอาจารย์นายแพทย์วิจารณ์ ช่วยชี้ประเด็นมาสู่ สถานการณ์การศึกษาของประเทศไทยได้อย่างแม่นยำอยู่ตลอดทั้งเล่ม ซึ่งทำให้ผู้อ่านสามารถที่จะเกิดความเข้าใจใหม่ๆ และมุมมองที่กว้างไกล

รวมทั้งลึกซึ้งในบางกรณี จนทำให้เห็นประเด็นของ Do and Don't อันเป็นที่มาหรือกุญแจแห่งความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศเหล่านั้น รวมทั้งสะท้อนภาพประเทศไทย

ในทางกลับกันซึ่งพบว่าส่วนที่เป็น Do ประเทศไทยเป็น Don't และส่วนที่เป็น Don't ประเทศไทยกลับเป็น Do จึงไม่น่าแปลกใจที่ประเทศไทยไม่ประสบความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษา แม้จะผ่านระยะเวลามาร่วม 20 ปี ซึ่งมากกว่าบางประเทศเหล่านั้นด้วยซ้ำ ซ้ำร้ายกลับมีปฏิกิริยาถดถอย คือมีความยากหรือต้านการปฏิรูป / ดื้อยา มากขึ้นกว่าเดิมอีกหลายเท่า

ท่านอาจารย์คุณหมอวิจารณ์ได้กรุณากล่าวเชื่อมโยงมายังโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นการทดลองการปฏิรูปการจัดการศึกษาในพื้นที่ระดับจังหวัด เพื่อนำบทเรียนดังกล่าวมาใช้เป็นแนวทางในการดำเนินงาน เช่น ประเด็นเรื่องครูและผู้นำการศึกษามีคุณภาพสูง ซึ่งเป็นจุดเน้นที่สำคัญมาก คือ “Must do” ของทุกประเทศ และเป็นกุญแจความสำเร็จค่อนข้างสูง

แต่จากสภาพความเป็นจริงในพื้นที่โรงเรียนนำร่องของทั้งจังหวัดระยอง 25 โรงเรียน และจังหวัดศรีสะเกษ 50 โรงเรียนที่ได้สัมผัส รวมทั้งโรงเรียนที่ได้เข้ามาฝึกอบรมกับสถาบันอาศรมศิลป์และโรงเรียนรุ่งอรุณ ในโครงการทดลองอื่น ๆ เช่น โครงการโรงเรียนร่วมพัฒนาและโรงเรียนประชารัฐ อีกประมาณ 50 โรงเรียน เป็นต้นั้น ในระดับการเรียนการสอนในห้องเรียนและการบริหารทางวิชาการของโรงเรียนส่วนใหญ่ กลับสะท้อนว่าทั้งครูและผู้อำนวยการโรงเรียนขาดทั้งความรู้และทักษะในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนแบบ Active Learning และมองไม่เห็นแนว

การเรียนรู้ของเด็ก (Learning Visibility) อีกทั้งยังไม่สามารถที่จะเข้าใจ หรือวิเคราะห์กำหนดความลึกของมาตรฐานความรู้ของสาระวิชาแต่ละด้าน ซึ่งมีความหมาย (Constructive) สำหรับชีวิตผู้เรียน ผู้อำนวยการขาดทักษะ ในการโค้ชหรือแนะนำครู เพราะทั้งผู้อำนวยการและครูไม่เคยผ่านการทำ แผนการสอนและตรวจแผนการสอนให้ครู ซึ่งเป็นงานที่ผู้อำนวยการหรือ ครูใหญ่แทบทุกประเทศทำ Do แต่ประเทศไทยไม่ทำ Don't จึงทำให้ขาด เป้าหมายในการสอนคือผลลัพธ์ที่จะเกิดกับผู้เรียน และมีความยากลำบาก เมื่อจำเป็นที่จะต้องทำแผนการสอนโดยกำหนดเป้าหมายของการจัดการ เรียนรู้ที่ครบทั้งสามด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะ (Skill) และด้านคุณค่า (Value) หรือทัศนคติ/จิตสำนึก (Attitude) ตลอดจน ไม่สามารถมีความคิดสร้างสรรค์กระบวนการเรียนรู้ที่สร้างแรงบันดาลใจ และท้าทายการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน รวมทั้งการตั้งคำถามและการเปิดพื้นที่ ให้ผู้เรียนเป็นเจ้าของการเรียนรู้นั่นเอง ที่จริงประเด็นนี้ เนื้อแท้คือการ พัฒนาหลักสูตรเพื่อยกระดับการศึกษาให้สูงขึ้น ซึ่งประเทศเหล่านี้เขาทำ คือ Do ผิดกับประเทศไทยที่ไม่ทำ คือ Don't ไม่ว่าจะป็นในระดับส่วนกลาง ที่รับผิดชอบหลักสูตรมาตรฐานของประเทศหรือในระดับท้องถิ่น หรือหลักสูตรสถานศึกษาก็ไม่พบการยกระดับการเรียนการสอนเช่นนี้ แม้ว่าทุกโรงเรียนจะได้รับวิทยานิพนธ์การศึกษามากมายในรูปแบบต่างๆ มาแล้ว ก็ตาม กลับได้แต่รูปแบบแต่ไม่ได้ Concept ของการเรียนรู้จากนวัตกรรม เหล่านั้น มาพัฒนาหลักสูตรมาตรฐานตลอดจนหลักสูตรท้องถิ่นหรือ หลักสูตรสถานศึกษาได้อย่างแท้จริง ยิ่งไปกว่านั้นหากโรงเรียนปรับ การจัดการเรียนการสอนแล้วก็ตามก็ยังต้องเผชิญกับการสอบวัดผลระดับ ประเทศคือ ONET ที่ข้อสอบอิงตัวชี้วัดตามหลักสูตรมาตรฐานแกนกลาง อยู่ดี

นอกจากนี้ผลกระทบที่ตามมาจากการไม่มีบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพเพียงพอ ทำให้การจัดการศึกษาในระดับโรงเรียนเหล่านั้นตกอยู่ในสภาพเรียนแล้วไม่รู้ หรือเข้าใจเพียงผิวเผินและจำไปสอบเท่านั้น จนกระทั่งผู้เรียนไม่อาจนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ หรืออาจกล่าวได้ว่า บุคลากรทางการศึกษาที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของไทยขาดชุดความรู้ที่จำเป็น และขาดทักษะการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่ จึงทำให้ห่างไกลจากการพัฒนาการศึกษาในโลกยุคปัจจุบันเป็นอย่างมาก

ยิ่งมองไปที่แหล่งผลิตบุคลากรทางการศึกษาที่สถาบันอุดมศึกษาทางด้านครุศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ ก็พบว่า ไม่ได้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างครูสมรรถนะใหม่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนในยุคปัจจุบัน อีกทั้งบุคลากรประจำการยังขาดการพัฒนาการทำงาน ผู้อำนวยการไม่สามารถเป็นโค้ชสร้างทีมการเรียนรู้ หรือที่เรียกว่า PLC (Professional Learning Community) ให้เกิดขึ้นได้จริง แต่กลับเข้าใจผิด คือครูนำ PLC ไปฝึกให้นักเรียนทำในโรงเรียนของตน

ส่วนอีกบทเรียนหนึ่งที่สำคัญ ก็คือ จากกรณีศึกษาของสหรัฐอเมริกา ซึ่งกล่าวว่า ความอ่อนแอของคุณภาพการศึกษาเกิดจากฝ่ายบริหารในกระทรวงศึกษาธิการของประเทศ ของรัฐ และของเขตพื้นที่ มุ่งทำหน้าที่ตรวจสอบครูและโรงเรียนว่าดำเนินการตามข้อกำหนดหรือไม่ แทนที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนและครูทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนเพื่อผลลัพธ์การเรียนรู้คุณภาพสูงของนักเรียน ประเด็นนี้พบเห็นได้ชัดเจนจากเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาที่หน่วยงานหรือกลไกในพื้นที่ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์จังหวัดและเขตพื้นที่การศึกษาในบางจังหวัด ที่ไม่สามารถทำงานประสานหรือให้ความสนใจสนับสนุน

โรงเรียนนำร่องในโครงการทดลองนี้ได้ รวมทั้งกลไกการบริหารส่วนกลาง ระดับนโยบาย ก็ไม่สามารถที่จะดำเนินการปลดล็อกหรือลดหย่อนกติกาสถาบัน เพื่อให้โรงเรียนนำร่องสามารถดำเนินการได้อย่างคล่องตัวและไม่ลังเลใจ สถานการณ์ในเขตพื้นที่การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนถึงความอ่อนแอในการบริหาร ระบบราชการแบบรวมศูนย์อำนาจ ไม่ว่าจะในทางใด เช่น ในด้านบุคลากร ด้านวิชาการ ตลอดจนด้านการใช้จ่ายประมาณ จึงไม่เปิดโอกาสให้โรงเรียนเกิดการปรับเปลี่ยนหรือยกระดับ และสนับสนุนการบริหารจัดการที่ตอบโจทย์การพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น ทั้ง ๆ ที่กลไกในระดับพื้นที่อื่น ๆ เช่น องค์การบริหารท้องถิ่น ภาคประชาสังคม ตลอดจนภาคธุรกิจเอกชนล้วนมีความพร้อมที่จะเข้ามาสนับสนุนการพัฒนาการศึกษาในพื้นที่

ในทางตรงกันข้ามพบว่า จุดอ่อนของการบริหารจัดการโดยกลไก ระดับนโยบายกลางและพื้นที่ของกระทรวงศึกษาธิการ กลายเป็นอุปสรรคขัดขวางทำให้เกิดความยากต่อการปฏิบัติตามเป้าหมายของโครงการทดลองเสียเอง เช่น การให้อิสระในการจัดซื้อหนังสือเรียนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรที่โรงเรียนปรับเปลี่ยนเป็นระบบบูรณาการ หรือนวัตกรรมต่าง ๆ ก็ดี หรือเรื่องบุคลากรครูและผู้อำนวยการโรงเรียน ที่มักจะย้ายออกอยู่เสมอ จึงไม่อาจพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่องได้ ตลอดจนเรื่องของการสั่งให้ตัว ONET เพื่อทำคะแนนสอบ ONET ให้ดีขึ้นในระดับเขตพื้นที่ต่าง ๆ อันจะมีผลต่อการเลื่อนขั้นและตำแหน่งของผู้บริหารต่อไป เป็นต้น

สำหรับสองประเด็นการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้นนั้น ชี้ให้เห็นถึงความไม่พร้อมทั้งปัจจัยภายในโรงเรียนและปัจจัยภายนอกโรงเรียนที่ทำให้ไม่อาจขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปการศึกษาให้เกิดขึ้นได้

ระบบการศึกษาจึงเป็นการอนุรักษ์การทำงานของข้าราชการที่ไม่มีผลต่อผลลัพธ์ทางการศึกษาของผู้เรียนแต่อย่างใด

ส่วนประเด็นเรื่องของการตั้งผลสัมฤทธิ์การศึกษาที่สูง ซึ่งเป็นมาตรการเชิงบวกและเป็นมาตรการที่ใช้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของประเทศเหล่านั้น อย่างได้ผลมาแล้วนั้น อาจจะต้องตั้งคำถามว่า ในกรณีประเทศไทย เราจะเริ่มสร้างความมุ่งมั่นและร่วมมือกันกำหนดเป้าหมายดังกล่าวกับกลุ่มใด จึงจะมีผลต่อการปฏิบัติจริงในโรงเรียนของโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัด หรือโครงการเพื่อปฏิรูปการศึกษาต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง ทั้งนี้จากประสบการณ์ตรงที่ชักชวนโรงเรียนนำร่องต่าง ๆ มาร่วมกันสร้างวิสัยทัศน์และเป้าหมายที่สูงขึ้นของโรงเรียนให้ไปถึงระดับ Global Literacy ยังไม่ต้องถึงร่วมโครงการวิจัยนานาชาติ ดังที่ท่านอาจารย์หมอได้แนะนำให้เขตพื้นที่นวัตกรรมเห็นช่องทาง ซึ่งแน่นอนสิ่งเหล่านี้เป็นเรื่องใหม่สำหรับโรงเรียนที่ไม่เคยมีความเป็นตัวของตัวเองและกำหนดเป้าหมายของโรงเรียนมาก่อน จึงมีความเป็นไปได้ในบางกรณี ขึ้นอยู่กับความมุ่งมั่นของผู้นำคือผู้อำนวยการโรงเรียนบางท่านเท่านั้น ที่มีความกล้าหาญและมีความสามารถเป็นผู้นำที่มครูทั้งโรงเรียนให้ปรับเปลี่ยนไปในทิศทางเดียวกันได้

อย่างไรก็ดี ในกรณีของโครงการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาระดับจังหวัดนั้น พอจะมีโอกาสแห่งความสำเร็จอยู่บ้าง กล่าวคือ พบว่ายังมีผู้อำนวยการโรงเรียนจำนวนหนึ่งสามารถพัฒนาและปรับเปลี่ยนบทบาทของตนเองจากการที่เคยบริหารจัดการทั่วไป มาเป็นการบริหารวิชาการและเป็นโค้ชให้กับคณะครูในโรงเรียนนั้น ๆ ได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการพัฒนาปัจจัยภายในให้เพิ่มพูนขึ้น ผ่านนวัตกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ ได้ แต่ต้องมี

ความมุ่งมั่นพยายามและการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาานพอสมควร ทั้งนี้ไม่นับถึงอุปสรรคที่เกิดจากการย้ายของครูและผู้อำนวยการกลางคัน ตลอดจนอุปสรรคอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงบประมาณหรือเรื่องโครงการจากส่วนกลางอีกมากมายก็ตาม บุคคลเหล่านี้ก็ยังคงมีจิตใจและจิตวิญญาณของความเป็นครูอยู่อย่างมั่นคง ซึ่งจะเป็นหลักให้หน่วยงานหรือองค์กรสนับสนุนจากภายนอกมาร่วมพัฒนาด้วยได้ ด้วยวิธีการและทางลัดต่าง ๆ ให้เลือกเดิน และหากเกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการส่งเสริมความก้าวหน้าในอาชีพราชการ ให้อิงกับผลลัพธ์ที่เกิดกับผู้เรียนเป็นหลัก ซึ่งในหนังสือเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็นว่า เป็นระบบที่ประเทศเหล่านั้นได้ใช้ Do อย่างได้ผลมาแล้วเช่นกัน

แม้ว่าสถานการณ์จริงในประเทศไทยจะมีความยากลำบากเพียงใดก็ตาม การเผยแพร่หนังสือเล่มนี้ ท่ามกลางวาระแห่งการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารประเทศในขณะนี้ จึงเป็นอีกหนึ่งความหวังและเป็นโอกาสอันหาได้ยากอีกครั้งหนึ่งสำหรับผู้บริหารประเทศ ที่มีความมุ่งมั่นจะพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยให้มีสมรรถนะสูง ได้ศึกษาทั้งความเป็นไปได้และอุปสรรคของการปฏิรูปการศึกษาไทย และดำเนินการด้วยสัมมาทิฐิ เพื่อสร้างความสำเร็จให้เกิดขึ้นได้ต่อไป

ประกาภัทร นิยม

อธิการบดีสถาบันอาศรมศิลป์

29 มิถุนายน 2562

**การศึกษาในปัจจุบันจะต้องมุ่ง
พัฒนาเด็กให้ไปมีชีวิตที่ดีในอนาคต
เข็มมุ่งหลักมี 2 ประการ คือ
สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา
และเสาะหาทักษะที่ต้องการสำหรับ
การดำรงชีวิตในอนาคต ซึ่งจะต้อง
สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรม
ของแต่ละประเทศ**

สารบัญ

บทที่ 1	เรียนรู้จากสิงคโปร์ ใช้การศึกษาคคุณภาพสูง สร้างการก้าวกระโดดของสังคม	27
บทที่ 2	เรียนรู้จากแคนาดา ยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของ โรงเรียนในเมืองและชนบท	45
บทที่ 3	เรียนรู้จากฟินแลนด์ สามสิบปีของการไต่บันไดคุณภาพการศึกษา	61
บทที่ 4	เรียนรู้จากจีน จากปฏิวัติวัฒนธรรมสู่การปฏิรูปการศึกษา	77
บทที่ 5	เรียนรู้จากออสเตรเลีย การศึกษาระบบสหพันธรัฐ	95
บทที่ 6	ลักษณะร่วมของระบบที่ประสบความสำเร็จ	109
บทที่ 7	การพัฒนาครูและผู้บริหาร	127
บทที่ 8	ยกระดับความทันสมัยของหลักสูตร การเรียนการสอนและการประเมิน	153
บทที่ 9	สร้างอนาคตด้วยการศึกษา	171
บทที่ 10	จินตนาการสู่ระบบการศึกษาไทย	181
บทที่ 11	พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาของประเทศไทย	191

1

เรียนรู้จาก

สิงคโปร์

**ใช้การศึกษาคุณภาพสูง
สร้างการก้าวกระโดด
ของสังคม**

**จัดการพัฒนาการศึกษาที่ส่งเสริม
และสอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมของประเทศได้อย่างไร?**

ผมเคยเล่าการไปดูงานด้านการศึกษาที่สิงคโปร์ที่ gotoknow.org¹

เนื้อหาในบทความนี้ผมถอดความ และตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) หน้า 34 - 45 ในหัวข้อ Singapore: Using Education to Jump from the Third World to the First ซึ่งประเทศไทยเราก็มีแผน 20 ปี ที่จะบรรลุเป้าหมายนี้ที่เราเรียกว่า ประเทศไทย 4.0

จุดเริ่มต้นของการวางรากฐานการศึกษาเริ่มจากปี ค.ศ. 1959 เมื่อเป็นเอกราชโดยรวมอยู่กับมาเลเซีย และต่อมาในฐานะประเทศในปี 1965 เป็นยุคของการสร้างตัวเพื่ออยู่รอด คนสิงคโปร์สร้างประเทศ สร้างระบบต่าง ๆ ของสังคม เพื่อความอยู่รอด หากประเทศไทยในขณะนี้จะเรียนรู้จากเขาก็ต้องเข้าใจความต่าง ว่าเมื่อ 50 - 60 ปีที่แล้วจิตวิญญาณของคนสิงคโปร์ในขณะนั้นคือความอยู่รอดของสังคมที่ไร้ทรัพยากรธรรมชาติ ยากจน และไม่มีระบบการศึกษาภาคบังคับ ต้องสร้างระบบต่าง ๆ ขึ้นมาใหม่ แต่ประเทศไทยเป็นประเทศที่ไร้รายทรัพยากรธรรมชาติมาแต่โบราณกาล และในขณะนี้ก็มีระบบการศึกษาที่คนจำนวนหนึ่ง (คนในระบบการศึกษา) เสวยผลประโยชน์จากระบบที่เป็นอยู่ ไม่อยากเปลี่ยนแปลง เป็นระบบที่คนในวงการศึกษามีเงินเดือนสูง มีระบบเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่งที่ง่าย และไม่เชื่อมโยงกับผลงาน Learning Outcome ของนักเรียน แม้ในบางส่วนจะต้องจ่ายเบี้ยบำนาญทาง

1

ระบบการเมืองของสิงคโปร์ภายใต้ภาวะผู้นำของ ลี กวน ยู ในขณะนั้น มุ่งสร้างสังคมที่สะอาดบริสุทธิ์จากคอร์รัปชัน พัฒนาจนประสบความสำเร็จ แต่เมืองไทยในขณะนั้นจนขณะนี้ไม่ประสบความสำเร็จในการกวาดล้าง และป้องกันคอร์รัปชันเลย โดยที่ระบบการเมืองของเขาเป็นระบบสะอาด แตกต่างโดยสิ้นเชิงกับระบบของไทยมาจนขณะนี้

สิงคโปร์จัดพัฒนาการศึกษาออกเป็น 3 ยุค คือ

ยุคที่ 1 เพื่อความอยู่รอด (1959 - 1978) **ยุคที่ 2** เพื่อประสิทธิภาพ (1978 - 1996) และ**ยุคที่ 3** ความรู้โลก (1990s - ปัจจุบัน) เคล็ดลับสำคัญ คือ เขาออกแบบระบบการศึกษาตามแนวทางการพัฒนาประเทศ แต่ละยุค เน้นกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามยุคของการพัฒนาประเทศ ซึ่งชัดเจนว่า ระบบการศึกษาของสิงคโปร์ในปัจจุบัน ประสบความสำเร็จสูงมากเป็น อันดับต้น ๆ ของโลก ในฐานะการศึกษาเพื่อความเป็นส่วนหนึ่งของสังคมโลก ที่สำคัญคือเป็นระบบที่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพสูง เป็นระบบการศึกษา ที่สร้างพลังขับเคลื่อนความสามารถในการแข่งขัน และการเป็นสังคมที่ คนมีสุขภาวะของประเทศ

ยุคที่ 2 เริ่มจากการประเมินภาพรวมของระบบการศึกษาที่มี อัตราตกออกสูง เนื่องจากเป็นระบบเดียวสำหรับเด็กทุกคน นำไปสู่ การออกแบบระบบการศึกษาใหม่ให้มี 3 เส้นทางตั้งแต่ชั้นมัธยมปลาย คือ สายวิชาการ สายโพลิเทคนิค และสายอาชีพ โดยทุกสายสามารถ ข้ามไปข้ามมาได้ เพื่อให้เด็กทุกคนได้เรียนตามความถนัด ความชอบ และความสามารถของตน เพื่อเตรียมพลเมืองสำหรับยกระดับ การพัฒนาประเทศ จากเศรษฐกิจแบบใช้แรงงาน สู่วิศวกรรมแบบ

“เคล็ดลับสำคัญคือ
เขากออกแบบระบบการศึกษาตาม
แนวทางการพัฒนาประเทศแต่ละยุค
เน้นกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้
ตามยุคของการพัฒนาประเทศ”

ใช้ทุนและทักษะ เป้าหมายสำคัญของการศึกษาคือสร้างพลเมืองที่มีทักษะด้านเทคนิคในทุกๆระดับ โดยจัดตั้ง ITE (Institute for Technical Education) เป็นสถาบันการศึกษาหลังระดับมัธยม รับคนที่เรียนจบเกรด 10 หรือผู้ใหญ่ที่ต้องการเปลี่ยนงานเข้าเรียน เป็นกลไกสำคัญให้คนสิงคโปร์เห็นคุณค่าของการศึกษาสายอาชีพที่มาจนปัจจุบัน โดยที่รัฐบาลสิงคโปร์มีการรณรงค์ให้ผู้คนเห็นคุณค่าของอาชีพศึกษาด้วยคำว่า Hands-on, Minds-on, Hearts-on คือย้ำให้เห็นว่า อาชีพศึกษาสิงคโปร์ไม่ใช่แค่การฝึกทักษะทางมือเท่านั้น ยังเป็นการฝึกทักษะทางจิตใจ และหัวใจด้วย

ITE ได้รับการพัฒนาต่อเนื่อง โดยดำเนินการร่วมกับบริษัทไฮเทคที่เข้าไปดำเนินการในประเทศสิงคโปร์ ทำให้ผู้จบการศึกษาสายอาชีพจะมีความรู้และทักษะดี เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน และมีงานทำอย่างดีรายได้ดี เยาวชนสิงคโปร์มองการศึกษาสายอาชีพว่าเป็นการปูพื้นฐานการศึกษาสู่นาคตที่มั่นคง ต่างจากประเทศอื่น ๆ ในโลกที่ผู้จบอาชีวศึกษามักถูกมองว่าได้รับการศึกษาชั้นต่ำ และ ITE เป็นที่ยกย่องในวงการอาชีวศึกษาของโลก

ยุคที่ 3 เกิดจากรัฐบาลสิงคโปร์เห็นว่า แม้การศึกษาและการพัฒนาประเทศโดยเน้นประสิทธิภาพจะประสบความสำเร็จ แต่โลกกำลังก้าวสู่ยุคค้นพบและประยุกต์ความรู้ใหม่ สิงคโปร์จึงปรับการศึกษาให้เน้นนวัตกรรม การสร้างสรรค์ และการวิจัย โดยรัฐบาลจัดสรรทุนวิจัย และทุนดึงดูดนักวิทยาศาสตร์ และนักวิจัยชั้นยอดเข้าไปเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยสิงคโปร์ รวมทั้งดึงดูดบริษัทที่เน้นพัฒนานวัตกรรมเข้าไป

ตั้งอยู่ในประเทศสิงคโปร์ เขาบอกว่าในแต่ละช่วงเวลา มีคนต่างประเทศ
เข้าไปทำงานในสิงคโปร์ประมาณ 1 ล้านคน

ในยุคนี้ คำขวัญด้านการศึกษาคือ “Thinking Schools, Learning
Nation” โดยมีเป้าหมายให้คนสิงคโปร์มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
และมีทักษะและฉันทะในการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

ความแตกต่างระหว่างระบบการศึกษาสิงคโปร์กับระบบการศึกษา
ของไทยอยู่ที่ความสำเร็จในการประยุกต์นโยบาย (Policy Implementation)

ประเทศสิงคโปร์มีการยกระดับคุณภาพและฐานะของครู ผ่าน NIE
(National Institute of Education) รวมทั้งเปลี่ยนรูปแบบการจัดการ
โรงเรียน จากระบบรวมศูนย์สั่งการจากเบื้องบน เป็นให้โรงเรียนรวมตัว
กันเป็นกลุ่ม มีอิสระในการจัดการและดำเนินการ รวมทั้งส่งเสริมยกย่อง
ผู้นำโรงเรียนที่มีผลงานดี

ในส่วนของรัฐบาลมีการประกาศใช้นโยบาย “Teach Less, Learn
More” ส่งเสริมการใช้ไอทีในการเรียน ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านศิลปะและ
ดนตรีมากขึ้น ในชั้นเด็กเล็กเน้นการเรียนรู้โดยการเล่น และการกระตุ้น
ความอยากรู้อยากเห็นของเด็ก

ในหนังสือเล่มนี้ได้ยกตัวอย่าง Victoria School² ในฐานะ “A Thinking School in A Thinking Nation” โดยเป็นโรงเรียนเก่าแก่ ก่อตั้งปี ค.ศ. 1876 ปัจจุบันได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่ทันสมัย ตามแนว Project Zero ของ Howard Gardner³ เขาบรรยายสภาพห้องเรียนของ นักเรียนชั้น ม.ต้น ชั้นเรียนศิลปะและชั้นเรียนภูมิศาสตร์ที่ใช้ไอทีทำงาน สร้างสรรค์ศิลปะ และทำโจทย์พัฒนาการด้านสังคมและเศรษฐกิจของ 4 ประเทศในภูมิภาค โดยทำงานเป็นทีม ศึกษาอัตราการรู้หนังสือของ ประชากรผู้ใหญ่, จีดีพี, โครงสร้างการจ้างงาน, Urbanization⁴, อัตราตาย ของทารก โดยนักเรียนได้รับมอบหมายให้ตีความดัชนีที่ต่าง ๆ ข้างต้น และ เสนอแนะแนวทางพัฒนาประเทศให้แต่ละประเทศ ครูเดินไปรอบ ๆ ห้อง คอยตั้งคำถามต่อข้อสรุปหรือข้อเสนอแนะของนักเรียนแต่ละกลุ่มในแต่ละ ช่วง ในที่สุดนักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงานต่อเพื่อนในชั้น โดยใช้ Google Slides เพื่อนร่วมชั้นเรียนให้คะแนนต่อข้อมูล และข้อคิดเห็น (ข้อโต้แย้ง) ในการนำเสนอโดยใช้ Rubric⁵ หนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ในปี 2012 แสดงว่าผู้เขียนไปเยือนและสังเกตการณ์ห้องเรียนแบบใหม่ที่ Victoria School ในปี 2010 หรือ 2011 เขาบอกว่ารัฐบาลสิงคโปร์ส่งเสริมให้โรงเรียน คิดแนวทางจัดการเรียนการสอนแบบใหม่ที่ “Touch the Heart and Engage the Mind” ของผู้เรียน เน้นการค้นพบความรู้ผ่านประสบการณ์ ตรงของตนเอง ครูออกแบบการเรียนรู้ที่แตกต่าง เน้นฝึกทักษะการเรียนรู้ ตลอดชีวิต และสร้างลักษณะนิสัยที่พึงประสงค์ผ่านการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ

2

3

4

ความเป็นสังคมเมือง

5

เครื่องมือและเกณฑ์การประเมินผล การเรียนรู้

“สิงคโปร์มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ
ที่มองเห็นความจำเป็นที่จะต้อง
จัดการศึกษาคุณภาพสูงให้แก่พลเมือง
เพราะทรัพยากรหลักสำหรับ
ความอยู่รอดและอยู่ดีของประเทศ
สิงคโปร์คือ ทรัพยากรมนุษย์”

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จของสิงคโปร์

1 วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ

สิงคโปร์มีวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำที่มองเห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาคุณภาพสูงให้แก่พลเมือง เพราะทรัพยากรหลักสำหรับความอยู่รอดและอยู่ดีของสิงคโปร์คือ **ทรัพยากรมนุษย์** ปัจจัยต่อมาคือ **ความต่อเนื่องของนโยบาย และการเปลี่ยนนโยบายการศึกษาตามยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ** ที่ทำอย่างสอดคล้องกลมกลืนกัน เน้นความเข้มแข็งด้านวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ และด้านอาชีวศึกษาคุณภาพสูง จนเป็นที่ยกย่องไปทั่วโลก

2 วัฒนธรรมให้คุณค่าความสามารถและผลงาน (Meritocracy)

สร้างวัฒนธรรมให้คุณค่าความสามารถและผลงาน ขึ้นมาใหม่ แทนที่วัฒนธรรมเดิมที่เน้นผลประโยชน์ของชนชั้นสูง

3 ตั้งมาตรฐานไว้สูง

เน้นความเข้มแข็งของวิชาคณิตศาสตร์วิทยาศาสตร์ และสองภาษา คือภาษาแม่กับภาษาอังกฤษ

4 ระบบหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมิน

เมื่อตั้งมาตรฐานไว้สูง สถาบันพัฒนาหลักสูตร (Curriculum Development Institute) ก็รับมาพัฒนาหลักสูตรด้านวิทยาศาสตร์

คณิตศาสตร์ ภาษา และอาชีวศึกษา และจัดฝึกอบรมครูให้จัดการเรียนการสอนตามแนวทางดังกล่าวเป็น **ซึ่งผมขอตั้งข้อสังเกตว่า สถาบันพัฒนาหลักสูตรต้องมีทำที่การทำหน้าที่ในลักษณะ Empowerment แก่ครู ไม่ใช่ทำที่ Top-down, Command and Control**

5 ครูและครูใหญ่มีคุณภาพสูง

เริ่มตั้งแต่การคัดเลือกนักเรียนที่มีความสามารถและรักอาชีพครู เข้าเรียนครู การเรียนการฝึกงานคุณภาพสูง การส่งเสริมสนับสนุนต่อเนื่อง เมื่อจบออกไปเป็นครู รวมทั้งระบบจัดการทรัพยากรมนุษย์ของประเทศที่จัดว่าเป็นที่หนึ่งในโลก

6 ความเชื่อมโยง (Alignment and Coherence)

นโยบายและการปฏิบัติเป็นเนื้อเดียวกัน หรือเชื่อมโยงไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งผมมีความเห็นว่าเป็นเรื่องที่ระบบการบริหารการศึกษาไทยต้องเรียนรู้และปรับปรุง

7 ความรับผิดชอบ (Accountability)

ใช้ Performance Management เชื่อมโยงกับ Career Development

8 เน้นโลกและอนาคต

ระบบการศึกษามุ่งสร้างกระบวนทัศน์แก่ทุกคนว่า สิงคโปร์เป็นส่วนหนึ่งของโลก และต้องปรับตัวสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคคต

ความท้าทาย

ที่ผ่านมาข้อท้าทายต่อระบบการศึกษาสิงคโปร์คือ การเอาชนะหลักสูตรแบบเดิม ๆ ที่เน้นเนื้อหา เน้นการสอนแบบถ่ายทอดความรู้ มุ่งสนองการสอบตัดสินอนาคตของเด็ก ที่พ่อแม่มุ่งให้ลูกสอบได้คะแนนสูง โดยให้ลูกเข้าโรงเรียนติวกวดวิชา และถึงกับมีพ่อหรือแม่จำนวนหนึ่งลงงาน 1 ปีเพื่อช่วยกวดวิชาให้ลูกที่กำลังเรียน ป.6⁶ การเอาชนะความเคยชินของครูที่คุ้นกับการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง จากโรงเรียนผลิตครูแบบเก่า และการเผชิญแนวโน้มโลกที่ช่องว่างความเป็นธรรมทางสังคมต่างกว้างขึ้น โดยที่ในช่วง 40 - 50 ปีที่ผ่านมา ระบบการศึกษาสิงคโปร์ได้ปิดช่องว่างดังกล่าวทางการศึกษาลงไปมาก ทำให้โอกาสเรียนตามศักยภาพของเด็กแต่ละคนเท่าเทียมกันระหว่างลูกคนรวยและลูกคนจน แต่มาตรการสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาที่เคยประสบความสำเร็จในสิงคโปร์จะถูกท้าทายโดยกระแสโลก

ข้อเรียนรู้สำหรับวงการการศึกษาไทย

ที่จริงหัวข้อในหนังสือคือ ข้อเรียนรู้สำหรับวงการศึกษามเมริกัน แต่ผมนำมาตีความต่อ ให้เป็นประโยชน์โดยตรงต่อวงการการศึกษาไทย โดยผมมีความเห็นว่า ทีมแกนนำขับเคลื่อนเขตการศึกษาพิเศษ จังหวัด ศรีสะเกษ สตูล เชียงใหม่ กาญจนบุรี และสามจังหวัดชายแดนใต้ น่าจะได้มีโอกาสไปดูงานระบบการศึกษาของสิงคโปร์ โดยใช้ KM⁷ เป็นเครื่องมือเรียนรู้ร่วมกัน เหมือนอย่างที่ทีมจังหวัดระยองได้ไปเรียนรู้เมื่อเดือน เมษายน 2561 จัดโดยสถาบันอาศรมศิลป์⁸ ข้อเรียนรู้จากหนังสือคือ หลักการ Alignment หรือการเชื่อมต่อเป็นเนื้อเดียวกันระหว่างนโยบาย และการปฏิบัติ ซึ่งหมายความว่า ในระดับเขตพื้นที่พิเศษทางการศึกษา การดำเนินการพัฒนาระบบต้องมีการปรึกษาหารือกับผู้อำนวยการโรงเรียน และครูอย่างกว้างขวาง และต้องหาทางร่วมมือกับสถาบันผลิตครู และพัฒนาครูในพื้นที่ เพื่อ Align การพัฒนาทักษะครูเข้ากับเป้าหมายการศึกษา ในพื้นที่ รวมทั้งต้องสื่อสารสังคมในจังหวัด ให้ประชาชนเข้าใจความหมาย ของระบบการศึกษาคุณภาพสูงสำหรับอนาคตของลูกหลาน และของพื้นที่

7 Knowledge Management (KM)
การจัดการความรู้

8

ลักษณะเด่นของระบบการศึกษา ของประเทศสิงคโปร์

ชวนคิด

**คุณมีความคิดเห็นอย่างไร
เรื่องการแบ่งสายในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย?**

**คุณคิดว่าอะไรคือสิ่งที่สามารถนำมาปรับใช้กับ
การพัฒนาการศึกษาไทยได้ง่ายที่สุด?**

อะไรคือสิ่งที่เหมือนกันระหว่างประเทศไทยและสิงคโปร์?

ชวนคิด

อะไรคือสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างประเทศไทยและสิงคโปร์?

**คุณคิดว่าจะสามารถนำแนวทางการพัฒนาการศึกษาของ
ประเทศสิงคโปร์มาปรับใช้กับประเทศไทยได้อย่างไร?**

2

เรียนรู้จาก

แคนาดา

**ยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้
ของโรงเรียนในเมือง
และชนบท**

**การยกระดับการเรียนรู้ของโรงเรียน
ในเมืองและชนบทแตกต่างกันอย่างไร
และเราจะพัฒนาไปพร้อมกันได้ได้อย่างไร?**

ในบันทึกนี้จะเล่าเรื่องการศึกษาของแคนาดา โดยตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012)

ประเทศแคนาดามี 10 รัฐ (เรียกว่า Province) และ 3 พื้นที่ (Territories) การศึกษาจัดการโดยรัฐ ไม่ใช่โดยรัฐบาลกลาง รัฐที่คุณภาพการศึกษาสูง และยกมาเป็นตัวอย่างคือ Alberta และ Ontario

ในภาพรวม ระบบการศึกษาของแคนาดาคัดลอกของสหรัฐอเมริกา แต่ผลการจัดอันดับคุณภาพการศึกษาของแคนาดาสูงกว่าของอเมริกามาก คืออยู่ใน 10 อันดับแรกของโลก (อันดับที่ 6 ใน PISA¹ 2018) ในขณะที่อเมริกาอยู่อันดับที่ 31 ใน PISA 2018 สะท้อนว่า แคนาดาบริหารจัดการระบบการศึกษาได้ดีกว่า

รัฐ Alberta

รัฐอัลเบอร์ตามีภูมิศาสตร์เป็นทุ่งหญ้ากว้างใหญ่ มีพลเมืองเพียง 3.5 ล้านคน มีนักเรียนเกือบ 6 แสนคน ลักษณะพิเศษของระบบการศึกษาที่ทำให้มีคุณภาพสูงมี 5 ประการ

1. **หลักสูตรคุณภาพสูง พัฒนาโดยครูเอง และให้อิสระในการประยุกต์ใช้** มีหลักสูตรระดับอนุบาลถึงเกรด 12 ที่ระบุรายละเอียดในทุกสาขาวิชา เพื่อให้นักเรียนทุกคนได้รับการศึกษาคุณภาพสูง เขายกตัวอย่าง

---

1 โปรแกรมประเมินสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (Programme for International Student Assessment หรือ PISA)

หลักสูตรวิทยาศาสตร์สำหรับเกรด 7, 8, 9 มีความยาวถึง 73 หน้า ในขณะที่หลักสูตรวิชาและระดับเดียวกันของรัฐไอโอวา สหรัฐอเมริกา (ซึ่งมีลักษณะภูมิสังคมคล้ายกัน) มีเพียง 3 หน้า **เคล็ดลับสำคัญคือ ครูมีส่วนสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว และครูมีอิสระในการประยุกต์ใช้หลักสูตร** เขายกตัวอย่างหลักสูตรด้านสังคมศึกษา มีสาระครอบคลุมทั้งสภาพสังคมในพื้นที่และในโลก โดยให้นักเรียนนำเรื่องราวในปัจจุบันมาเรียนรู้ เชื่อมโยงกับเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ ทำความเข้าใจเชิงลึก

2. **ครูคุณภาพสูง** เนื่องจากเงินเดือนสูง จึงดึงดูดคนมีความสามารถสูงมาเป็นครู เขาให้ตัวเลขเปรียบเทียบกับเงินเดือนครูในรัฐไอโอวา ว่าครูในรัฐอัลเบอร์ตาเงินเดือนสูงกว่าเกือบเท่าตัว โดยที่ค่าใช้จ่ายทางการศึกษาต่อหัวนักเรียนของอัลเบอร์ตาต่ำกว่า สะท้อนประสิทธิภาพในการบริหารระบบการศึกษาของรัฐอัลเบอร์ตาที่สูงกว่ามาก เรื่องนี้วงการการศึกษาไทยน่าจะได้ศึกษารายละเอียด เพื่อเอามาปรับปรุงประสิทธิภาพของระบบการศึกษาไทย

นอกจากนั้น **ครูทุกคนต้องเสนอแผนพัฒนาตนเองประจำปี** โดยแผนนั้นจะต้องสอดคล้องกับหลักสูตรของโรงเรียน และของรัฐ โดยที่ครูเป็นผู้เสนอวิธีการบรรลุแผนพัฒนาตนเอง

3. **โปรแกรมการวิจัยชั้นเรียน** ในทางปฏิบัติเรียกว่า Alberta Initiative for School Improvement² ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้ครูในโรงเรียนรวมตัวกันสร้างนวัตกรรมในการเรียนการสอน การผูกพัน

“ครูทุกคนต้องเสนอแผนพัฒนาตนเอง
ประจำปี โดยแผนนั้นจะต้องสอดคล้อง
กับหลักสูตรของโรงเรียนและของรัฐ
โดยที่ครูเป็นผู้เสนอวิธีการ
บรรลุแผนพัฒนาตนเอง”

นักเรียน (Student Engagement) และศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้น เกิดเป็น ขบวนการทั่วทั้งรัฐ มีคลังข้อมูลกิจกรรมเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการ จัดประชุมวิชาการประจำปี เป็นพื้นที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้

กิจกรรมทั้งหมดนี้ ส่งผลให้ครูมีกระบวนการทัศน์เรียนรู้ และพัฒนา ทักษะการทำหน้าที่ครูต่อเนื่อง จากการทำหน้าที่ครูนั่นเอง รวมทั้ง เกิดวัฒนธรรมการใช้ข้อมูลในการพัฒนาการเรียนการสอนของตน

ผมตีความว่า ชื่อโครงการสะท้อนกระบวนการทัศน์ว่า การพัฒนาโรงเรียน (และผู้เรียน) ทำได้ดีที่สุดโดยครู จากการทำหน้าที่ครูทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนา วิธีทำหน้าที่ของตน เป็นการแสดงท่าทีให้เกียรติและเชื่อมั่นครู

4. ระบบรับผิดชอบ ประกอบด้วยการสอบทั่วทั้งรัฐ 4 ครั้ง คือตอนเรียนจบเกรด 3, 6, 9 และการสอบเพื่อรับประกาศนียบัตร มัธยมศึกษาตอนปลาย เกรด 12 นอกจากนี้โรงเรียนยังส่งรายงานผล การทดสอบ อัตราการจบมัธยมศึกษา วิธีการสร้างความผูกพันของนักเรียน (Student Engagement) และการยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ดำเนินการ ร่วมกับชุมชน ไปยังกระทรวงศึกษาธิการของรัฐ

สะท้อนภาพการที่รัฐอัลเบอร์ตา มีความคาดหวังสูงต่อผลลัพธ์ การเรียนรู้ของนักเรียน และการมีกระบวนการทัศน์พัฒนาต่อเนื่องของ วงการศึกษา

5. นโยบายสร้างการเปลี่ยนแปลง แม้ว่าจะระดับคุณภาพการศึกษา ของรัฐอัลเบอร์ตาเป็นที่ยอมรับนับถือไปทั่วโลก แต่รัฐมนตรีว่าการ กระทรวงศึกษาธิการก็ยังคงขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงต่อเนื่อง โดยในปี ค.ศ. 2010 กระทรวงศึกษาธิการได้จัดกระบวนการ Public Engagement

ด้านนโยบายการศึกษา ผ่านทางออนไลน์ โดยส่งอีเมลไปยังประชาชนถามว่า การศึกษาของรัฐอัลเบอร์ตาควรจะเป็นอย่างไรใน 20 ปีข้างหน้า โดยก่อนหน้านี้รัฐบาลได้สื่อสารสาธารณะให้เห็นว่าทรัพยากรธรรมชาติของรัฐ คือน้ำมันและก๊าซธรรมชาติ จะต้องหมดในไม่ช้า ต่อจากนั้นไป ความอยู่ดีกินดีภายในรัฐจะขึ้นกับทรัพยากรมนุษย์ ไม่ใช่ทรัพยากรธรรมชาติอีกต่อไป

จากกระบวนการสอบถามความเห็นสาธารณะในปี 2010 นำไปสู่รายงานชื่อ Inspiring Change ในปี 2011 เสนอนโยบายจัดการศึกษาเพื่อเตรียมเยาวชนสู่อนาคต ไม่ใช่จัดตามอดีตของผู้ใหญ่

ชวนคิด

**คุณคิดว่าประเทศไทยมีความคล้ายกับรัฐอัลเบอร์ตาในด้านใด?
วิธีการไหนที่น่านำมาปรับใช้?**

รัฐ Ontario

รัฐออนแทรีโอ เป็นรัฐใหญ่ที่สุดในประเทศแคนาดา มีโรงเรียน 5,000 โรงเรียน นักเรียนจำนวน 2 ล้านคน ในจำนวนนี้ ร้อยละ 27 เป็นผู้อพยพเข้าเมือง ระบบการศึกษาของรัฐนี้จึงมีลักษณะจำเพาะที่ประชากรนักเรียนมีความแตกต่างหลากหลายมาก และพัฒนาการของระบบการศึกษาในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาแตกต่างจากของรัฐอัลเบอร์ตา โดยสิ้นเชิง

เริ่มจากช่วงทศวรรษที่ 1990s รัฐบาลพรรคอนุรักษ์นิยม จัดระบบทดสอบครู ลดงบประมาณพัฒนาครู และเพิ่มการสนับสนุนโรงเรียนเอกชน ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลกับสหภาพแรงงานครู วงการครูถูกสาธารณชนตำหนิ ครูลาออกมาก ส่วนหนึ่งย้ายไปทำงานในโรงเรียนเอกชน

ในปี 2004 เปลี่ยนนายกรัฐมนตรี เปลี่ยนนโยบายจากเป็นศัตรูมาเป็นมิตรกับครู ยกเลิกการทดสอบครู ทดแทนด้วยการพัฒนาครู เพื่อเป้าหมายยกระดับผลสัมฤทธิ์ของการเรียนรู้ จัด Ontario Education Partnership Table ดึงทุกฝ่ายในสังคมมาร่วมกันพัฒนาการศึกษา ภายใต้แนวคิดที่เสนอโดย Michael Fullan แห่งมหาวิทยาลัย Toronto ว่าการปฏิรูปการศึกษาแบบ Top-down Reform จะไม่ส่งผลยั่งยืน เพราะจะเป็นการปฏิรูปที่ผิวหรือเปลือกนอก เข้าไม่ถึงแก่นคือวิธีจัดการเรียนการสอน เพราะคิดว่าครูรู้สิ่งสำคัญในการปฏิรูป ซึ่งในความเป็นจริงครูไม่รู้ นอกจากนั้นครูยังถูกสั่งการให้ดำเนินกิจกรรมเพื่อการปฏิรูปมากกิจกรรมเกินไป รวมทั้งครูไม่ศรัทธาในกระบวนการปฏิรูป ฟังดูคุ้น ๆ นะครับ

“การปฏิรูปการศึกษาแบบ
Top-down Reform จะไม่ส่งผลยั่งยืน
เพราะจะเป็นการปฏิรูปที่ผิวหรือเปลือกนอก
เข้าไม่ถึงแก่น คือวิธีจัดการเรียนการสอน
เพราะคิดว่าครูรู้สิ่งสำคัญในการปฏิรูป
ซึ่งในความเป็นจริงครูไม่รู้
นอกจากนั้นครูยังถูกสั่งการให้
ดำเนินกิจกรรมเพื่อการปฏิรูปมากเกินไป
รวมทั้งครูไม่ศรัทธาในกระบวนการปฏิรูป”

มีการตั้ง Literacy and Numeracy Initiatives ขึ้นในกระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินการโดยนักการศึกษาที่มีความสามารถ ไม่ใช่ข้าราชการ และกำหนดให้เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนต้องตั้งเป้าผลสัมฤทธิ์ของตนเอง รวมทั้งแผนดำเนินการเพื่อบรรลุเป้า ภายในโรงเรียนมีการจัดกิจกรรมพัฒนาครูอย่างคึกคัก เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนโดย

1. ในระดับประถมศึกษา มีการเพิ่มครูศิลปะ ดนตรี และกีฬา จำนวนมาก เพื่อให้ครูประจำชั้นมีเวลาเพิ่มพูนทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนของตน และมีเวลาเอาใจใส่พัฒนาการเรียนรู้อื่นๆ ทักษะ และคุณลักษณะของศิษย์

2. สำหรับโรงเรียนที่มีความยากลำบากในการพัฒนาตนเอง มีการทุ่มความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

3. ในระดับมัธยมศึกษา มีการจัดตั้ง Student Success Initiative เพื่อค้นหาสัญญาณความเสี่ยงนักเรียนที่จะออกจากโรงเรียนกลางคัน ตั้งแต่เกรด 9 เพื่อหาทางช่วยเหลือป้องกันเป็นรายๆ มีทีมดำเนินการในแต่ละโรงเรียน โดยมีระบบข้อมูลให้ติดตาม รัฐบาลให้งบประมาณแก่เขตพื้นที่การศึกษาสำหรับจ้าง Student Success Leader และแก่โรงเรียนจ้าง Student Success Officer **มีมาตรการหลายอย่างช่วยเหลือเด็กที่เป๋อเรียน** เช่น จัดวิชาเอกที่เน้นทักษะการทำงาน ร่วมกับบริษัทเอกชน

รัฐบาลจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมให้ครูมีผลงานยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของศิษย์ได้แก่ การปฏิรูประบบนิเทศครูใหม่ โครงการสมรรถนะครู โครงการประเมินครูที่สมรรถนะ การกำหนดให้ครูแต่ละคนมีแผนพัฒนาสมรรถนะประจำปีของตนเอง โครงการค้นหาครูรุ่นใหม่

สมรรถนะสูง โครงการพัฒนาภาวะผู้นำแก่ครูใหญ่ รวมทั้งการปฏิรูมนิเทศ
ครูใหญ่รุ่นใหม่

ภายในเวลา 6 ปี มาตรการดังกล่าวก็ออกผลเป็นที่ประจักษ์

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 4 ประการ

1 ยุทธศาสตร์ดำเนินการทั่วทั้งรัฐ

โดยที่ระบบการศึกษาของแคนาดาจัดโดยรัฐไม่ใช่โดยรัฐบาลกลาง แต่ก็มีโครงสร้างกลไกการจัดการในระดับท้องถิ่นภายในรัฐด้วย แต่เงินงบประมาณจัดสรรโดยรัฐ ทำให้สะดวกต่อการจัดยุทธศาสตร์และมาตรการปฏิรูปการศึกษา ในระดับประเทศมีความร่วมมือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างรัฐผ่าน Council of Ministers และผ่านกลไกทางวิชาการ

2 ร่วมมือกับสหภาพครู และภาคีอื่น ๆ

หัวใจคือความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งติดลบมาเป็นเวลานาน ต้องมีการสร้างสภาพแวดล้อมการทำงานแบบร่วมมือกันขึ้นมาใหม่ และกลไก Ontario Education Partnership Table ที่จัดประชุมร่วมกันปีละ 2 - 4 ครั้ง มีพลังมาก

3 เน้นการจัดการเรียนการสอน

เป้าหมายคือผลลัพธ์การเรียนรู้มาตรฐานคือการสร้างขีดความสามารถของโรงเรียน ครูใหญ่ และครู ในการส่งมอบผลลัพธ์ดังกล่าว ทั้งในระดับรัฐ เขต โรงเรียน และชั้นเรียน

4 เน้นประสิทธิภาพของครู

ในความเป็นจริงแล้ว รัฐออนแทรีโอมีระบบวิชาชีพครูที่เข้มแข็ง เงินเดือนดี คนเก่งเข้ามาเป็นครู แต่ระบบดังกล่าวถูกรบกวนโดยนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาลก่อน การปรับระบบบริหารแนววงก บนฐานความเข้มแข็งที่มีอยู่เดิม จึงให้ผลสำเร็จในเวลาไม่นาน

ข้อท้าทายต่อประเทศแคนาดา

ไม่มีระบบการศึกษาใดในโลกที่เพียบพร้อมสมบูรณ์ ข้อท้าทายต่อรัฐอัลเบอร์ตา คือ สัดส่วนของนักเรียนออกกลางคันก่อนจบชั้นมัธยมปลาย (เกรด 12) ยังคงสูงกว่าของรัฐโอไฮโอของสหรัฐอเมริกา ส่วนข้อท้าทายต่อรัฐออนแทรีโอ คือ บรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับธรรมดาได้ดีมาก แต่ผลการทดสอบผลลัพธ์การเรียนรู้ขั้นสูง เช่น การคิดระดับสูง (Higher Order Thinking) ยังบรรลุได้น้อย นอกจากนี้รัฐบาลริเริ่มโครงการมากเกินไปทำให้ครูล้าส่น (ตรงนี้เราก็คุ้นนะครับ)

ข้อเรียนรู้ต่อวงการศึกษไทย

ขอย้ำอีกทีว่า ในหนังสือเป็นข้อเรียนรู้ต่อสหรัฐอเมริกา แต่ผมตีความโยงเข้าหาระบบการศึกษาไทยเอง ผิดถูกผมเป็นผู้รับผิดชอบ

การปฏิรูปการศึกษาต้องยึดหยุ่นตามบริบทของพื้นที่นั้น ๆ ดังจะเห็นว่า รัฐอัลเบอร์ตามิเป้าหมายพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ทุกด้าน พัฒนาทั้งระบบ แต่รัฐออนแทรีโอ มีเป้าที่โฟกัสกว่ามาก คือเน้นเฉพาะผลลัพธ์การเรียนรู้ด้านการอ่านและคณิตศาสตร์ และลด Drop-out Rate

แนวทางที่ถูกต้องคือการดำเนินการเชิงบวก สร้างพื้นที่ให้ครูและภาคีอื่น ๆ ในพื้นที่เข้ามาร่วมกันคิด วางเป้าวางยุทธศาสตร์ ดำเนินการ และวัดผล

หัวใจของการพัฒนาคือต้องพัฒนาสมรรถนะในระดับโรงเรียน เน้นสนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการเอง โดยมีตัวช่วยหรือกลไกช่วยที่เหมาะสม ตามบริบทของโรงเรียนนั้น ความช่วยเหลือเน้นที่การสร้างขีดความสามารถหรือสมรรถนะหลักของครู และผู้อำนวยการโรงเรียน โดยโรงเรียนต้องเป็นผู้ตั้งเป้าการพัฒนาและกำหนดมาตรการบรรลุเป้าด้วยตนเอง คือเน้นการพัฒนาจากล่าง ไม่ใช่จากบนลงล่าง เน้นความเป็นตัวของตัวเองของโรงเรียน ในการพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน เน้นให้โรงเรียนยึดผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับสูงของนักเรียนเป็นสรวง ไม่ใช่เน้นการเอาใจผู้มีอำนาจในกระทรวงศึกษาธิการ หรือหน่วยเหนือเป็นสรวง

ลักษณะเด่นของระบบการศึกษา ของประเทศแคนาดา

ชวนคิด

อะไรคือสิ่งที่เหมือนกันระหว่างประเทศไทยและแคนาดา?

อะไรคือสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างประเทศไทยและแคนาดา?

**คุณคิดว่าจะสามารถนำแนวทางการพัฒนาการศึกษาของ
ประเทศแคนาดา มาปรับใช้กับประเทศไทยได้อย่างไร?**

3

เรียนรู้จาก

ฟินแลนด์

สามสิบปีของการไต่บันได คุณภาพการศึกษา

**พัฒนาจากประเทศเกษตรกรรม
ที่การศึกษาเล่าหลัง สู่ประเทศที่มี
การศึกษาคุณภาพสูงชั้นนำของโลก
ได้อย่างไร?**

ในบันทึกนี้จะเล่าเรื่องการศึกษามาก่อนหน้านี้ โดยตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) หน้า 55 - 64 ผมเคยเล่าเรื่องการศึกษามาก่อนหน้านี้ในบล็อก Gotoknow ไว้จำนวนมาก¹

ต้นจากความล้มเหลว

ในอดีต ฟินแลนด์เป็นประเทศเล็กที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของประเทศมหาอำนาจที่ขนาบอยู่ คือ สวีเดน และรัสเซีย อาชีพหลักคือทำป่าไม้และการเกษตร ระบบการศึกษาล้มเหลว ในปี ค.ศ. 1970 เพียงร้อยละ 40 ของพลเมืองผู้ใหญ่เรียนจบมัธยมปลาย

แต่ 30 ปีให้หลัง ในปี ค.ศ. 2000 เมื่อประกาศผล PISA เป็นครั้งแรก โลกก็ตะลึงที่ฟินแลนด์มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของเด็กอายุ 15 ปี เป็นที่หนึ่งของโลก และทุก ๆ 3 ปีต่อมา ที่ประกาศผล PISA ฟินแลนด์ติดอันดับ 10 ประเทศแรกตลอดมา และที่สำคัญกว่านั้นคือ ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียน มีความแตกต่างกันน้อยมาก (น้อยกว่าร้อยละ 5) คนฟินแลนด์ร้อยละ 99 เรียนจบการศึกษาภาคบังคับ (เกรด 9) เมื่ออายุ 16 ปี โดยที่ผลลัพธ์คุณภาพสูงนี้ ใช้งบประมาณของประเทศอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเทียบกับประเทศอื่น ๆ

1

เทียบกับประเทศไทย ซึ่งบประมาณด้านการศึกษาอยู่ในกลุ่มสูงสุดของโลก แต่ผลลัพธ์ของการเรียนรู้อยู่ในกลุ่มต่ำ

การไหวตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงประเทศเริ่มในทศวรรษที่ 1960s เกิดคำถามแนวทางพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจเพื่อความเสมอภาค และการออกจากเศรษฐกิจที่พึ่งพาและเกษตรกรรมเป็นหลัก มีการโต้แย้งถกเถียงกันรุนแรงอยู่หลายปี จนในที่สุดรัฐสภาออกกฎหมายระบบการศึกษาพื้นฐานที่รัฐจัดการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี (เกรด 1 - 9) ที่มีคุณภาพเท่าเทียมให้แก่เด็กทุกคน ไม่ว่าจะพ่อแม่จะมีฐานะหรืออาชีพใด อาศัยอยู่ที่ใดในประเทศ โรงเรียนสำหรับกรนี้เรียกว่า Common School มีการพัฒนาโรงเรียนแบบนี้ อย่างช้า ๆ แต่ต่อเนื่อง มีการซื้อโรงเรียนเอกชนมาเป็นของรัฐ เพื่อพัฒนาเป็น Common School รวมทั้งย้ายครูมาเป็นครูในภาครัฐ รวมทั้งมีการพัฒนาหลักสูตรใหม่ระดับชาติ โดยมีครูแกนนำกว่าร้อยคนมาร่วมพัฒนา

เมื่อดำเนินการหลักสูตรใหม่ วงการศึกษาฟินแลนด์ก็ตระหนักทันทีว่า จะบรรลุเป้าหมายผลสัมฤทธิ์ของเด็กทุกคนได้ ต้องมีการผลิตครูที่มีความรู้และทักษะชุดใหม่

“รัฐจัดการศึกษาระดับมัธยม 9 ปี
(เกรด 1 - 9) ที่มีคุณภาพเท่าเทียม
ให้แก่เด็กทุกคน ไม่ว่าพ่อแม่จะมีฐานะ
หรืออาชีพใด อาศัยอยู่ที่ใดในประเทศ
โรงเรียนสำหรับการนี้เรียกว่า
Common School”

ครูคือหัวใจของคุณภาพการศึกษา

ในปี ค.ศ. 1979 การฝึกหัดครูย้ายเข้าไปอยู่ในได้มหาวิทยาลัย และต่อมามีการกำหนดมาตรฐานครู ว่าต้องจบการศึกษาระดับปริญญาโท รวมทั้งครูเด็กเล็ก วิชาสี่พหุครูค่อยๆ ได้รับความเชื่อถือ และมีอิสระ (Autonomy ไม่ใช่ Freedom) ในการทำงาน เป็นวิชาชีพขอยอดนิยม คนสมัครเข้าเรียนครูจำนวนมากและคัดไว้เฉพาะคนเก่งและมีคุณลักษณะเหมาะสมต่อการเป็นครูเท่านั้น สัดส่วนคนสมัครและได้รับการคัดเลือกเท่ากับ 10 : 1 โดยมีการสอบสองรอบ รอบแรกดูผลการเรียนระดับมัธยม และดูผลการทำกิจกรรมนอกโรงเรียน² รอบสองสอบข้อเขียนจากการอ่านหนังสือด้านการเรียนการสอน การทำกิจกรรมที่ในหนังสือเรียกว่า Clinical Activity ซึ่งผมไม่เข้าใจว่าทำอะไร เขาเป็นว่ามี การสอบภาคปฏิบัติตามด้วยการสัมภาษณ์เรื่องเกี่ยวกับวิชาสี่พหุ นักศึกษาที่ได้รับคัดเลือกถือเป็นนักเรียนทุนรัฐบาล

ระบบการศึกษาที่ไม่มีเด็กคนใดถูกทิ้งให้ล้าหลัง

นโยบาย No child left behind ของฟินแลนด์และของสหรัฐอเมริกา มีผลสัมฤทธิ์แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง ฟินแลนด์ เด็กอายุ 16 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา (เกรด 9) ร้อยละ 99 **ปัจจัยหลักที่นำไปสู่ความสำเร็จมี 4 ประการคือ**

1. ครูทุกคนถูกฝึกให้มีทักษะวินิจฉัยเด็กที่ต้องการความช่วยเหลือ และมีทักษะช่วยเหลือเด็กที่เรียนล้าหลัง โดยสอนพิเศษให้ในช่วงนอกเวลาเรียนปกติ
2. มีครูพิเศษ ที่มีทักษะช่วยเหลือเด็กที่มีความยากลำบากในการเรียน ช่วยสนับสนุนครูประจำชั้น
3. ทุกโรงเรียนมี “ทีมช่วยเหลือเด็ก” ประกอบไปด้วยครูใหญ่ ครูประจำชั้น ครูพิเศษ และนักจิตวิทยา ที่ประชุมกันอย่างสม่ำเสมอเพื่อประเมินว่าชั้นเรียนดำเนินไปอย่างไร มีเด็กคนใดเรียนล้าหลังในบางวิชา และจะหาทางช่วยเหลืออย่างไร และหากเกินกำลังของโรงเรียนที่จะช่วยเหลือ ทางเทศบาลมีหน่วยช่วยเหลือพิเศษ
4. มีทีมบริการสุขภาพ ร่วมดูแลพัฒนาการและสุขภาพของนักเรียน

ผมเคยเขียนบันทึกเรื่องการศึกษาพิเศษของฟินแลนด์³ ที่บอกว่า เด็กนักเรียนฟินแลนด์ประมาณครึ่งหนึ่งเคยได้รับการดูแลช่วยเหลือพิเศษ ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยที่มีระบบช่วยเหลือครูด้วย ตามข้อ 2, 3, 4 ข้างบน

ศูนย์กลางของการพัฒนาระบบการศึกษา คือโรงเรียน

เมื่อระบบการศึกษาภาคบังคับ (ถึงเกรด 9 หรือมัธยมต้น) ก่อผลดี ก็มีความต้องการเรียนมัธยมปลายเพิ่มขึ้น มีการปฏิรูปการเรียนการสอน ชั้น ม.ปลาย จากชั้นเรียนที่นักเรียนทุกคนเรียนเหมือน ๆ กัน เป็นระบบ Module ที่นักเรียนแต่ละคนเลือกเรียนโมดูลที่ตนสนใจได้ และมี ชั้น ม.ปลาย สายอาชีพ กับสายวิชาการ ซึ่งทั้งสองสายเรียนต่อระดับ มหาวิทยาลัยได้ การปฏิรูปนี้ส่งผลให้เวลานี้คนฟินแลนด์อายุ 20 - 30 ปี ร้อยละ 43 จบการศึกษาระดับอุดมศึกษาสูงที่สุดในยุโรป

ในทศวรรษ 1980s มีการกระจายอำนาจการบริหารการศึกษาให้ แก่โรงเรียน ยกเลิกการควบคุมจากส่วนกลาง มอบให้โรงเรียนรับผิดชอบ คุณภาพการศึกษาเอง ไม่มีการสอบที่จัดโดยส่วนกลางเลย ยกเว้นการ สุ่มทดสอบในช่วงเกรด 2 และเกรด 9

“โรงเรียนมีอิสระในการจัดหลักสูตร
การประเมิน และการสร้างนวัตกรรม
การเรียนการสอน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
วิธีการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยป้องกัน
การออกกลางคันของนักเรียน
และการส่งเสริมความสนใจใคร่รู้
หรือความริเริ่มสร้างสรรค์ของนักเรียน
และการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการปฏิบัติงาน
ของครู ความสำเร็จของโรงเรียนและครู
สร้างความมั่นใจไว้ใจของพ่อแม่
วงการการเมือง และสาธารณชนทั่วไป”

ความไม่ราบรื่นทางเศรษฐกิจและสังคม ช่วยขับเคลื่อนการปฏิรูปการศึกษา

ในช่วงทศวรรษที่ 1990s ฟินแลนด์ได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากวิกฤติโซเวียตรัสเซียล่ม เพราะโซเวียตรัสเซียเป็นแหล่งนำเข้าสินค้ารายหลักของฟินแลนด์ ทำให้คนฟินแลนด์ตกงาน อัตราคนว่างงานสูงถึงร้อยละ 20 รัฐบาลต้องวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมใหม่ เน้นที่การวิจัย นวัตกรรม และโทรคมนาคม ระบบการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนเพื่อรองรับนโยบายดังกล่าว โดยเน้นเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ความรู้เริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา การเรียนรู้เป็นรายคน ความยืดหยุ่น และการทำงานเป็นทีม ในวิชาคณิตศาสตร์แทนที่นักเรียนจะทำแบบฝึกหัด ก็เปลี่ยนเป็นฝึกแก้ปัญหาในสถานการณ์จริงที่มีความซับซ้อน

เริ่มจากชั้น ม.ต้น นักเรียนแต่ละคนจะออกแบบหลักสูตรการเรียนของตนเอง (โดยมีครูคอยช่วยแนะนำ) ถึงระดับ ม.ปลาย นักเรียนแต่ละคนจะออกแบบโปรแกรมการเรียนของตนเอง ซึ่งหมายความว่านักเรียนแต่ละคนจะเรียนไม่เหมือนกันเลย และเป็นการเรียนที่เน้นความเป็นพลเมืองโลก คือนอกจากภาษาฟินนิชแล้ว ต้องเรียนภาษาต่างประเทศอีก 2 ภาษา

จากการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าว ทำให้ฟินแลนด์กลายเป็นประเทศก้าวหน้าด้านนวัตกรรม และโทรคมนาคม อย่างรวดเร็ว

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 4 ประการ

1 มุ่งสร้างความเท่าเทียม

ไม่ว่ารัฐบาลใดปกครองประเทศ ความเท่าเทียม (Equity) เป็นเป้าหมายอันดับหนึ่งเสมอ ความเท่าเทียมทางการศึกษาของฟินแลนด์เป็นความภูมิใจของประเทศ สะท้อนจากผลการทดสอบ PISA ที่ผลสอบวิชาวิทยาศาสตร์มี Between-school Variance แค่อ้อยละ 5 ตัวเลขเฉลี่ยของประเทศ OECD เท่ากับร้อยละ 33

2 ครูคุณภาพสูงมาก

คำอธิบายรายละเอียดของตอนนี้อยู่ในหนังสือยังไม่จุใจผม โดยผมขอเติมว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ครูฟินแลนด์มีคุณภาพสูงยิ่งที่หนังสือไม่ได้เอ่ยคือ มีระบบเรียนรู้และพัฒนาต่อเนื่องของครู โดยที่เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติหน้าที่ครู ที่มีเป้าหมาย No child left behind นั่นเอง และเป็นการเรียนรู้โดยมีระบบสนับสนุนโดยครูไม่รู้ตัว เช่นการมี “ทีมช่วยเหลือเด็ก” ที่กล่าวมาแล้ว ไม่ใช่ปล่อยให้ครูต้องชวนช่วยตัวเองอย่างเดียวดาย

3 หลักสูตรเปิดกว้างและยืดหยุ่น

ในช่วงปฐมวัย เน้นการเรียนรู้จากการเล่น ในระดับชั้นประถมศึกษา เน้นให้เด็กเรียนตามความอยากรู้ของตน และให้เรียนจากสภาพปัญหาจริง ให้เด็กรับผิดชอบการเรียนรู้ของตนเองตั้งแต่อายุน้อย วงการศึกษาฟินแลนด์

ป้องกันสิ่งขัดขวางการเรียนรู้ ได้แก่ การทดสอบมาตรฐาน, หลักสูตรที่แคบ, สอนเพื่อสอบ, การทำให้ผลการทดสอบดูดี และการแข่งขันเพื่อเอาชนะระหว่างโรงเรียน

4 ความรับผิดชอบด้านวิชาชีพ

หมายความว่า ครูเป็นผู้รับผิดชอบต่อผลการเรียนรู้ของศิษย์ และมีหลักฐานว่าผลการประเมินของครูมีความแม่นยำ เชื่อสัตย์ ตรงไปตรงมา เป็นที่น่าเชื่อถือ ยกเลิกระบบศึกษานิเทศก์ ไม่มีการทดสอบจากส่วนกลาง จนถึงการสอบจบเกรด 12 ความรับผิดชอบนี้ในทางปฏิบัติเป็นความรับผิดชอบร่วมกันของวงการโรงเรียน และวงการครู (Collective Accountability) คือ โรงเรียนมีการรวมตัวกันเป็นเครือข่าย ช่วยเหลือ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน

ข้อท้าทายต่อประเทศฟินแลนด์

ข้อท้าทายหลัก คือการให้การศึกษาแก่เด็กในครอบครัวอพยพ เป็นข้อท้าทายร่วมกันของประเทศยุโรป ความท้าทายหนักอยู่ที่เมืองหลวง คือ นครเฮลซิงกิ ที่บางโรงเรียนมีเด็กจากครอบครัวอพยพถึงครึ่งโรงเรียน

ข้อท้าทายประการที่สองคือความชะงักงัน จากความสำเร็จของระบบการศึกษา ทำให้พอใจต่อระบบที่เป็นอยู่ไม่ขวนขวายพัฒนาต่อเนื่อง

ข้อเรียนรู้ต่อวงการศึกษไทย

ขอย้ำว่า ในหนังสือเป็นข้อเรียนรู้ต่อสหรัฐอเมริกา แต่ผมตีความ โยงเข้าหาระบบการศึกษาไทยเอง ผิดถูกผมเป็นผู้รับผิดชอบ

ลักษณะพิเศษของฟินแลนด์ที่แตกต่างจากไทยคือ **เขาไม่ยอมรับความไม่เท่าเทียมกันไม่ว่าในเรื่องใด** ทำให้เขาต้องแสวงหาและทดลองวิธีการที่ทำให้โรงเรียนมีคุณภาพเท่าเทียมกันหมด ลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่งคือ คนฟินน์เป็นนักอ่าน มีอัตราการใช้ห้องสมุดสูงที่สุดในยุโรป รวมทั้งเป็นสังคมที่มีศรัทธาเชื่อมั่นในสถาบันสาธารณะ ทั้งสามประการนี้ ไทยเราอ่อนด้อย

แต่เราสามารถเรียนรู้ได้จากยุทธศาสตร์ High Expectation (หรือ High Challenge), High Support การสร้างบรรยากาศให้เกียรติให้ความเชื่อถือว่าไว้วางใจครู (ส่วนที่วางใจได้) ให้เข้ามาทำหน้าที่แกนนำขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยพัฒนา ส่งเสริมให้โรงเรียนรวมตัวกันเป็นเครือข่ายพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ของศิษย์ และการปรับปัจจัยแห่งความสำเร็จ 4 ประการ มาใช้ในบริบทไทย

ลักษณะเด่นของระบบการศึกษา ของประเทศฟินแลนด์

ชวนคิด

**คุณคิดว่าอะไรคือสาเหตุของความไม่เท่าเทียม
ในระบบการศึกษาไทย?**

อะไรคือสิ่งที่เหมือนกันระหว่างประเทศไทยและฟินแลนด์?

อะไรคือสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างประเทศไทยและฟินแลนด์?

**คุณคิดว่าจะสามารถนำแนวทางการพัฒนาการศึกษาของ
ประเทศฟินแลนด์มาปรับใช้กับประเทศไทยได้อย่างไร?**

4

เรียนรู้จาก

จีน

**จากปฏิวัติวัฒนธรรม
สู่การปฏิรูปการศึกษา**

**จีนพลิกฟื้นระบบการศึกษาที่ถูกทำลาย
สู่การเป็นประเทศที่มีคุณภาพการศึกษา
อันดับหนึ่งของโลก ภายใน 20 ปี
ได้อย่างไร?**

ในบันทึกนี้จะเล่าเรื่องการศึกษาของจีน โดยตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) หน้า 64 - 72

จากซากปรักหักพังสู่อันดับหนึ่งของโลก

ผลพวงจากยุคปฏิวัติวัฒนธรรม (ค.ศ. 1966 - 1976) ระบบการศึกษาถูกทำลาย ต้องฟื้นขึ้นใหม่ แต่จีนก็เรียนรู้เร็ว ใน PISA 2009 จีนเข้ารับการทดสอบเป็นครั้งแรก โดยส่งเฉพาะมณฑลที่การศึกษาก้าวหน้าที่สุดเข้ารับการประเมิน คือมณฑลเซี่ยงไฮ้ (ประชากร 50 ล้าน) ผลคือโลกตะลึง เพราะจีนได้อันดับหนึ่งของโลก ในการทดสอบทั้ง 3 วิชา คือ การอ่าน วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์

คำถามคือ จีนทำอย่างไร จึงพลิกฟื้นระบบการศึกษาขึ้นมาเป็นอันดับหนึ่งของโลกได้ภายในเวลาเพียง 20 ปีกว่า ๆ

คำตอบคือ มุ่งปฏิรูปชั้นเรียน เพื่อสร้างพลเมืองยุคใหม่ ยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีตัวอย่างดี ๆ ในโลกมากมาย เขามาดำเนินการในบริบทจีน (มณฑลเซี่ยงไฮ้) หัวใจไม่ใช่หลักการหรือความรู้ แต่เป็นการประยุกต์หลักการหรือความรู้ให้เกิดผลที่นักเรียน ย้ำว่า เป้าหมายต้องเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน

จุดแข็งของจีนคือวัฒนธรรมให้คุณค่าต่อการเรียน เชื่อว่า การศึกษาจะช่วยยกระดับฐานะในสังคม

การปฏิรูปการศึกษาเริ่มจากการออกกฎหมายการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ในปี ค.ศ. 1988 ซึ่งหมายความว่าบังคับจนจบมัธยมต้น แต่ด้วยความกระหายการศึกษาของคนจีน การศึกษาระดับมัธยมปลายก็ขยายตัวเองโดยไม่ต้องบังคับ การศึกษาระดับมัธยมปลายนี้ มีทั้งสายอาชีพและสายวิชาการคู่กัน เพื่อสนองการขยายตัวของภาคการผลิต

ขณะนี้ ระบบการศึกษาของจีนใหญ่ที่สุดในโลก มีนักเรียนระดับประถมและมัธยม 200 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 20 ของโลก ในขณะที่ GDP ของจีนเป็นเพียงร้อยละ 10 ของโลก การขยายตัวของการศึกษาจีนรวดเร็วทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ

การปฏิรูปหลักสูตรเริ่มในปี 2001 หลังจากศึกษาตัวอย่างของกว่า 30 ประเทศทั่วโลก โดยเริ่มดำเนินการเชิงทดลองในบางมณฑล แล้วจึงขยายไปทั่วประเทศในปี 2007 หลักสูตรใหม่เน้นเรียนจากการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการเรียนรู้สหวิทยาการ หรือบูรณาการวิชา เปลี่ยนจากเดิมที่เน้นเรียนเป็นรายวิชา เรียนจากการท่องจำตามที่ครูสอน และการสอบก็เปลี่ยนไป จากสอบความรู้ เป็นสอบความสร้างสรรค์ และการประยุกต์ใช้ความรู้ในการแก้ปัญหา

การศึกษาดั้งเดิมของจีนเน้นที่คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ วิชาบังคับระดับมัธยมคือ ชีววิทยา เคมี ฟิสิกส์ พีชคณิต และเรขาคณิต ในหลักสูตรใหม่เพิ่มการเน้นด้านศิลปะ และมนุษยศาสตร์ และเน้นเรียนจากการปฏิบัติ

“หัวใจไม่ใช่หลักการหรือความรู้
แต่เป็นการประยุกต์หลักการ
หรือความรู้ให้เกิดผลที่นักเรียน
ย้าว่า ต้องเป็นผลลัพธ์การเรียนรู้
ของนักเรียน”

ในปี 2001 โรงเรียนทั่วประเทศเริ่มสอนภาษาอังกฤษตั้งแต่ชั้น ป. 3 เพื่อเตรียมพลเมืองจีนให้เป็นพลเมืองโลกด้วย

การริเริ่มปฏิรูปการศึกษา ดำเนินการโดยกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งหมายความว่า เป็นการขับเคลื่อนจากส่วนกลาง แต่ในปัจจุบัน มีการกระจายอำนาจตัดสินใจเรื่องหลักสูตรไปที่ท้องถิ่น เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่น

ยุทธวิธีของเชียงใหม่

นครเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางความทันสมัย ศูนย์กลางธุรกิจ และศูนย์กลางความเป็นนานาชาติของจีน แต่มณฑลเชียงใหม่มีส่วนที่เป็นชนบทด้วย จีนใช้มณฑลเชียงใหม่เป็นกองหน้าในการปฏิรูปการศึกษา โดยเปิดหลักสูตรการศึกษาในโรงเรียนให้กว้างขึ้น โดยเปิดวิชาเลือกจำนวนมาก และจัดกิจกรรมนอกหลักสูตรให้นักเรียนได้ฝึกเรียนรู้จากการตั้งคำถาม ตามด้วยการปฏิบัติเพื่อการเรียนรู้ของตน เช่น กิจกรรมวิทยาศาสตร์ การละคร ชมรมผู้ประกอบการ

มีมาตรการลดความเครียดในการเรียนแบบแข่งขัน โดยดำเนินการยกเลิกโรงเรียนสำหรับเด็กเก่งที่แย่งกันสอบแข่งขันเข้าเรียน (ในชั้น ม.ต้น และ ม.ปลาย) และตั้งอยู่ในเมือง ทดแทนด้วยโรงเรียนคุณภาพสูงที่กระจายอยู่ในพื้นที่ มีการยกระดับคุณภาพโรงเรียนโดยมาตรการ “จับคู่” โรงเรียนคุณภาพสูงกับโรงเรียนอ่อน โรงเรียนในเมืองกับโรงเรียนในชนบท

มีมาตรการกระจายครูสอนเก่ง (Master Teacher) ไปทั่วทั้งมณฑล จัดวิธีการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในมณฑลเสียใหม่ ทดแทนการสอบระดับประเทศ (ที่สึดโหด) โดยปรับการสอบให้เน้นทดสอบทักษะแก้ปัญหา และทดสอบความรู้แนวกว้าง

ผมขอเพิ่มเติมเคล็ดลับของเซี่ยงไฮ้ในการยกระดับคุณภาพการศึกษาของมณฑล โดยการทำงานร่วมกันเป็นทีมของครู ช่วยกันเข้าสังเกตการณ์ชั้นเรียน และให้ Feedback แก่กันและกัน โดยมีรายละเอียดในเอกสาร Chinese Lessons: Shanghai's Rise to the Top of PISA League Tables¹ เรื่องยุทธศาสตร์จัดเครื่องมือ Feedback แก่ครูนี้ Bill Gates เคยพูด Ted Talk เสนอใช้เงิน 5 พันล้านเหรียญซื้อสื่อการเรียนรู้ที่คนขนาดเล็กลดต้นทุนห้องเรียนเพื่อถ่ายบรรยากาศพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียนเป็น Feedback แก่ครู² ซึ่งผมตีความว่า เป็นการให้นักเรียนเป็นโค้ชแก่ครู

1

2

ปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อความสำเร็จ 5 ประการ

1 วิทยาลัยที่ท้าทายและระยะยาว

ก้าวสู่ผู้นำคุณภาพการศึกษาระดับโลกใน 12 ปี คือกำหนดเป้าหมายว่าในปี 2020 จีนมีการศึกษาพื้นฐาน 12 ปี มีมหาวิทยาลัยชั้นนำระดับโลก 100 แห่ง มีอุทยานวิทยาศาสตร์ 100 แห่ง เพื่อนำผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัยไปสู่ตลาด มีหลักสูตรทันสมัยที่ส่งเสริมความริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะในการใช้ความรู้ ทักษะในการใช้เทคโนโลยี และทักษะภาษาอังกฤษของนักเรียน

2 มาตรฐานและหลักสูตรแกนที่ท้าทาย

เน้นวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ มีครูวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สอนตั้งแต่ชั้น ป.1 สังคมให้คุณค่า รวมทั้งการสอบเข้ามหาวิทยาลัยให้น้ำหนักต่อวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์

3 ระบบการพัฒนาครูที่ดำเนินการอย่างจริงจัง

นักศึกษาครูมีความรู้ด้านสาระวิชาแข็ง และได้มีประสบการณ์สังเกตการณ์การสอนของครูเก่ง (Master Teacher) ตั้งแต่เรียนปีแรก เมื่อบรรจุเป็นครูจะต้องเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาวิชาชีพครูที่จัดทุกสัปดาห์ นำโดยครูสอนเก่งของโรงเรียน มีแรงจูงใจด้วยการขึ้นเงินเดือน และการไต่บันไดอาชีพ โดยผลงานการฝึกครูรุ่นหลัง การตีพิมพ์ และการบรรยายในที่สาธารณะ

4 วัฒนธรรมให้คุณค่าสูงแก่การศึกษา

คนจีนฝังใจกับระบบจอหงวน ที่ดำเนินการมาเป็นระยะเวลา กว่าหนึ่งพันปี ระหว่าง ค.ศ. 603 ถึง 1905 ซึ่งเป็นระบบให้คุณค่าแก่ ความสามารถ (Meritocracy) และสะท้อนวัฒนธรรมความเชื่อในความ ขยันหมั่นเพียร มานะพยายาม ไม่ใช่ความฉลาดที่จะนำมาซึ่งความสำเร็จ กระบวนทัศน์นี้ในปัจจุบันเรียกว่า กระบวนทัศน์พัฒนา (Growth Mindset) ซึ่งตรงกันข้ามกับกระบวนทัศน์หยุดนิ่ง (Fixed Mindset) เมื่อเทียบกับ นักเรียนอเมริกัน นักเรียนจีนมีเวลาเรียนมากกว่าสองเท่า เวลาในชั้นเรียน ของจีนมากกว่า และนักเรียนจีนยังใช้เวลาเรียนนอกชั้นเรียนอีกมาก

5 เน้นความเป็นนานาชาติ

ระบบการศึกษาของจีนนั้นเทียบเคียงผลลัพธ์การเรียนรู้กับ มาตรฐานนานาชาติอยู่ตลอดเวลา ผมตีความว่า เพื่อทำให้ได้ผลดีกว่า ดังกรณีของผลสอบ PISA 2009 ของมณฑลเซี่ยงไฮ้ นอกจากนั้นยังมี ระบบโรงเรียนที่โรงเรียนนอกรับโรงเรียนในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก

“ ยุทธศาสตร์สำคัญคือ
เลือกดำเนินการนำร่อง
แล้วเรียนรู้จากการดำเนินการนั้น
เพื่อหาทางขยายผลไปทั่วประเทศ
อย่างรวดเร็ว หลักการสำคัญคือ
สร้างตัวอย่างความสำเร็จเป็นต้นแบบ ”

เส้นทางสู่การเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

ในปี ค.ศ. 2010 ประธานาธิบดี หู จิ่น เทา ประกาศแผนปฏิรูปและพัฒนาการศึกษาาระยะปานกลางและระยะยาว ถึง ค.ศ. 2020 หลังการเตรียมยกกว้างผ่านการปรึกษาหารืออย่างกว้างขวาง รวมทั้งเปิดรับฟังความเห็นสาธารณะผ่านอินเทอร์เน็ต ที่มีคนให้ความเห็นหลายล้านความเห็น แผนดังกล่าวสรุปได้ดังนี้

- จัดการเรียนรู้แก่เด็กปฐมวัยเป็นเวลา 1 ปี ทั่วประเทศ
- เพิ่มอัตราจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา 9 ปี ให้ได้ร้อยละ 95
- เพิ่มอัตราเข้าเรียนชั้น ม.ปลาย เป็นร้อยละ 90
- ลดความเหลื่อมล้ำของคุณภาพการศึกษาโดยรัฐบาลกลางเพิ่มการช่วยเหลือโรงเรียนที่อ่อนแอเป็นพิเศษ
- ลดความแตกต่างของคุณภาพระหว่างโรงเรียนชั้นดี กับโรงเรียนที่อ่อนแอกว่า
- ลดการบ้าน
- จัดระบบคัดเลือกเข้ามหาวิทยาลัยให้มีความหลากหลาย
- เพิ่มอัตราเข้าเรียนระดับอุดมศึกษาให้ได้ร้อยละ 40 ของกลุ่มอายุ
- เพิ่มจำนวนมหาวิทยาลัยที่มีคุณภาพระดับโลก

ความท้าทายด้านการศึกษาของจีน

ความท้าทายหลัก ๆ มี 3 ประการคือ

1. ช่องว่างระหว่างเมืองกับชนบท

2. การสอบเข้ามหาวิทยาลัย โดยที่มหาวิทยาลัยมีอิสระในการดำเนินการเอง และเน้นความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และความรู้วิชาการทันสมัย มีผลย้อนกลับมายังโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายให้ต้องเน้นการสอบวิชาความรู้ ซึ่งเป็นทิศทางตรงกันข้ามกับการปฏิรูปการศึกษาของประเทศ

3. ขีดความสามารถในการรองรับการดำเนินการสนองนโยบายขยายตัว และยกระดับคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูเก่า ๆ ที่เรียนมาในระบบการศึกษาแบบถ่ายทอดความรู้ ไม่คุ้นกับการจัดการเรียนรู้แบบ Inquiry-based

ข้อเรียนรู้ต่อวงการการศึกษาไทย

นี่คือการตีความของผมเอง ไม่ได้ระบุในหนังสือแต่อย่างใด

ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาของจีนทั่วประเทศ ยังเป็นความท้าทาย แต่จีนก็ทำสำเร็จในหลายด้าน โดยยุทธศาสตร์สำคัญคือเลือกดำเนินการนำร่อง แล้วเรียนรู้จากการดำเนินการนั้น เพื่อหาทางขยายผลไปทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว หลักการสำคัญคือสร้างตัวอย่างความสำเร็จ เป็นตัวแบบให้เรียนรู้ ใช้ส่วนที่ทำได้ดีหรือสำเร็จเป็นพลังให้ส่วนที่เหลือดำเนินการได้ผลตามเป้าหมายด้วย ผมตีความว่าเป็นการใช้พลังของจิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) ในการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงที่ยากและซับซ้อน

แนวทางเลือกดำเนินการนำร่องในบางพื้นที่ เป็นแนวทางที่ประเทศไทยกำลังใช้อยู่ในขณะนี้ คือการดำเนินการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ข้อเรียนรู้จากจีนทำให้การดำเนินการพัฒนาการนำร่องประสบความสำเร็จ โดยมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการและกติกาที่ล้าหลัง ก่อการเรียนรู้สำหรับนำไปปรับใช้ทั่วประเทศ จึงมีความหมายมากสำหรับไทย

ลักษณะเด่นของระบบการศึกษา ของประเทศจีน

ชวนคิด

**อะไรคือสิ่งที่เหมือนกัน
ระหว่างประเทศไทยและจีน?**

**อะไรคือสิ่งที่แตกต่างกัน
ระหว่างประเทศไทยและจีน?**

5

เรียนรู้จาก

ออสเตรเลีย

การศึกษาระบบสหพันธรัฐ

**เราจะเชื่อมโยงเด็กที่อยู่ห่างไกลและ
ส่งเสริมการศึกษาทางไกลได้อย่างไร?**

ในบันทึกนี้จะเล่าเรื่องการศึกษาของออสเตรเลีย โดยตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) หน้า 72 - 78

หลักสูตรแห่งชาติออสเตรเลีย

ประเทศออสเตรเลียแบ่งเขตการบริหารเป็นรัฐ แบบเดียวกับกับสหรัฐอเมริกาและแคนาดา และระดับคุณภาพของออสเตรเลียตาม PISA ถือว่าคุณภาพสูง สภาพห้องเรียนคล้ายในสหรัฐอเมริกามากกว่าในอังกฤษ แม้จะเคยเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ แต่คุณภาพการศึกษาดีกว่าสหรัฐอเมริกา เนื่องจากเป็นประเทศที่กว้างใหญ่มาก มีเด็กที่อยู่ห่างไกล จึงมีการใช้เทคโนโลยีช่วยการศึกษามาก ในโรงเรียนมีเด็กที่ Teleconference จากที่ห่างไกลเข้ามาเรียน ในลักษณะของการเรียนทางไกล

แนวโน้มผลการสอบ PISA บอกว่า คุณภาพการศึกษาของออสเตรเลีย ถดถอยลง นอกจากนั้นยังมีระดับความเท่าเทียม (Equity) ต่ำ จึงเริ่มปฏิรูปการศึกษาในระดับประเทศ ในปี ค.ศ. 2008 มีกระบวนการปรึกษาหารือระหว่างรัฐต่างๆ มีการพัฒนาเป้าหมายและกรอบการทำงาน (Framework) ระดับประเทศในปี 2009

วิสัยทัศน์ของหลักสูตรคือ “เพื่อพัฒนาเยาวชนออสเตรเลียให้มีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการอยู่ร่วมกันและมีความก้าวหน้าในสังคม รวมทั้งมีความสามารถในการแข่งขันในโลกแห่งโลกาภิวัตน์ มีความสามารถประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน

ในอนาคตที่ต้องใช้ข้อมูลที่ซับซ้อน หลักสูตรดังกล่าวจะต้องเข้าถึงเยาวชนออสเตรเลียทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวที่มีเศรษฐกิจฐานะใดหรืออยู่ในโรงเรียนใด” เป็นวิสัยทัศน์ที่เน้นความเท่าเทียม (Equity) อย่างชัดเจน

หลักสูตรใหม่นี้ครอบคลุมตั้งแต่ชั้นอนุบาล ถึงเกรด 12 เน้นการเรียนเป็นรายวิชา โดยดำเนินการเป็น 3 ขั้นตอน

- ขั้นตอนที่หนึ่ง วิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และประวัติศาสตร์
- ขั้นตอนที่สอง วิชาภูมิศาสตร์ ภาษาต่างประเทศ และศิลปะ
- ขั้นตอนที่สาม วิชาไอซีที เศรษฐศาสตร์ การออกแบบและเทคโนโลยี และหน้าที่พลเมือง

แม้ว่าหลักสูตรจะเน้นรายวิชา แต่ก็คำนึงถึงการพัฒนาขีดความสามารถทั่วไปด้วย เช่น ความริเริ่มสร้างสรรค์ การเป็นคนดีมีจริยธรรม ความเข้าใจคนต่างวัฒนธรรม อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น จัดการตนเอง ทักษะทางสังคม การทำงานเป็นทีม และทักษะการคิด

หลักสูตรยังเอาใจใส่ “Cross Curriculum Themes” ได้แก่ โลกทัศน์ของคนพื้นเมือง เอเชียและความผูกพันของออสเตรเลียต่อเอเชีย รวมทั้งการใช้ชีวิตอย่างยั่งยืน

ประเด็นสำคัญเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษา แม้ว่าหลักสูตรจะไปทางแนวอนุรักษนิยม (เน้นรายวิชา) คือ การกำหนดความคาดหวังสูงต่อนักเรียนทุกคน (หลักการ High Expectation, High Support)

“วิสัยทัศน์ของหลักสูตรคือ...
พัฒนาเยาวชนออสเตรเลียให้มี
ทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ
และความสามารถในการอยู่ร่วมกัน
และก้าวหน้าในสังคม รวมทั้งมีความสามารถ
ในการแข่งขันในโลกแห่งโลกาภิวัตน์
ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงานในอนาคต
ที่ต้องใช้ข้อมูลที่ซับซ้อน หลักสูตรดังกล่าว
จะต้องเข้าถึงเยาวชนออสเตรเลียทุกคน
ไม่ว่าจะอยู่ในครอบครัวที่มีเศรษฐฐานะใด
หรืออยู่ในโรงเรียนใด... เป็นวิสัยทัศน์ที่เน้น
ความเท่าเทียม (Equity) อย่างชัดเจน”

เอกสารหลักสูตรอยู่บนออนไลน์ และมีการพัฒนา National Digital Resource เชื่อมกับหลักสูตร

ข้อมูลและการสื่อสารสาธารณะ

มีการจัดตั้ง ACARA (The Australian Curriculum, Assessment, and Reporting Authority) โดยรัฐสภาของประเทศ ในปี 2008 หน่วยงานนี้มีสภารัฐมนตรีศึกษาธิการของทุกรัฐทำหน้าที่กำหนดนโยบาย ACARA ทำหน้าที่ติดตามตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ของระบบโรงเรียน โดยจัด National Assessment of Literacy and Numeracy ต่อนักเรียนเกรด 3, 5, 7, 9 นอกจากนี้ยังมีการสุ่มสอบนักเรียนในบางวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ หน้าที่พลเมือง ความสามารถด้านไอซีที เป็นต้น ACARA ทำหน้าที่เชื่อมโยงออสเตรเลียกับการทดสอบนานาชาติ เช่น PISA, IEA

อีกมาตรการหนึ่งคือ สร้างความโปร่งใสของผลสัมฤทธิ์ของแต่ละโรงเรียน (ทั้งประเทศมีกว่า 10,000 โรงเรียน) ต่อสาธารณชน โดยจัดตั้งเว็บไซต์ MySchool¹ เปิดเผยข้อมูลของแต่ละโรงเรียนต่อพ่อแม่ ครู และประชาชนทุกคน

Australian Institute for Teaching and School Leadership

จัดตั้งในปี 2010² ทำหน้าที่ส่งเสริมความเป็นเลิศของวิชาชีพครู และภาวะผู้นำทางการศึกษา โดยดำเนินการ

- พัฒนามาตรฐานวิชาชีพครูที่มีมาตรฐานสูง
- ดำเนินการให้การรับรอง (Accreditation) หรือให้ไปประกอบวิชาชีพครู ตามมาตรฐานที่กำหนด
- ดำเนินการรับรองหลักสูตรการผลิตครูระดับชาติ
- ส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครูประจำการ
- เชื่อมโยงกับการวิจัยและพัฒนาาระดับนานาชาติ
- ทำงานร่วมกับภาคี เช่น สหภาพครู ธุรกิจ กลุ่มโรงเรียน และ ACARA

ความท้าทายด้านการศึกษาของออสเตรเลีย

เนื่องจากหนังสือเล่มนี้ตีพิมพ์ปี 2012 ข้อมูลของการปฏิรูปอย่างดียิ่งน่าจะถึงปี 2011 โดยที่ในทางปฏิบัติการปฏิรูปเริ่มปี 2010 จึงเร็วเกินไปที่จะประเมินผลการปฏิรูปในเชิงหลักการ ความท้าทายหลัก ๆ มี 3 ประการคือ

1. โรงเรียนในออสเตรเลียมีความแตกต่างหลากหลายมาก การประยุกต์หลักการที่กล่าวข้างต้นจึงต้องคำนึงถึงรายละเอียดที่ซับซ้อน
2. การเน้นช่วยเหลือโรงเรียนที่อ่อนแอเป็นพิเศษ
3. การเปลี่ยนหลักสูตรผลิตครู และการพัฒนาครูประจำการให้ทำงานสนองหลักสูตรใหม่อย่างได้ผลดี

ข้อเรียนรู้ต่อวงการศึกษไทย

นี่คือการตีความของผมเอง ไม่ได้ระบุในหนังสือแต่อย่างใด

แม้ว่าคุณภาพการศึกษาของออสเตรเลียตามผลการทดสอบระดับนานาชาติจะสูงอยู่แล้ว ออสเตรเลียก็ยังมุ่งมั่นยกระดับเพื่อสร้างคุณภาพพลเมืองให้แข่งขันได้ โดยมีจุดเน้นสำคัญที่สุดคือ **คาดหวังผลลัพธ์การเรียนรู้ในระดับสูงสำหรับนักเรียนทุกคน** ซึ่งเป็นการเน้นความเท่าเทียม (Equity) ในการศึกษา นั่นเอง ผมเรียกว่าเป็นนโยบาย High Expectation for All เป็นประเด็นท้าทายในการปฏิรูปเชิงโครงสร้างของระบบการศึกษาไทย ซึ่งเราเพิ่งมี กสศ.³ ซึ่งได้รับการจัดตั้งในปี พ.ศ. 2561 ทำหน้าที่นี้

ผู้เขียน (Vivien Stewart) บอกว่า ในออสเตรเลีย หาง (การประเมิน) ไม่กระดิกหมา (ระบบการศึกษา) เป็นตัวอย่างที่ดี แต่เขาไม่ได้อธิบายรายละเอียดว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น ผมจึงขอเดาจากการอ่านระหว่างบรรทัดว่า เขาเน้นใช้ระบบประเมิน (รับผิดชอบโดย ACARA) เพื่อ Feedback ระบบ ไม่ใช่เพื่อเน้นบอกเป็นรายโรงเรียนว่าโรงเรียนไหนดีไม่ดี คือเน้นเป็น Formative Assessment มากกว่าเป็น Summative Evaluation

3 กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษา ช่วยเหลือผู้ขาดแคลนทุนทรัพย์ ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา รวมทั้งเสริมสร้างและพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพครู โดยให้รัฐเป็นผู้จัดสรรงบประมาณให้กองทุนอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของนายกรัฐมนตรี และมีการบริหารงานที่เป็นอิสระ

ลักษณะเด่นของระบบการศึกษา ของประเทศออสเตรเลีย

ชวนคิด

อะไรคือสิ่งที่เหมือนกันระหว่างประเทศไทยและออสเตรเลีย?

อะไรคือสิ่งที่แตกต่างกันระหว่างประเทศไทยและออสเตรเลีย?

คุณคิดว่าจะสามารถนำแนวทางการพัฒนาการศึกษาของประเทศออสเตรเลียมาปรับใช้กับประเทศไทยได้อย่างไร?

ครู ทีมผู้บริหารโรงเรียน ภาครัฐ
ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้ประกอบการ
ทุกคนมีบทบาทสำคัญในการ
ขับเคลื่อนการศึกษาคุณภาพสูง
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต
ทั้งในและนอกห้องเรียน เพื่อพัฒนา
เยาวชนไปสู่การเป็นพลเมืองโลก

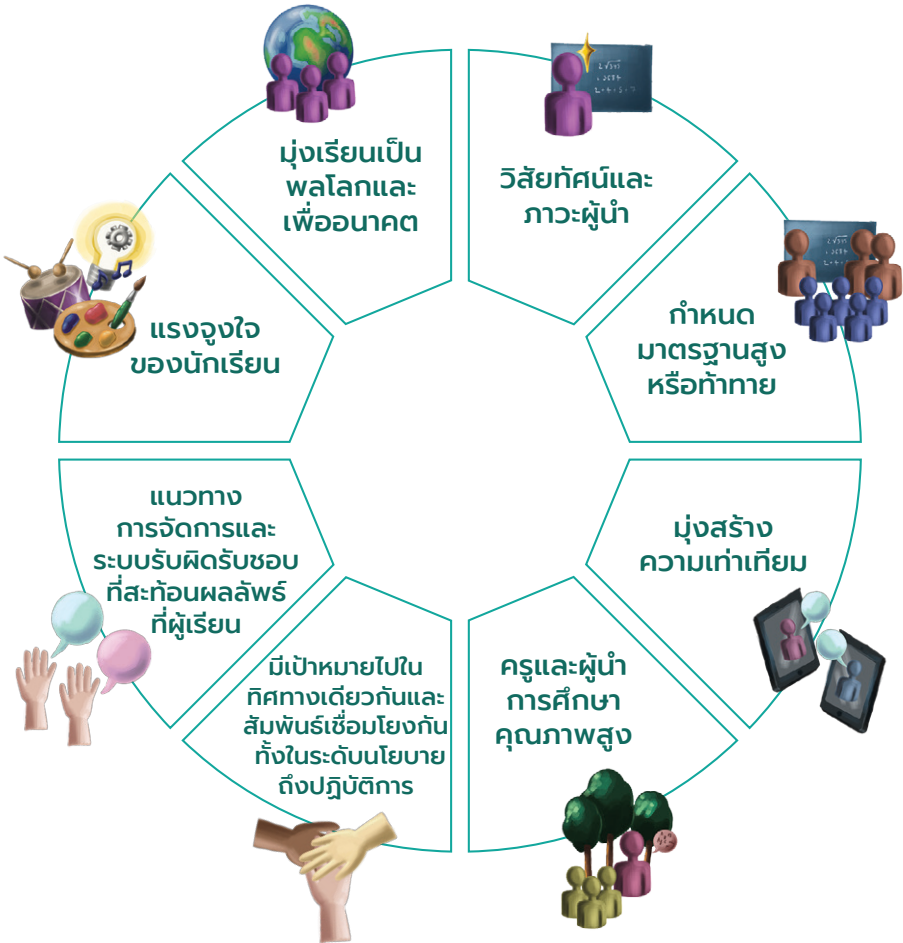

6

ลักษณะร่วมของ
ระบบที่ประสบความสำเร็จ

ลักษณะร่วม 8 ประการ ของระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูง

ในบทนี้แนะนำปัจจัยหลัก 8 ประการ ตามบริบทอเมริกัน จากบทที่ 3 ในหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) และผมตีความสรุป โดยใส่บริบทไทย มานำเสนอดังต่อไปนี้

1 วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ

มีประเด็นสำคัญในเรื่องวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ 6 ประเด็นคือ

1. **ช่วยให้มีแรงขับเคลื่อนต่อเนื่องในระยะยาว** เพราะนโยบายและมาตรการทางการศึกษาว่าจะเห็นผลต้องใช้เวลา 5 - 10 ปี ภาวะผู้นำต้องมาจากทั้งภาคการเมืองและภาคสังคม และต้องสร้างความเห็นพ้องในกลุ่มครู ผู้นำทางการศึกษา ผู้ปกครอง และภาคธุรกิจ จึงจะมีพลังขับเคลื่อนต่อเนื่องยั่งยืน
2. **ต้องเชื่อมโยงกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของพื้นที่** โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาเศรษฐกิจฐานความรู้
3. **ต้องเอาใจใส่มิติด้านความเป็นธรรมในสังคม** คือความเท่าเทียมกันทางการศึกษา และใช้มาตรการทางการศึกษาสร้างความเท่าเทียมกันในสังคม
4. **การมีตารางแสดงบทบาทของหุ้นส่วน (Partnership Table)** อย่างที่แคนาดาใช้ จะช่วยให้ทุก ๆ ฝ่ายได้ตรวจสอบการมีส่วนร่วมของตน

5. ถ้อยคำแสดงวิสัยทัศน์ต้องกว้างพอ ที่จะครอบคลุมบริบทที่แตกต่างกันหลากหลายในสังคม

6. รู้จักใช้วิกฤติเป็นโอกาส เพื่อดึงดูดทุกฝ่ายเข้ามาร่วมกัน

ผมขอเพิ่มเติมประเด็นที่ 7 สำหรับบริบทไทยคือ

7. ต้องให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียว (Unity) ของวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ ไม่ใช่ต่างฝ่ายต่างทำ เกิดวิสัยทัศน์และภาวะผู้นำต่างชุด แยกกันทำเป็นเสี่ยง ๆ ซึ่งอาจกล่าวใหม่ว่า ต้องมี Alignment และ Coherence ในการดำเนินการ

2 กำหนดมาตรฐานสูงหรือท้าทาย

ทุกประเทศที่มีผลลัพธ์การเรียนรู้ กำหนดมาตรฐานการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ไว้สูงทั้งสิ้น เจ้าของมาตรฐานควรเป็นระดับพื้นที่ เช่น ในบริบทไทยระดับจังหวัด แต่มีการประสานงานปรึกษาหารือหรือทำงานร่วมกันทุกพื้นที่ โดยส่วนกลางทำหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวก หรือให้คำแนะนำ ไม่ควรกำหนดแบบสั่งการจากส่วนกลางหรือเบื้องบน

หลักการในการกำหนดมาตรฐานมีดังนี้

- โฟกัสประเด็น หรือจุดเน้น
- กำหนด “ความลึก” (Depth) ของมาตรฐานแต่ละด้านอย่างชัดเจน โดยเฉพาะความลึกของเนื้อหาวิชา ไม่ใช่กำหนดแค่ความกว้างหรือความครอบคลุม

- มีความเข้มงวดจริงจัง (Rigor) หรือระดับวิชาการที่สูงหรือเข้มงวดอย่างที่เขายกมาอธิบายคือ มาตรฐานความเข้มของวิชาที่นักเรียน ม.2 ของอเมริกาเรียน ด้านหลังของประเทศที่คุณภาพการศึกษาเป็นเยี่ยม 2 ปี เรื่องนี้มีข้อมูลของไทยว่านักเรียนกลุ่มเก่งของไทย เรียนรู้วิชาเข้มกว่านักเรียนกลุ่มอ่อน 2 - 3 ปี
- เป็นมาตรฐานที่มีความต่อเนื่อง มีหลักคิดเป็นเหตุเป็นผลตามหลักวิชา ไม่ใช่เขียนเป็นท่อน ๆ ไม่เชื่อมโยงกัน
- เป็นมาตรฐานที่ครอบคลุมทั้งหลักสูตร ไม่ใช่กำหนดเพียงเฉพาะบางส่วน
- การกำหนดมาตรฐาน เป็นเพียงจุดเริ่มต้นงานจริงคือการพัฒนาหลักสูตร และดำเนินการให้บรรลุมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งหัวใจคือการพัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมายประเมินภายนอกเป็นระยะ ๆ (ส่วนใหญ่ตอนปีสุดท้ายของมัธยมต้น และปีสุดท้ายของมัธยมปลาย) จะช่วยกระตุ้นการดำเนินการตามหลักสูตรที่กำหนดขึ้นรองรับมาตรฐาน

“ความล้มเหลวของระบบการศึกษาก่อผลเสียหายในระยะยาวต่อสังคมอย่างรุนแรงยิ่ง ความล้มเหลวที่พบบ่อยมากในโลกคือ การสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา ระหว่างเด็กในครอบครัวฐานะดี กับเด็กในครอบครัวยากจน และระหว่างเด็กในเมืองกับเด็กในชนบทห่างไกล”

3 มุ่งสร้างความเท่าเทียม

ความล้มเหลวของระบบการศึกษาก่อผลเสียหายในระยะยาวต่อสังคมอย่างรุนแรงยิ่ง ความล้มเหลวที่พบบ่อยมากในโลกคือ การสร้างความเท่าเทียมกันทางการศึกษา ระหว่างเด็กในครอบครัวฐานะดีกับเด็กในครอบครัวยากจน และระหว่างเด็กในเมืองกับเด็กในชนบทห่างไกล

กลไกสำคัญในการสร้างความเท่าเทียม มี 5 ประการคือ

1. การดำเนินการระดับชั้นเรียน รัฐออนแทรีโอ แคนาดา บรรลุผลลัพธ์ด้านอ่านออก โดยดำเนินการในทุกโรงเรียนในรัฐ ไม่ใช่ดำเนินการเฉพาะในบางโรงเรียน ฟินแลนด์ดำเนินการโดยเน้นฝึกครูให้สามารถจัดการสอนแบบแยกแยะแก่เด็กที่มีทักษะต่างกัน และมีทีมช่วยเหลือเด็กที่เรียนไม่ทันเพื่อน สิงคโปร์มีการสอนพิเศษแก่กลุ่มเด็กที่เรียนไม่ทัน

2. โครงสร้างของโรงเรียน หรือของระบบการศึกษา ขณะนี้เป็นที่ประจักษ์จากผลการวิจัย ว่าการแยกสายนักเรียนเร็วเกินไป เช่น การที่ระบบการศึกษาไทยแยกเป็นสายวิทยาศาสตร์ สายศิลปศาสตร์ และสายอาชีพศึกษา ตั้งแต่จบชั้นประถมปลาย เป็นตัวเร่งความไม่เท่าเทียม เพราะเป็นการเปิดช่องให้เด็กจากครอบครัวเศรษฐฐานะต่ำหันไปเรียนสายที่วิชาการอ่อน เขาแนะนำว่าควรแยกในระดับ ม.ปลาย และจะให้ดีควรให้เปลี่ยนสายได้เสมอ

3. ระบบสนับสนุนการเรียนรู้นอกโรงเรียน เรื่องนี้ผมเรียกว่า “พื้นที่สองในสาม” เพราะจริง ๆ แล้ว 2/3 ของการเรียนรู้ของเด็กเกิดนอกห้องเรียน ผมเคยเขียนเรื่องนี้ไว้ในหนังสือเล่มนี้¹ กล่าวย้าความสำคัญของพื้นที่เรียนรู้ของเด็กเล็ก ซึ่งผมขอแนะนำหนังสือ **พลังแห่งวัยเยาว์**²

4. โครงสร้างครอบครัวและการผูกพันครอบครัวเข้ากับการเรียนรู้ของเด็ก ยิ่งนับวันก็ยิ่งมีเด็กที่ในครอบครัวมีเฉพาะแม่หรือพ่อ และผลการวิจัยบ่งชี้ว่าเด็กเหล่านี้มีผลการเรียนโดยเฉลี่ยต่ำกว่า ในสิงคโปร์มีการจัดทีมอาสาสมัครในชุมชนทำหน้าที่คล้ายครอบครัวเข้าไปสนับสนุนเด็กที่อยู่ในสถานะแม่หรือพ่อเลี้ยงเดี่ยว ผมขอเพิ่มเติมในบริบทไทยว่า ไม่ว่าจะในโรงเรียนและในเด็กกลุ่มใด การจัดให้พ่อแม่มีส่วนช่วยเหลือหรือแสดงบทบาทในโรงเรียนอย่างเหมาะสม มีผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างมากมาย และมีตัวอย่างโรงเรียนที่ใช้มาตรการนี้ได้อย่างได้ผลดียิ่ง

1

2

5. **ทรัพยากร** การมีทรัพยากรเพียงพอและใช้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความสำคัญมากต่อการสร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา เป็นที่น่ายินดีที่ว่า ในปี 2561 ประเทศไทยได้ก่อตั้ง สำนักงานกองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา (กสศ.) เพื่อเป็นแหล่งทรัพยากร และแหล่งจัดการเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา **ในปัจจุบัน ระบบการศึกษาไทยมีปัญหาพร้อม ๆ กันสามด้านคือ (1) ใช้ทรัพยากรมาก ผลสัมฤทธิ์ต่ำ (2) คุณภาพต่ำ (3) ความเท่าเทียมต่ำ ยุทธศาสตร์สำคัญของไทย จึงควรเน้นที่การลดความสูญเสียเปล่าในการใช้ทรัพยากร ควบคู่ไปกับการจัดสรรทรัพยากรไปยังส่วนที่มีความจำเป็นสูงเพื่อคุณภาพของผลลัพธ์การเรียนรู้**

หนังสือบอกว่า วิถีปฏิบัติอย่างหนึ่งที่ก่อความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในสหรัฐอเมริกาคือระบบทรัพยากร ที่งบประมาณสนับสนุนโรงเรียนมาจากภาษีท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นยากจนย่อมมีคุณภาพการศึกษาต่ำ เพราะทรัพยากรไม่เพียงพอ

ผมขอเพิ่มเติมประเด็นที่ 6 สำหรับพัฒนาระบบการศึกษาไทยให้มีความเท่าเทียมคือ

6. **วัฒนธรรมครูเอาใจใส่เด็กทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน** โดยที่ในปัจจุบันครูไทยโดยทั่วไปเอาใจใส่เด็กเก่งเป็นพิเศษ เพื่อให้สร้างชื่อเสียงแก่โรงเรียน การบริหารการศึกษาที่เน้นจัดการแข่งขัน อย่างที่เป็นอยู่ ก็มีส่วนสร้างวัฒนธรรมเอาใจใส่และรักเด็กเก่ง หรือเด็กตั้งใจเรียน ไม่เอาใจใส่ (หรือในบางกรณี รังเกียจ) เด็กที่เรียนไม่เก่งหรือไม่ตั้งใจเรียน ก่อความไม่เท่าเทียมในชั้นเรียน

“ข้อสรุปที่รู้กันทั่วไปในการปฏิรูปการศึกษา คือ ครูที่มีคุณภาพสูง และมีระบบสนับสนุนให้ครูทำหน้าที่ได้เต็มที่ ผู้สนับสนุนใกล้ชิดที่สุดคือครูใหญ่ ตามมาด้วยผู้บริหารระดับต่างๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ”

4 ครูและผู้นำการศึกษาคุณภาพสูง

ประเด็นข้างต้น ได้แก่ วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ การกำหนดมาตรฐาน การศึกษาไว้สูง การมุ่งสร้างความเท่าเทียม ฯลฯ ไม่สามารถบันดาลผลลัพธ์ การเรียนรู้ตามที่ต้องการได้หากไม่มีการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนที่เหมาะสม และผู้ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบคือครู และผู้บริหารการศึกษา **ส่วนนี้เอง เป็นส่วนที่ยากที่สุดในการปฏิรูปการศึกษา** ข้อสรุปที่รู้กันทั่วไปในการปฏิรูปการศึกษาคือ ต้องการครูที่มีคุณภาพสูง และระบบสนับสนุนให้ครูทำหน้าที่ได้เต็มที่ ผู้สนับสนุนใกล้ชิดที่สุดคือครูใหญ่ ตามมาด้วยผู้บริหารระดับต่าง ๆ ในกระทรวงศึกษาธิการ ผู้เขียนเล่าว่า ปัจจัยที่สร้างความอ่อนแอให้กับคุณภาพการศึกษาในสหรัฐอเมริกา คือ ฝ่ายบริหารในกระทรวงศึกษาธิการของประเทศ ของรัฐ และของเขตพื้นที่ มุ่งทำหน้าที่ตรวจสอบครูและโรงเรียนว่าดำเนินการตามข้อกำหนดหรือไม่ แทนที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนและครูทำหน้าที่จัดการเรียนการสอนเพื่อผลลัพธ์การเรียนรู้คุณภาพสูงของนักเรียนได้อย่างดี ฟังดูคุ้น ๆ นะครับ

5 มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกัน และสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับ นโยบายถึงปฏิบัติการ

ที่จริงเป็นสามัญสำนึกธรรมดา ๆ นะครับ ว่าหากมีเป้าหมายไปในทิศหนึ่ง แต่การปฏิบัติไปต่างทิศ ก็ย่อมไม่บรรลุผลลงตามเป้าหมายที่กำหนด ทั้งๆ ที่รู้ แต่วงการศึกษาของประเทศส่วนใหญ่รวมทั้งไทย ตกอยู่ในหลุมดำนี้ คำอธิบายของผมคือ เป็นเพราะการศึกษาเป็นเรื่องที่ซับซ้อนมีหลายระดับ หลายขั้นตอน หลายมิติ หลายแง่มุม สภาพหลงทิศในทางปฏิบัติ เพราะโดนผลประโยชน์ส่วนบุคคลหรือส่วนตน ดึงให้เขว จึงเกิดง่าย

ประเทศที่มีผลลัพธ์การเรียนรู้คุณภาพสูง จึงมีวิธีการจัดการ Alignment และ Coherence ของระบบการศึกษา เช่น ประเทศสิงคโปร์ ส่วนต่างๆ ของระบบการศึกษา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ ศูนย์ผลิตและพัฒนาครู (ชื่อ NIE - National Institute of Education) ผู้ตรวจการกลุ่มครูใหญ่ และครูสอนเก่ง (MasterTeacher) ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด ฟินแลนด์ให้อิสระแก่พื้นที่ โดยกลไกสร้าง Alignment และ Coherence คือ มหาวิทยาลัยแห่งผลิตและพัฒนาครู ซึ่งมีส่วนทำให้คนที่ทำงานในทุกส่วนของระบบการศึกษามีความเข้าใจกัน และทำงานอย่างกลมกลืนสอดคล้องกัน

Alignment และ Coherence อีกแบบหนึ่งคือ ระหว่างการศึกษาขั้นพื้นฐานกับอุดมศึกษา ที่การศึกษาขั้นพื้นฐานวางรากฐานวิชาการ และด้านคุณลักษณะที่เข้มแข็ง และสอดคล้องกับเป้าหมายการ

วางรากฐาน Knowledge Economy เมื่อนักเรียนเข้ามหาวิทยาลัยก็สามารถจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะให้บัณฑิตออกไปทำงานสร้างสรรค์ในเศรษฐกิจฐานความรู้ได้อย่างดี นอกจากนั้นเกณฑ์การคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนในสถาบันอุดมศึกษา ก็มีส่วนส่งสัญญาณไปยังการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เน้นความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะสำคัญ ที่ใช้เป็นเกณฑ์คัดเลือก ซึ่งส่วนใหญ่มักส่งสัญญาณให้เรียนลึกแต่แคบ

โดยสรุป ระบบการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์สูง มีวิธีการสร้าง Alignment และ Coherence ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ มาตรฐานหลักสูตร การเตรียมครู การพัฒนาวิชาชีพครู (Professional Development) และการประเมิน เพื่อยกระดับมาตรฐาน และลดช่องว่างด้านคุณภาพการศึกษา

6 แนวทางการจัดการและระบบรับผิดชอบที่สะท้อนผลลัพธ์ที่ผู้เรียน

การปฏิรูปการศึกษามีสองแนวทาง คือแนวทางรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง กับแนวทางกระจายอำนาจ มีทั้งประเทศที่จัดการรวมศูนย์มากขึ้น (อังกฤษ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา) และที่กระจายอำนาจมากขึ้น (ฟินแลนด์ จีน สิงคโปร์)

ระบบรับผิดชอบ (Accountability) ต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน มี 2 ขั้วตรงกันข้าม คือ Test-based Accountability

ที่สหรัฐอเมริกาใช้ กับ Trust-based Accountability ที่ฟินแลนด์ใช้ และผมตีความว่าไทยตามอย่างอเมริกา และแน่นอนว่า มีแบบที่อยู่ระหว่างสองขั้วนี้

เป็นที่รู้กันว่า ระบบรับผิดรับชอบที่ใช้ผลการทดสอบความรู้ของนักเรียนที่จัดโดยหน่วยงานภายนอก เป็นข้อมูลหลัก มีข้อดีคือช่วยให้เข้าใจผลการเรียนรู้ของนักเรียนกลุ่มที่มักถูกละเลย แต่มักนำไปสู่ความบิดเบือนการลดความเข้มงวดของหลักสูตร รวมทั้งทำให้หลักสูตรแคบ ไม่นำไปสู่การพัฒนาโรงเรียนอ่อน และผมขอเพิ่มเติมจากข้อสังเกตในประเทศไทยว่า นำมาซึ่งความชั่วร้ายไม่เชื่อสัตย์ในวงการศึกษ และการจัดการศึกษาเพียงเพื่อการสอบ ที่เรียกว่า Teach to Test

“ระบบการศึกษาที่มีผลสัมฤทธิ์สูงมีวิธีการสร้าง Alignment และ Coherence ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ได้แก่ มาตรฐาน หลักสูตร การเตรียมครู การพัฒนาวิชาชีพครู และการประเมิน เพื่อยกระดับมาตรฐาน และลดช่องว่างด้านคุณภาพการศึกษา”

ระบบรับผิดรับชอบแบบมอบความเชื่อถือต่อครู แบบที่ฟินแลนด์ใช้ ไม่มีการสอบที่จัดโดยหน่วยงานภายนอกโรงเรียนเลย จนกระทั่งจะจบการศึกษาภาคบังคับ (เกรด 9 หรือ ม.3) จึงมีการสอบระบบแบบนี้ได้กับระบบที่ครูมีความสามารถ และความน่าเชื่อถือสูง

สิ่งคปรีใช้ระบบรับผิดรับชอบที่มีหลายกลไกร่วมกัน เน้นให้ครูและครูใหญ่ร่วมกันตั้งเป้าหมายที่ต้องการบรรลุ รวมทั้งกำหนดตัวชี้วัดประจำปี โดยมีกลไกทางวิชาชีพทำหน้าที่ประเมิน ตัวชี้วัดมีทั้งหมดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน การรับใช้ชุมชน ความสัมพันธ์กับผู้ปกครอง และการพัฒนาครูประจำการในภาพใหญ่ของประเทศวัดความสามารถในการเก็บคนดีและเก่งไว้ในระบบ โดยเปิดโอกาสให้ได้เป็นผู้ตัดสินใจในกรณีสำคัญ ๆ

โดยสรุป กลไกรับผิดรับชอบที่ระบบการศึกษาคุณภาพสูงใช้เป็นกลไกเชิงซ้อน ที่ใช้ข้อมูลและมีความโปร่งใส มีการสร้างความรู้ความสามารถในการทำหน้าที่ครู มีการประเมินวิถีปฏิบัติที่เป็นเลิศระดับโรงเรียน ที่นำไปสู่วัฒนธรรมพัฒนาต่อเนื่อง และยกระดับความคาดหวังต่อผลลัพธ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

7. แรงจูงใจของนักเรียน

ความตั้งใจเรียนของนักเรียนที่พบในประเทศที่ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นเลิศอย่างสิงคโปร์และจีน เป็น Intrinsic Motivation ที่เกิดจากวัฒนธรรมให้คุณค่าต่อการเรียน และมาจากแรงกระตุ้นภายในครอบครัวที่ต้องการให้ลูกหลานได้ยกระดับสถานะทางสังคมผ่านการศึกษา แต่นักเรียนบางคนก็ไม่มีแรงจูงใจภายในเช่นนั้น จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องทำหน้าที่สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนสนใจและเห็นคุณค่าของการเรียน โดยมีคำแนะนำว่าทำได้ 4 วิธีคือ

“เด็กทุกคน (โดยเฉพาะวัยรุ่น) ต้องการ เป็นบุคคลสำคัญในสายตาของคนอื่น ครู โรงเรียน และครอบครัว ควรใช้ จิตวิทยาข้อนี้ค้นหาความสามารถ หรือความชอบเฉพาะตัว แล้วหาทาง ส่งเสริมให้เขาได้เรียนบรรลุเป้าหมายนั้น”

1. สร้างกระบวนทัศน์พัฒนา (Growth Mindset)
2. จัดให้มีเกณฑ์ความสำเร็จในการเรียนหลายๆ แบบ เช่น เก่งคณิตศาสตร์ เก่งภาษา เก่งดนตรี เก่งกีฬา เก่งศิลปะ เพื่อสร้างความมั่นใจในตนเองให้แก่นักเรียน
3. พัฒนาครูให้มีสมรรถนะในการสอน และการสร้างความสนใจเรียนของนักเรียน (Student Engagement)
4. หาทางให้นักเรียนลดเวลาที่ใช้ทำกิจกรรมอย่างอื่นที่ทำให้มีเวลาเอาใจใส่การเรียนลดลง เช่น เวลาดูทีวี กิจกรรมทางสังคม รวมทั้งการทำงานหาเงิน

ในฟินแลนด์ แต่ละโรงเรียนมีทีมช่วยเหลือนักเรียนที่เอาใจใส่ดูแล เป็นรายคน ในสิงคโปร์มีกลไกที่มงานของชุมชนทำหน้าที่ให้ความช่วยเหลือ นักเรียนและครอบครัวนักเรียนที่ผลการเรียนไม่ดี ในรัฐออนแทรีโอ แคนาดา มีการจัดทำระบบข้อมูลเพื่อค้นหานักเรียนที่มีปัญหาไม่สนใจ การเรียน และมี Student Success Officer ให้ความช่วยเหลือ

ผมมีความเห็นว่าเด็กทุกคน (โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กวัยรุ่น) ต้องการเป็นบุคคลสำคัญในสายตาของคนอื่น ครู โรงเรียน และ ครอบครัว ควรใช้จิตวิทยาข้อนี้ในการค้นหาความสามารถหรือความชอบเฉพาะตัว แล้วหาทางส่งเสริมให้เขาได้เรียนเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น ก็จะเป็นแรงบันดาลใจให้อยากเรียนและประสบความสำเร็จในด้านอื่น ๆ ได้ด้วย

8 มุ่งเรียนเป็นพลโลก และเพื่ออนาคต

ทุกประเทศที่ผลลัพธ์การเรียนรู้เป็นเลิศมุ่งจัดการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองที่เข้าใจโลก โดยวิธีการหลัก ๆ 5 แนวทาง ดังนี้

1. สร้างความรู้และทักษะเกี่ยวกับโลกในหมู่ครู ผู้บริหาร การศึกษา และนักเรียน เพื่อใช้ในการจัดการเรียนการสอน และการกำหนดหลักสูตร

2. มีการจัดการให้แต่ละโรงเรียนมีโรงเรียนพี่โรงเรียนน้อง ในต่างประเทศ มีการแลกเปลี่ยนครู นักเรียน

3. จัด International Benchmarking เพื่อเป็น Feedback ให้ปรับปรุงตนเอง ผมคิดว่าเรื่องนี้มีข้อมูลอยู่ใน PISA, TIMSS, IEA และอื่นๆ เป็นอย่างดี และมีรายละเอียดมาก ผมอยากเห็นการศึกษาข้อมูลเหล่านี้อย่างจริงจังเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงระบบการศึกษาไทยในภาคปฏิบัติ

ให้เกิดผลลัพธ์การเรียนรู้ของคุณภาพสูง (ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผลการทดสอบได้คะแนนสูง)

4. มีการเรียนรู้วิธีการในประเทศอื่นๆ โดย (1) มีผู้เชี่ยวชาญทำหน้าที่ค้นคว้าติดตามความก้าวหน้าของประเทศอื่น ๆ (2) ส่งทีมไปศึกษาดูงานต่างประเทศ (3) ว่าจ้างผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ

5. ทำกิจกรรมที่เรียกว่า Vision Exercise เพื่อมองอนาคตด้านการศึกษา

วงการศึกษากำลังตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและพลิกผันของโลกและสังคม ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงให้ทันหรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษาแห่งอนาคต ไม่หลงจัดการศึกษาแห่งอดีต

**“ วงการศึกษาต้องตระหนักถึง
การเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและพลิกผัน
ของโลกและสังคม
ต้องติดตามการเปลี่ยนแปลงให้ทัน
หรือคาดการณ์ไว้ล่วงหน้า
เพื่อนำมาใช้จัดการศึกษาแห่งอนาคต
ไม่หลงจัดการศึกษาแห่งอดีต ”**

ไม่มีระบบการศึกษาใด
ที่จะมีคุณภาพเกินคุณภาพครู
ที่ทำงานอยู่ในระบบการศึกษานั้น

7

**การพัฒนาครู
และผู้บริหาร**

บทนี้ ตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) บทที่ 4 Developing Effective Teachers and School Leaders

ดึงดูดคนดีมาเป็นครู และฝึกให้เป็นครูที่เก่ง

เมื่อประสบปัญหาขาดแคลนครู สิ่งที่ต้องไม่ทำคือลดมาตรฐานคุณภาพคนเข้าเรียนครู เพราะจะก่อผลร้ายต่อคุณภาพการศึกษาของประเทศไปอีกยาวนานมาก ประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาชั้นนำของโลก เช่น ฟินแลนด์ สิงคโปร์ จีน ต่างก็มีแนวทางสร้างคุณภาพครูด้วยวิธีการต่าง ๆ ที่แยบยลมาก ได้แก่

- **ยกระดับการศึกษาของครู** ให้ต้องจบปริญญาโท จากหลักสูตรผลิตครูที่เป็น Research-based Curriculum และมีการคัดเลือกคนที่จะเข้าศึกษาเพื่อเป็นครูอย่างเข้มงวด นี่คือการของฟินแลนด์
- **สรรหาและคัดเลือกนักเรียนที่จะเข้าเรียนหลักสูตรครู** ด้วยวิธีการเชิงรุก ไม่ใช่แค่ประกาศรับสมัคร เป็นวิธีการของสิงคโปร์
- **ดำเนินการเชิงรุก** เพื่อดึงดูดคนที่ทำงานในวิชาชีพอื่นอยู่ช่วงหนึ่งแล้ว มาเป็นครูในสาขาที่ต้องการ เช่น สาขาศิลปะ เป็นวิธีการของสิงคโปร์

- ให้ทุนการศึกษาแก่เด็กเก่งที่ได้รับคัดเลือกให้เข้าเรียนในหลักสูตรผลิตครู เป็นวิธีการของประเทศจีน
- ทุกประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูงระดับโลก เลือกคนมีความสามารถมาฝึกอย่างดี ทั้งในด้านสารวิชา ด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ความมีแรงบันดาลใจรักการเป็นครู และรักศิษย์ สำหรับออกไปทำหน้าที่ครู และให้การตอบแทนสูง
- นอกจากฝึกครูอย่างดี และให้การตอบแทนสูง ให้เกียรติยศศักดิ์ศรีในการเป็นครูแล้ว ยังต้องจัดบรรยากาศการทำงาน ในโรงเรียนที่สร้างความสุขความพึงพอใจในการทำงาน มีระบบเรียนรู้ในระหว่างปฏิบัติงาน และมีเส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพ

“ประเทศที่การศึกษาคุณภาพสูง
และครูมีคุณภาพสูง
จะผลิตครูจำนวนจำกัด
เท่าที่ต้องการเท่านั้น”

ประสบการณ์แก้ปัญหาคาดแคลนครูในอังกฤษ

ในช่วงทศวรรษที่ 1990s อังกฤษประสบความขาดแคลนครูต่อเนื่อง รัฐบาลนายกรัฐมนตรีโทนี แบลร์ แก้ปัญหาโดยการรณรงค์โฆษณาดึงดูดคนเก่งมีความเหมาะสมให้มาเป็นครู ประสบความสำเร็จดียิ่งโดยใช้เวลา 5 ปี วิธีการคือกำหนดคนที่เป็เป้าหมายในการจูงใจเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่ต้องการเป็นครู (2) กลุ่มที่มองการเป็นครูเป็นทางเลือกหนึ่ง (3) กลุ่มที่ไม่เคยคิดจะเป็นครูเลย การรณรงค์โฆษณาใช้ยุทธศาสตร์ต่างกันต่อแต่ละกลุ่ม สองกลุ่มแรกใช้ยุทธศาสตร์บอกคุณค่าทางสังคมในการเป็นครู การได้ทำงานกับเด็ก และการได้ทำงานในสาขาวิชาที่ตนรัก ส่วนกลุ่มหลัง เน้นใช้แรงจูงใจด้านการเงิน โดยเฉพาะต่อผู้มีพื้นฐานด้านคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มีการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้สึกว่ามีวิชาชีพครูเป็นอาชีพที่มีฐานะสูงทางสังคม มีค่าตอบแทนพิเศษสำหรับครูในสาขาที่หายาก และมีการติดต่อทางโทรศัพท์ถึงบุคคลเป้าหมาย เพื่อบอกผลประโยชน์ที่จะได้รับ

มีโครงการ Teach First ที่เลียนแบบโครงการ Teach for America รับบัณฑิตที่สติปัญญาสูง ผลการเรียนดีเป็นพิเศษ เพื่อไปเป็นครู 2 ปีในโรงเรียนที่ผลการเรียนต่ำ

โครงการที่ให้น้ำหนักมากที่สุดคือการดึงดูดคนอายุ 25 ปีขึ้นไปที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพให้หันมาฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อเป็นครู มี Training and Development Agency ของกระทรวงศึกษาธิการ ทำหน้าที่ฝึก

มีหลักสูตร 6 เดือนสำหรับคนที่จบมาในสายคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ และในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 2000s มีการรณรงค์ “Bankers to Teachers” และรณรงค์ชักชวนบัณฑิตเกรดสูงไปเป็นครู **โปรดสังเกตนะครับ** ว่าเขาเน้นดึงดูดคนที่จบมาในสาขาหลัก มาฝึกเทคนิคการเป็นครูเพื่อให้ได้ครูคุณภาพสูง

เตรียมครูแห่งศตวรรษที่ 21

มีปัญหาทั่วโลก ว่าการศึกษาเพื่อการผลิตครูพัฒนาไม่ทัน การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา ประเทศที่เฟื่องพล้มากคือประเทศที่ปล่อยให้มหาวิทยาลัยผลิตครูโดยไม่คำนึงถึงจำนวนความต้องการ ทำให้ผลิตครูล้นตลาด จุดคุณภาพครูให้ต่ำลง นอกจากนี้ หลักสูตรผลิตครูมักกว้าง ไม่โฟกัสที่ความรู้และทักษะที่สำคัญ บัณฑิตที่ผลิตจึงเป็นครูคุณภาพต่ำ **ประเทศที่การศึกษาคุณภาพสูงและครูมีคุณภาพสูงผลิตครูจำนวนจำกัดเท่าที่ต้องการเท่านั้น**

ประเทศที่การศึกษามีคุณภาพสูงแก้ปัญหาเรื่องการผลิตครูสองแนว แนวแรก แก่ที่สถาบันหรือระบบผลิตครูโดยตรง ได้แก่ แนวที่เล่าในหัวข้อ “ประสบการณ์แก้ปัญหาขาดแคลนครูในอังกฤษ” ข้างบน วิธีการดังกล่าวสร้างการแข่งขันกับระบบผลิตครูตามปกติ ทำให้ระบบผลิตครูตามปกติต้องปรับตัว ผลิตครูที่มีคุณภาพสูงขึ้น

ประเทศที่ยกมาเป็นตัวอย่างในการผลิตครูแห่งศตวรรษที่ 21 คือ ฟินแลนด์และสิงคโปร์

ฟินแลนด์ เน้นหลักสูตรผลิตครูแบบ Research-based นักศึกษา เรียนทฤษฎีการศึกษาควบคู่ไปกับวิธีวิทยาวิจัย และฝึกออกแบบวิจัยและ ทำวิจัยในชั้นเรียน เน้นเรียนแบบฝึกงาน มีการเรียนแบบปฏิบัติหน้าที่ครู ในโรงเรียนตัวอย่างที่มีความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย ภายใต้การนิเทศของ ครูสอนเก่ง (Master Teacher) ของโรงเรียน ใช้เวลาร้อยละ 15 - 25 ของ เวลาในหลักสูตร นักศึกษาครูต้องฝึกทักษะประเมินนักเรียน ทักษะการสอน นักเรียนที่ต้องการความช่วยเหลือพิเศษ ทักษะพัฒนาหลักสูตร มีความรู้ แน่นในสาระวิชา รวมทั้งมีทักษะในการจัดการเรียนรู้แบบเรียนเป็นทีม และ เรียนโดยใช้ปัญหาเป็นฐาน

สิงคโปร์ เริ่มโครงการ TE21 (Teacher Education Model for the 21st Century) ในปี 2009 เพื่อสร้างครูแห่งศตวรรษที่ 21 ที่มีทักษะสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อให้นักเรียนพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ลักษณะของ TE21 มีดังต่อไปนี้

- มีข้อกำหนดชัดเจนว่าบัณฑิตต้องรู้และทำอะไรได้บ้างในแต่ละ วิชา
- โปรแกรมผลิตครูรับผิดชอบต่อสมรรถนะของบัณฑิต
- มีการฝึกปฏิบัติในชั้นเรียนภายใต้การนิเทศตั้งแต่ปีแรกของการ ศึกษา

- สถาบันผลิตครูมีส่วนร่วมเป็นพี่เลี้ยงครูใหม่ในการทำงานที่โรงเรียน
- ผู้จะเป็นครูมีทักษะด้านการเรียนการสอนที่กว้าง รวมถึงทักษะการจัดการเรียนรู้แบบเน้นความร่วมมือ (Cooperative Learning / Team Learning) และเน้นการตั้งคำถาม (Inquiry-based)
- ผู้จะเป็นครูมีทักษะใช้ไอซีที ช่วยจัดการเรียนรู้
- ครูมีทักษะใช้ข้อมูลและการประเมินเป็นตัวชี้แนะทางจัดการเรียนรู้
- ส่งเสริมการเรียนรู้โดยการรับใช้สังคม (Service Learning) เพื่อให้ครูรู้จักชุมชน และผมขอเพิ่มเติมว่า เพื่อสร้างจิตสำนึกเห็นแก่สังคม (Social Mind) ในผู้เป็นครู
- ผู้จะเป็นครูฝึกทักษะการวิจัยเพื่อจะได้ทำงานเป็นครูโดยใช้ข้อมูลหลักฐานในการวินิจฉัยและแก้ปัญหา

**“ครูต้องการระบบสนับสนุนการเรียนรู้
ต่อเนื่องตลอดการประกอบอาชีพครู
รวมทั้งต้องเตรียมทักษะและฉันทะ
การเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่คนที่
เตรียมประกอบวิชาชีพครู”**

การพัฒนาวิชาชีพครู

ตามหลักการพัฒนาเป็น “ผู้เชี่ยวชาญ” ต้องการเวลาฝึกฝน 10,000 ชั่วโมงขึ้นไป ครูก็อยู่ในสภาพเดียวกัน กว่าจะพัฒนาเป็นครูที่เก่งได้ก็ต้องใช้เวลาสั่งสมประสบการณ์ แต่ครูยากกว่า ตรงที่เด็กเปลี่ยน สาระวิชาเปลี่ยน สภาพสังคมเปลี่ยน และเทคโนโลยีเปลี่ยน ครูจึงต้องเรียนรู้ต่อเนื่องไม่สิ้นสุด กล่าวใหม่ว่า ครูต้องการระบบสนับสนุนการเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดการประกอบอาชีพครู รวมทั้งต้องเตรียมทักษะและจังหวะการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่คนที่เตรียมประกอบวิชาชีพครู

ข้อความในย่อหน้าบน ใช้ได้ต่อทุกวิชาชีพ

ประเทศที่คุณภาพการศึกษาอยู่ในระดับชั้นนำของโลก ต่างก็มีระบบการพัฒนาวิชาชีพครูที่เข้มแข็งเอาจริงเอาจัง ทั้งระดับก่อนเข้าสู่การทำงาน ตอนเริ่มงานครู 1 - 2 ปีแรก และระหว่างการเป็นครู

ขอย้ำว่า นี่คือระบบสนับสนุนให้ครูสามารถรับมือกับงานที่ยากท้าทาย และมีความคาดหวังสูงได้ โดยหลักการสำคัญคือ มีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ มีกระบวนการพัฒนาบูรณาการอยู่ในการทำงานประจำ และจัดให้ครูดำเนินการเป็นทีม หรือช่วยเหลือกัน

หลักการสำคัญคือ ต้องไม่ปล่อยให้ครูตะเกียกตะกายเอาเองแบบโดดเดี่ยว ต้องไม่สร้างวัฒนธรรมอิสรภาพและความเป็นตัวใครตัวมันทางวิชาการของครู ที่ครูเป็นอิสระแบบผิด ๆ แบบอเมริกัน คือ ไม่ยอมรับ

การเข้าสังเกตการณ์ชั้นเรียนซึ่งกันและกัน เพื่อให้ Feedback เป็นข้อมูลสำหรับปรับปรุงทักษะการจัดการชั้นเรียน ซึ่งมีผลร้ายต่อชีวิตครู คือ ทำให้ไม่มีกลไกช่วยเหลือการพัฒนาตนเองต่อเนื่อง ที่ฝรั่งเรียกว่า Professional Development

การพัฒนาครูมี 2 แนว คือ **จัดการฝึกอบรม** ที่อาจเรียกว่า Training-based Professional Development กับ **การจัดให้มีระบบเรียนรู้ฝังแฝงอยู่ในการทำงาน** ที่อาจเรียกว่า Learning-based Professional Development และมีศัพท์เฉพาะว่า PLC - Professional Learning Community

ขอยกตัวอย่างวิธีการของประเทศที่เด่นด้านการพัฒนาวิชาชีพครูดังต่อไปนี้

ญี่ปุ่น ใช้ระบบ “Lesson Study Group” ซึ่งก็คือ PLC นั่นเอง โดยครูในโรงเรียนกลุ่มหนึ่งรวมตัวกันกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ของศิษย์ที่ครูต้องการบรรลุ ร่วมกันตรวจสอบวิธีการที่ใช้อยู่เดิม และคิดหาวิธีการใหม่หรือปรับปรุงวิธีการเดิม ตามด้วยการนำไปปฏิบัติของครูแต่ละคน และมีเพื่อนครูไปนั่งสังเกตการณ์เก็บข้อมูลสิ่งที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน (Open Classroom) สำหรับนำมาให้ Feedback แก่เพื่อนครูในทีม เพื่อให้เพื่อนครูปรับปรุงวิธีสอนของตน ขึ้นตอนสุดท้ายของกิจกรรม “Lesson Study Group” คือการทบทวนหลักการหรือทฤษฎีที่ใช้ และครูในทีมใช้ทฤษฎีนั้นในทางปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมอย่างไร เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงพัฒนาต่อเนื่อง

จีน สร้างวัฒนธรรมเปิดเผยชั้นเรียน เป็นส่วนหนึ่งของระบบรับผิดชอบ รับชอบทางวิชาชีพ (Professional Accountability) และระบบรับผิดชอบรับผิดชอบต่อสาธารณะ (Public Accountability) แต่ละโรงเรียนจัดกิจกรรม “กลุ่มเรียนรู้ของครู” (Teacher Study Group) เป็นกลุ่มตามรายวิชา นำโดยครูสอนเก่ง (Master Teacher) โดยจัดทุกสัปดาห์ เน้นการปรึกษาหารือกันเรื่องหลักสูตร การเตรียมการสอน และแนวทางปรับปรุงชั้นเรียน และมีช่องทางโทรศัพท์ครู สำหรับช่วยส่งเสริมการพัฒนาวิชาชีพครู

สิงคโปร์ กำหนดนโยบาย ให้ครูทุกคนมีเวลาปีละ 100 ชั่วโมง เพื่อการพัฒนาวิชาชีพของตน โดยที่ครูอาจใช้เวลาดังกล่าวได้หลายรูปแบบ เช่น รับการฝึกอบรมที่ NIE (National Institute of Education) ด้านสาระวิชาและวิธีจัดการเรียนการสอน ซึ่งการฝึกอบรมนี้อาจนำไปสู่การเรียนต่อระดับที่สูงขึ้นไป แต่เวลาดังกล่าวส่วนใหญ่ใช้จัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนนั่นเอง โดยมีครูที่รู้สภาพของโรงเรียนและประเด็นที่ควรมีการเรียนรู้อุปกรณ์เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน เป็นผู้จัดกระบวนการสนับสนุน เช่น จัดวงเรียนรู้เรื่อง PBL (Project-based Learning) เรื่องการใช้ไอซีทีในชั้นเรียน เป็นต้น และมักมีการจัดการวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) ในชั้นเรียน เพื่อค้นหาวิธีการบรรลุผลตามนโยบาย Thinking Schools, Learning Nation และ Teach Less, Learn More นอกจากนั้นสิงคโปร์ยังมีระบบ “ครูสอนเก่ง” (Master Teacher) ในทุกโรงเรียน ทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยง (Mentor) ให้แก่ครูใหม่และเพื่อนครูที่ต้องการคำแนะนำ

“ประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูงใช้ ยุทธศาสตร์สร้าง ‘กระบวนทัศน์พัฒนา’ (Growth Mindset) ในขณะที่ในประเทศ ที่มีคุณภาพการศึกษาต่ำ ครูและคนใน วงการศึกษามี ‘กระบวนทัศน์หยุดนิ่ง’ (Fixed Mindset)”

ผมตีความว่า ประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูง ใช้ยุทธศาสตร์สร้าง “กระบวนทัศน์พัฒนา” (Growth Mindset) ในครู ในขณะที่ในประเทศที่คุณภาพการศึกษาต่ำ ครูและคนในวงการศึกษามี “กระบวนทัศน์หยุดนิ่ง” (Fixed Mindset) และขอเพิ่มเติมว่า ผู้บริหารโรงเรียนต้องเป็นผู้นำ และเข้าร่วมกระบวนกรเรียนรู้ต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

ขอย้ำว่า การพัฒนาครูประจำการ ต้องทำอย่างเป็นระบบ เน้นทำในโรงเรียนเองเป็นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80 - 90) และต้องมีการประเมินว่า ก่อผลดีต่อนักเรียนเพียงใด เพื่อปรับปรุงวิธีการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ พัฒนาจิตใจให้เป็นครูที่รักศิษย์

การประเมินและคำตอบแทน

การประเมินครูมีหลายแนวคิด และมีการประเมินหลายแบบที่บางประเด็นมีความเชื่อและวิธีปฏิบัติต่างกันอย่างชัดเจนข้ามในประเทศที่ต่างก็มีระบบการศึกษาโดดเด่นระดับโลก

แบบแรกเป็นการประเมินเพื่อพัฒนา ใช้การประเมินเป็นข้อมูล Feedback ผู้การออกแบบและดำเนินการพัฒนาครูหรือพัฒนาตัวเอง การประเมินแบบนี้เป็น Assessment หรือ Appraisal ไม่ใช่ Evaluation คำเต็มคือ Formative Assessment

การประเมินแบบที่ไม่ควรทำ คือประเมินเพื่อดูว่าครูดำเนินการตามรายละเอียดวิธีการและข้อบังคับที่กำหนดหรือไม่ ที่เรียกว่า Compliance Appraisal เพราะจะเป็นตัวปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของครู

สิ่งที่ควรทำคือ Performance Appraisal เพื่อเป็นข้อมูลขับเคลื่อนยกระดับคุณภาพการทำงานที่ครู และการพัฒนาตัวครู ซึ่งในประเทศญี่ปุ่นและนอร์เวย์ใช้การประเมินโรงเรียน หรือทีมครู ไม่ประเมินครูเป็นรายคน ประเด็นว่า ควรผูกผลการประเมินเข้ากับความดีความชอบหรือไม่ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันโดยไม่มีข้อยุติตายตัว เช่น ฟินแลนด์และแคนาดา ไม่ใช้ระบบให้โบนัสตามผลการประเมิน ส่วนสิงคโปร์ เชียงไฮ้ และครึ่งหนึ่งของประเทศในกลุ่ม OECD¹ มีระบบโบนัสครู

1

องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ หรือ โออีซีดี (Organisation for Economic Co-operation and Development - OECD) เป็นองค์กรระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว

ข้อสรุปจาก 2011 International Summit on the Teaching Profession ที่นิวยอร์ก เสนอว่า Performance Appraisal ต่อครูเป็นรายคน ควรทำเป็นส่วนหนึ่งของระบบการพัฒนาครู ดำเนินการโดยคนที่มีความเชี่ยวชาญในการประเมินการสอน ประเมินการทำหน้าที่ครูอย่างครบถ้วน ไม่ใช่เพียงดูที่ผลสอบของนักเรียน

ประเทศที่เขายกเป็นตัวอย่างคือสิงคโปร์ ซึ่งมีระบบประเมินและการตอบแทนพิเศษดังนี้

- ครูทุกคนได้รับการประเมินแบบ Performance Appraisal ปีละครั้ง โดยกลไกการประเมินในโรงเรียน โดยวัดบทบาทการทำให้นักเรียนเกิดการพัฒนาระดับ การติดต่อประสานงานกับพ่อแม่ผู้ปกครอง ชุมชน บทบาทในการพัฒนาครูในโรงเรียน การริเริ่มการเรียนรู้แบบใหม่ๆ การทำประโยชน์แก่โรงเรียน และแก่เพื่อนครู
- เป้าหมายของการประเมิน เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเสวนาระหว่างครูกับ Supervisor อย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นักเรียนพัฒนาตนเอง และติดตามการเปลี่ยนแปลงได้ทัน
- ผลของ Performance Appraisal ที่ดีจะช่วยให้ได้รับโบนัสร้อยละ 10 - 30 ของเงินเดือน 1 ปี
- ครูทุกคนต้องเขียนเป้าหมายการพัฒนาตนเองในแต่ละปีการศึกษา มีสิทธิใช้เวลาทำงานปีละ 100 ชั่วโมงเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อพัฒนาตนเอง (Professional Development) ให้เข้าเป้าดังกล่าว การเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาตนเองนี้ หากมีค่าใช้จ่ายก็สามารถ

ยื่นขอได้ มีการทบทวนตรวจสอบการดำเนินการตามเป้าปีละ 2 ครั้ง การทบทวนตรวจสอบนี้เพื่อค้นหาจุดแข็งและจุดที่ต้องปรับปรุงของครูแต่ละคน (Formative Assessment) สำหรับใช้เป็นเป้าของการพัฒนาของตนเอง จะเห็นว่ากระบวนการนี้เป็นกลไกช่วยเหลือครูให้สามารถพัฒนาตนเองได้ มากกว่าการไล่จับผิด หรือหาทางกำจัดครูที่ด้อยความสามารถ ผลของการทบทวนนี้จะช่วยให้ครูสามารถเขียนเป้าพัฒนาตนเองในปีต่อไปได้อย่างเหมาะสม เป็นคุณต่อตนเอง

การกระจายครู

การกระจายครูเป็นปัจจัยสำคัญของคุณภาพและความเสมอภาคทางการศึกษา หากไม่มีการจัดการที่ดี โรงเรียนและพื้นที่ที่มีความต้องการครูดีสูงสุด จะเป็นพื้นที่ขาดแคลนครูที่สุด

การกระจายครูมี 2 ประเด็น คือ การกระจายเชิงจำนวน กับ การกระจายเชิงคุณภาพ

ตามในหนังสือเล่มนี้ ประเทศที่เอาใจใส่กระจายครูตามคุณภาพ คือ จัดให้ครูที่มีประสบการณ์และความสามารถต่างกันกระจายไปตามโรงเรียนอย่างเท่าเทียมกันคือ สิงคโปร์ และมณฑลเซียงไฮ้ของจีน

มาตรการกระจายครูไปยังพื้นที่ยากจน ห่างไกล ที่ประเทศที่เป็นผู้นำของโลกด้านคุณภาพการศึกษาใช้ ได้แก่

“ระบบการศึกษาคุณภาพสูงต้องเป็นระบบที่ ดึงดูดคนดีมีความสามารถ และรักอาชีพครู เข้ามาเป็นครู และดึงดูดไว้ให้อยู่ใน อาชีพนี้นานหรือตลอดชีวิตการทำงาน”

- ให้ทุนการศึกษาเพื่อดึงดูดคนจากพื้นที่ที่ต้องการครูให้เข้ามาเรียนครูและกลับไปทำงานในพื้นที่นั้น เป็นมาตรการที่ประเทศจีนใช้ และ กสศ. ของไทยจะเริ่มดำเนินการในปี 2563
- ให้เงินเพิ่มพิเศษแก่ครูในพื้นที่ห่างไกล ใช้ในฟินแลนด์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย และอีกหลายประเทศทั่วโลก ประเทศจีนเพิ่มให้ร้อยละ 10 ของเงินเดือน
- มีบ้านพักให้ เป็นมาตรการของประเทศจีน
- มีระบบพัฒนาครูผ่านการศึกษากายไกล
- จัดให้โรงเรียนในพื้นที่ห่างไกลร่วมมือกันเป็นกลุ่ม มีทรัพยากรกลางสำหรับใช้ร่วมกัน

เส้นทางอาชีพและบทบาทผู้นำ

ระบบการศึกษาคุณภาพสูงต้องเป็นระบบที่ดึงดูดคนดีมีความสามารถ และรักอาชีพครู เข้ามาเป็นครู และดึงดูดไว้ให้อยู่ในอาชีพนั้นนาน หรือตลอดชีวิตการทำงาน

นั่นหมายความว่า ต้องมีการออกแบบเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ ตลอดเวลากว่า 30 ปี ของการทำงานเป็นครู โดยที่คนดีมีความสามารถสูง ย่อมต้องการแสดงความสามารถ มีโอกาสแสดงภาวะผู้นำของตน ทั้งในชั้นเรียน ในโรงเรียน ในระบบการศึกษาภาพใหญ่ ในชุมชน และในสังคมวงกว้าง

ประเทศที่มีระบบนี้ชัดเจนที่สุดคือสิงคโปร์ โดยมีเส้นทางสู่การเป็นผู้นำ 3 เส้นทาง คือ 1) เป็นครูสอนเก่ง (Master Teacher) 2) เป็นครูเก่งวิชา (Subject Specialist) 3) เป็นครูใหญ่ ทั้งสามเส้นทางนี้คำตอบแทนเท่ากัน และเป็นความสำเร็จทางวิชาชีพที่เท่าเทียมกัน

ระบบเส้นทางอาชีพครูที่ผิดคือ ยกย่องสายบริหารสูงกว่า และมอบหมายงานด้านการบริหารที่มีขั้นตอนมากมายจนไม่ได้ทำหน้าที่ผู้นำเพื่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ผลสุดท้ายคือ คุณภาพการศึกษาของประเทศตกต่ำ

สิงคโปร์มีนโยบายและระบบที่ชัดเจนในเรื่องเส้นทางอาชีพครู คือ ดึงดูดคนดีมีความสามารถมาเป็นครู และสนับสนุนให้ได้แสดงความสามารถ แสดงผลงาน ยกกระดับความสามารถและผลงานขึ้นไปตลอดเส้นทาง การเป็นครู รวมทั้งมีโอกาสดังภาวะผู้นำตามความถนัดของตน ทำให้

เกิดความพึงพอใจในงาน (Job Satisfaction) มีการออกแบบสอบถามคุณลักษณะโพรไฟล์ที่อยู่ในวิชาชีพนี้เพราะอะไร คำตอบคือ รายได้ดี บรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานในโรงเรียนดี เป็นวัฒนธรรมเชิงบวก มีเป้าหมายที่สูงส่ง และมีโอกาสก้าวหน้าทางวิชาชีพ

จีนแบ่งครูเป็น 4 ระดับ ผลงานสำหรับเลื่อนระดับคือคุณภาพการสอนและการเป็นที่เลื่องลือที่อ่อนอาวุโส ในระดับสูงสุดต้องมีผลงานวิจัยและตีพิมพ์ เมื่อเส้นทางอาชีพครูสูงขึ้น ครูจะทำหน้าที่กว้างขึ้น เช่น ออกแบบหลักสูตร พัฒนาศาสตร์ครู และสนับสนุนครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียน พื้นที่และมณฑล ครูดีเด่นจะได้รับการยกย่องในวันครูแห่งชาติ

ฟินแลนด์ต่างจากจีนเพราะเป็นประเทศเล็ก และโครงสร้างวิชาชีพครูเป็นโครงสร้างที่แบนราบ (Flat) และค่าตอบแทนก็ไม่สูงมาก แต่ครูก็มีความรับผิดชอบสูงต่อการวางแผนหลักสูตร ดูแลและประเมินความก้าวหน้าของศิษย์ การได้รับความคาดหวังสูง และได้รับการยกย่องสูงจากสังคม โดยมีอิสระในการทำงาน เป็นเครื่องจรรโลงใจให้คนอยากเป็นครู โดยที่เวลาสอนในชั้นเรียนของแต่ละวันสั้น ครูจึงมีเวลาทำงานอื่น ๆ ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของศิษย์ และพัฒนาวิชาชีพของตนเองและเพื่อนครู คือครูฟินแลนด์พัฒนาวิชาชีพทั้งด้านลึกและด้านกว้าง ในด้านกว้างคือทำงานร่วมกับระบบการศึกษา ชุมชน และสังคมด้วย เพื่อการพัฒนาการเรียน

หัวใจสำคัญคือ ต้องจัดระบบวิชาชีพครูให้เป็น Knowledge-based Profession ซึ่งหมายความว่า ต้องมีการเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา ระบบเส้นทางวิชาชีพต้องใช้หลักการนี้

ในสหรัฐอเมริกาในหลายกรณี สหภาพครูตั้งหน้ารักษาผลประโยชน์ของครู โดยไม่สนใจเรื่องคุณภาพผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ สหภาพครูกลายเป็นอุปสรรคของคุณภาพการศึกษา แต่ในฟินแลนด์ และแคนาดา สหภาพครูเป็นภาคีพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างได้ผลดี

ผมขอท้าทายผู้นำของครู 3 เส้นทางอาชีพครูของสิงคโปร์ว่า ระบบการศึกษาเป็นระบบที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (Complex Adaptive Systems) การออกแบบโครงสร้างวิชาชีพครูแบบ สิงคโปร์ เป็นการรู้เท่าทันธรรมชาติของระบบการศึกษา

พัฒนาผู้บริหารโรงเรียน

ระบบการศึกษาในประเทศที่คุณภาพการศึกษาต่ำมักแก้ปัญหาแบบซ้ำเติมความผิดพลาด โดยความตั้งใจดี คือ ระบบบริหารส่วนกลาง เข้าไปกำหนดมาตรฐานและวิธีการดำเนินการในโรงเรียน แล้วครูและผู้บริหารต้องส่งรายงานต่อส่วนกลาง ระบบนี้พิสูจน์แล้วพิสูจน์อีกว่า ประสบความล้มเหลว

การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของระบบพัฒนาบุคลากร การศึกษา และระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษา มีหลักการสำคัญ สกัดจาก ประสบการณ์ของประเทศที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาเป็นเลิศระดับโลก ดังต่อไปนี้

“การพัฒนาผู้บริหารโรงเรียน เป็นส่วนหนึ่งของระบบพัฒนา บุคลากรทางการศึกษา และระบบพัฒนาคุณภาพการศึกษา”

- ผู้บริหารโรงเรียนต้องเปลี่ยนบทบาทจาก “ผู้บริหาร” ที่เน้นบทบาท 4b คือ Bells, Buildings, Budgets, และ Buses มาเป็น “ผู้นำการพัฒนาคุณภาพ” ซึ่งหมายถึง พัฒนา 1i (Instructional Leadership) โดยมุ่งผลกระทบสุดท้าย คือสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ของนักเรียน การบริหารโรงเรียนโดยไม่ต้องรับผิดชอบต่อสัมฤทธิ์ผลการเรียนรู้ของนักเรียน เป็นระบบการบริหารที่เลว OECD ได้ทบทวนประสบการณ์และเสนอว่า ผู้บริหารที่ดีต้องรับผิดชอบต่อ 4 เรื่อง คือ (1) ส่งเสริม พัฒนา และประเมินระบบการพัฒนาคู เพื่อยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน (2) กำหนดเป้าหมายการพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน วัดความก้าวหน้า และพัฒนาต่อเนื่อง (3) ใช้ทรัพยากรอย่างมียุทธศาสตร์ โฟกัสไปที่การเรียนรู้ของครูและนักเรียน (4) สร้างหุ้นส่วนกับชุมชน องค์กรทางสังคม และมหาวิทยาลัยเพื่อร่วมกันพัฒนานักเรียน

- มีกลไกสร้างความต่อเนื่อง เมื่อมีการเปลี่ยนครูใหญ่หรือผู้นำอื่น ๆ ตัวอย่างรัฐฮอนแทรีโอ แคนาดา คณะกรรมการโรงเรียนได้รับงบประมาณจากกระทรวงศึกษาธิการให้จัดแผนและกระบวนการพัฒนาผู้มีความสามารถ (Talent Development) ในโรงเรียนสำหรับรับช่วงการเป็นครูใหญ่ เมื่อครูใหญ่ท่านเดิมออกไป
- ใช้ “มาตรฐาน” (Standards) เป็นเครื่องมือพัฒนาครูและโรงเรียน ไม่ใช่เพียงทำเพื่อบรรลุตามมาตรฐาน ตัวอย่าง ฟินแลนด์ บทบาททภาวะผู้นำไม่ได้โฟกัสที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ แต่โฟกัสที่การสร้างเงื่อนไขหรือสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมผลสำเร็จ ได้แก่ การมีเป้าหมายร่วมกัน การมีครูชั้นเลิศ และการทำงานโดยใช้ภาวะผู้นำร่วมกัน
- ครูใหญ่ทุกคน เคยเป็นครูที่ทำหน้าที่สอนมาก่อน อยู่ในระบบของฟินแลนด์และสิงคโปร์
- ครูใหญ่และทีมงาน เป็นผู้นำองค์กรยุคใหม่ ใช้หลักการบริหารคล้ายระบบธุรกิจ เป็นระบบของสิงคโปร์
- ใช้ระบบ “เลือกแล้วฝึก” ไม่ใช่ระบบ “ฝึกแล้วเลือก” เป็นระบบของสิงคโปร์ คือ ครูที่เลือกมาแล้วเป็นอย่างดี เมื่อเข้ามาเป็นครูในช่วง 3 ปีแรกจะมีระบบพี่เลี้ยง ฝึก และประเมินหาความถนัดและความชอบส่วนตัว เพื่อส่งเสริมให้เติบโตสู่ภาวะผู้นำในเส้นทางนั้น รวมทั้งเส้นทางในการเป็นผู้บริหารโรงเรียน ผมมองว่าเป็นระบบที่ประสิทธิภาพสูง การสูญญเปล่านั้น

โปรแกรมพัฒนาผู้นำทางการศึกษาของ สิงคโปร์

ครูที่ทำงานดี มีความสามารถสูง (Talented) และเหมาะที่จะส่งเสริมให้เป็นผู้บริหาร จะได้เข้ารับการอบรม LEP (Leader in Education Program) เป็นหลักสูตรอบรมเต็มเวลา 6 เดือน โดยครูได้รับเงินเดือนเต็ม และมีงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การไปศึกษาดูงานต่างประเทศ 2 สัปดาห์ อ่านแล้วผมตีความว่า คล้ายหลักสูตร วปอ.² ด้านการศึกษา (ของสิงคโปร์) แต่ของเขาจัดให้แก่ครูที่มีความสามารถสูงตั้งแต่อายุไม่ถึง 30 ปี สิงคโปร์เชื่อในความสามารถของคนอายุน้อยที่คัดสรรมาอย่างดี

เป้าหมายของ LEP คือ เพื่อพัฒนาผู้นำโรงเรียนที่มีความสามารถ เปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้เป็น “ชุมชนเรียนรู้อย่างมีนวัตกรรม” (Innovative Learning Community) ที่สามารถเอื้อให้นักเรียนและครูมีทักษะสร้างนวัตกรรม ในสังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ และฐานการเรียนรู้

การเรียนรู้ใน LEP เป็นกระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิสัมพันธ์ (Interaction-based Learning) ทั้งสิ้น เพื่อพัฒนาผู้บริหารการศึกษาที่มีความสัมพันธ์ต่อการจัดหรือสนับสนุนกระบวนการดังกล่าวในโรงเรียน

กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าว เน้น 3 กระบวนการ คือ

1. **สาระความรู้ (Knowledge Content)** เรียนรู้โดยการอภิปราย แลกเปลี่ยนเพื่อเรียนรู้ และพัฒนาทักษะ “การสานเสวนาเชิงวิชาชีพ” (Professional Dialogue) และการคิดอย่างลึก (Critical Thinking) ตัวอย่างเรื่องสำคัญ ๆ ได้แก่ การทำให้ผลประกอบการขององค์กรถึงขีดสูงสุด ยุทธศาสตร์และเอกลักษณ์ขององค์กร สภาพแวดล้อมและวัฒนธรรมที่เหมาะสมต่อ e-Learning การออกแบบหลักสูตรใหม่และการประเมิน การสร้างวิสัยทัศน์ การนำทีม เป็นต้น มีการศึกษาดูงานที่ต่างประเทศ 2 สัปดาห์ เพื่อกระตุ้นความคิดเกี่ยวกับการศึกษา เมื่อกลับมาผู้เข้ารับการอบรมต้องนำเสนอสรุปข้อเรียนรู้ของตนต่อสมาชิกกลุ่มและผู้สนใจ

ผมตีความว่า “สาระความรู้” ในที่นี้ หมายถึงสาระความรู้ด้านการบริหารการศึกษา

2. **การสร้างความรู้ (Knowledge Creation)** ทำโดยแบ่งกลุ่มผู้เข้ารับการอบรมเป็นกลุ่มละ 6 คน ทำโครงการที่มีนัยต่อการศึกษาของประเทศสิงคโปร์ในอนาคต เช่น โครงการโรงเรียนต้นแบบของสิงคโปร์ ใน 15 ปีข้างหน้า ซึ่งทีมงานต้องค้นคว้าหาข้อมูล นำมาทำนายอนาคตแล้วออกแบบโรงเรียน ที่ระบุเป้าหมาย หลักสูตร บริหารจัดการเรียนรู้ การประเมิน การพัฒนาครู การบริหารโรงเรียน นำเสนอต่อประชาคมของ NIE และต่อประชาคม Singapore Superintendents

3. **การประยุกต์ใช้ความรู้ (Knowledge Application)** ผู้เข้ารับการอบรมแต่ละคน ได้รับมอบหมายให้ร่วมงานกับโรงเรียน 1 แห่ง ตลอดเวลา 6 เดือน ต้องวางแผน และดำเนินการกิจกรรมสร้างนวัตกรรมที่มีประโยชน์ต่อโรงเรียน

“ต้องดึงจุด ฝึก และรักษาคนดี มีความสามารถสูงไว้ในระบบ และจัดสภาพบรรยากาศการทำงาน ให้เกิดการเรียนรู้สูง โดยใช้หลัก High Expectation, High Support”

บทเรียนต่อประเทศไทย

เรื่องราวในบันทึกตอนนี้ เป็นเรื่องทรัพยากรมนุษย์ของระบบการศึกษา ที่จะต้องผลิต พัฒนา และจัดการ เพื่อให้ทำหน้าที่ได้ผลดีในสภาพเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและไม่แน่นอน ต้องดึงจุด ฝึก และรักษาคนดีมีความสามารถสูงไว้ในระบบ และจัดสภาพบรรยากาศการทำงานให้เกิดการเรียนรู้สูง ใช้หลัก High Expectation, High Support

หากพิจารณาสาระในแต่ละหัวข้อย่อยในบันทึกตอนนี้ จะเห็นว่า มีหลากหลายประเด็นที่ระบบการศึกษาไทยเปลี่ยนแปลงแล้ว หลังใช้หลักการและมาตรการผิด ๆ ที่ควรต้องแก้ไขโดยเร็ว เขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาควรศึกษาประเด็นเหล่านี้ให้ถ่องแท้ และหาทางแก้ไขระบบที่ผิดพลาดโดยเร็ว ข้อเสนอแนะของผมคือ **อย่าเน้นใช้มาตรการเชิงลบ ให้ใช้มาตรการเชิงบวก ใช้หลักสร้าง ความมุ่งมั่นร่วมกัน เพื่อสร้างผลสัมฤทธิ์ทาง**

การศึกษาที่สูงขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นขั้นเป็นตอน โดยใช้หลัก High Expectation, High Support

หลักการพื้นฐานที่ใช้ในประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูงระดับโลกคือ

- ลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ของระบบการศึกษาอย่างจริงจัง
- โฟกัสที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน และวิธีการจัดการเรียนการสอน
- เน้นเสาะหาคนดีมีความสามารถ (Talent) แล้วพัฒนาและส่งเสริมให้เป็นผู้นำ
- ใช้ระบบ CQI - Continuous Quality Improvement ในระบบงาน และระบบพัฒนาคน

**“คนดีมีความสามารถ
คือพลังของแผ่นดิน
หาให้พบแล้วสนับสนุนให้เติบโต”**

โรงเรียนตามรูปแบบปัจจุบัน
ไม่ใช่โรงเรียนในอนาคต
การยกระดับความทันสมัย
ของโรงเรียน และระบบการศึกษา
จึงเป็นสิ่งที่ต้องทำอยู่ตลอดเวลา
และบางครั้งต้อง Disruptive

8

ยกระดับความทันสมัยของ หลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมิน

บทนี้ ตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) บทที่ 5 Modernizing Curriculum, Instruction and Assessment

มาตรฐานระดับโลก

มาตรฐานการศึกษาหมายถึงข้อกำหนดเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน ที่ต้องกำหนดให้สอดคล้องกับสภาพสังคมในยุคสมัย ซึ่งในปัจจุบันเป็นสิ่งและเศรษฐกิจนวัตกรรมที่เชื่อมโยงกันทั่วโลก แต่ละประเทศจึงต้องระดมความคิด กำหนดมาตรฐานการศึกษาของตน ที่เป็นมาตรฐานที่ไม่เพียงผู้เรียนพัฒนาไปเป็นพลเมืองของประเทศเท่านั้น ยังต้องเป็นพลเมืองโลกด้วย

ต้องไม่หลงให้ความสำคัญต่อข้อเขียนมาตรฐานมากกว่ามนุษย์ ซึ่งในที่นี้คือครู กล่าวใหม่ว่า กระบวนการพัฒนามาตรฐานการศึกษาต้องดำเนินการแบบ “มีส่วนร่วม” อย่างกว้างขวาง โดยครูมีบทบาททำความเข้าใจสภาพสังคมในอนาคต และนำมาร่วมกันกำหนดมาตรฐานการศึกษา กระบวนการ จะช่วยให้วงการครู เข้าใจแจ่มแจ้งว่า เพื่อบรรลุมาตรฐานนั้น ตนเองจะต้องเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

การเขียนมาตรฐานเป็นเพียงจุดเริ่มต้น งานที่แท้จริงคือการดำเนินการให้แก่นักเรียนเพื่อให้ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนบรรลุมาตรฐานนั้น กล่าวใหม่ว่า มาตรฐานต้องนำไปสู่แนวทางจัดการ

“ มาตรฐานการศึกษาหมายถึง ข้อกำหนด เป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่ ต้องสอดคล้องกับยุคสมัย ซึ่งในปัจจุบัน เป็นสังคมและเศรษฐกิจนวัตกรรมที่เชื่อมโยง กันทั่วโลก แต่ละประเทศจึงต้องกำหนด มาตรฐานการศึกษาที่ไม่เพียงผู้เรียนพัฒนา ไปเป็นพลเมืองของประเทศเท่านั้น ยังต้องเป็นพลเมืองโลกด้วย ”

เรียนรู้ (Instruction) ที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการคือ มุ่งเป้า (Focus) เอาใจจริงเอาจัง หรือมีความลุ่มลึก (Rigor) หรือไม่ผิวเผิน และมีความ กลมกลืนสอดคล้อง (Coherence) กันในหลากหลายมิติ ซึ่งเป็นลักษณะ ของการจัดการเรียนรู้ของประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูงเป็นอันดับต้น ๆ ของโลก

ที่สำคัญคือ มาตรฐานดังกล่าวต้องพัฒนาขึ้นโดยมีข้อมูล หลักฐานรองรับ ไม่ใช่คิดขึ้นมาลอย ๆ หรือเขียนตามอย่างประเทศอื่น

ผลลัพธ์การเรียนรู้ต้อง “ซับซ้อน” (Complex) ที่ไม่ใช่เพียงแค่ “รู้” แต่ต้องเอาความรู้นั้นไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงที่หลากหลายได้ คือไม่ใช่เพียงระบุนำรู้ แต่ต้องระบุนำสามารถนำความรู้อื่นไปใช้ แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้

มาตรฐานเป็นเพียงจุดเริ่มต้น งานหลักคือการเขียนสาระวิชา (Content) ที่มีคุณภาพสูง (อยู่ในรูปหนังสือ หรือสื่อออนไลน์) เชื่อมโยงสู่ โปรแกรมสร้างครูใหม่ และโปรแกรมพัฒนาครูประจำการ และการประเมินผล ที่มีความละเอียดซับซ้อน จึงจะบรรลุเป้าหมายการศึกษาคคุณภาพสูงได้จริง

ทักษะใหม่สำหรับสังคมนวัตกรรมโลกาภิวัตน์

การเขียนทักษะใหม่ที่ต้องการแบบกว้าง ๆ ใช้คำโต ๆ ไร้จุดเน้น เป็นจุดอ่อนของวงการศึกษาระดับประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาต่ำ

ในภาพรวม สังคมและเศรษฐกิจฐานความรู้ มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ที่ใช้เป็นประเด็นหลักในการกำหนดมาตรฐาน คือ

1. มีความเข้มแข็งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
2. ให้ความสำคัญต่อความยั่งยืน (Sustainability) ของทรัพยากร
3. ดำเนินถึงความเชื่อมโยงส่งผลกระทบต่อกันและกันทั่วโลก (Global Interdependent)
4. ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม (Innovation-driven)

มีสมรรถนะสูงด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ผมมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ในยุคนี้ต้องเพิ่ม “วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม” ซึ่งมีนัยด้านการดำเนินการแบบ “ฝ่ายผู้ใช้ เป็นผู้กำหนด” (Demand-pull) ไม่ใช่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่แยกตัวจากฝ่ายผู้ใช้ ที่เรียกว่า “ฝ่ายชีวิตจริง” (Real Sector) ซึ่งหมายความว่า นักเรียนต้องทำความเข้าใจ และฝึกปฏิบัติการวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีบนฐานชีวิตจริง ปฏิบัติการจริง เพื่อเชื่อมโยงไปเป็นผู้สร้างนวัตกรรมในอนาคต ครูอาจารย์ต้องสามารถจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ให้ศิษย์เข้าใจวิทยาศาสตร์ในสภาพชีวิตจริงได้

นักเรียนต้องเข้าใจความแตกต่างระหว่าง วิทยาศาสตร์แท้ (Science) กับวิทยาศาสตร์เทียม (Pseudoscience) และสามารถตัดสินใจโดยใช้ข้อมูลหลักฐานในเรื่องใหม่ ๆ ที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น รถไฟความเร็วสูง สเต็มเซลล์ พลังงานทางเลือก เป็นต้น กล่าวง่าย ๆ คือ ต้องไม่ถูกหลอกด้วยการโฆษณาชวนเชื่อแบบผิด ๆ

ที่สำคัญยิ่งคือ มีครูที่มีความรู้ความสามารถสูง มีมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่น้อยมาก มีวิธีดำเนินการอย่างได้ผล ในการลดช่องว่างของผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนที่แตกต่างกันทาง เศรษฐกิจและสังคม และมีการเชื่อมต่อ (Alignment) อย่างดี ระหว่าง มาตรฐาน หลักสูตรการฝึกครู และการประเมิน

การจัดการเรียนรู้ในวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ในประเทศที่คุณภาพการศึกษาสูง มีลักษณะร่วมสำคัญคือ วิชาที่เรียนในแต่ละชั้นเรียนมีระดับความรู้ที่สูงหรือก้าวหน้ามาก เช่น ในประเทศจีน นักเรียนทุกคนที่จบการศึกษาระดับมัธยมปลายมีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์สูงมาก วิชาเหล่านี้ได้แก่ ฟิสิกส์ คณิต เรขาคณิต ชีววิทยา ฟิสิกส์ และเคมี ข้อเรียนรู้ในประเด็นนี้เกี่ยวกับการศึกษาไทยคือ ระบบของเราแยกนักเรียนสายศิลป์ออกมา ให้ไม่ต้องเรียนคณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หรือเรียนน้อยมาก เป็นแนวทางที่ถูกต้องสำหรับคุณภาพพลเมืองในอนาคตหรือไม่

สิ่งที่พึงระวังอย่างยิ่งคือ ผลลัพธ์การเรียนรู้มีลักษณะกว้างและตื้น และเน้นท่องนิยามศัพท์ต่างๆ แทนที่จะเน้นความเข้าใจหลักการ และการประยุกต์ใช้ความรู้นั้น ในการแก้ปัญหา และในการตั้งคำถามเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม

การจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องคือการจุดประกายความใคร่รู้ และความพิศวงหลงใหลในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่าวิธีจัดการเรียนรู้แบบตั้งข้อสงสัย (Inquiry Method) โดยมีหลักการสำคัญคือ เรียนรู้วิทยาศาสตร์โดยปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจวิทยาศาสตร์ในมิติที่ลึก เข้าไปถึงระดับคุณค่า ไม่ใช่โดยท่องความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่การเรียนรู้ในระดับตื้น

คำแนะนำภาคปฏิบัติต่อโรงเรียน มีดังนี้

- ลดการสอนแบบถ่ายทอดความรู้สำเร็จรูป เพิ่มการเรียนรู้ในห้องปฏิบัติการและการทำโครงการ เขาแนะนำ Online Laboratory¹
- ครูวิทยาศาสตร์และครูคณิตศาสตร์ ร่วมกันวิเคราะห์ทำความเข้าใจข้อสอบ PISA² นำมาใช้ในการสอน
- สร้างความร่วมมือ ดำเนินการทดลองทางวิทยาศาสตร์กับโรงเรียนในต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น GLOBE's Program³ ของ NASA และโครงการ iLearn⁴ ที่จริงเราสามารถนำมาใช้สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนใกล้เคียง หรือระหว่างโรงเรียนในต่างภาคในประเทศไทยก็ได้ หรือร่วมมือกับโรงเรียนในประเทศเพื่อนบ้านก็ได้

**“การจัดการเรียนรู้ที่ถูกต้องคือการ
จุดประกายความใคร่รู้ และความพิศวง
หลงใหลในวิชาวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่า
วิธีจัดการเรียนรู้แบบตั้งข้อสงสัย
(Inquiry Method)”**

1

2

3

4

มีความลึกซึ้งจริงจังก้านเศรษฐกิจยั่งยืน

เรื่องนี้อาจเรียกว่า Environmental Literacy หรือ Sustainable Education ซึ่งมีหลักการว่า นักเรียนควรได้ทำสิ่งต่อไปนี้

- เข้าใจพลวัตของระบบสิ่งมีชีวิต และปัจจัยที่สร้างการเปลี่ยนแปลงของระบบ พัฒนาการคิดกระบวนระบบ (Systems Thinking) ว่าตนเองมีทางเลือกอย่างไรบ้าง เพื่ออนาคตของตนเอง และของเพื่อนร่วมโลก
- เข้าใจทฤษฎี เศรษฐกิจยั่งยืน และเข้าใจว่าพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลส่งผลกระทบต่อ “สุขภาวะ” ของดาวเคราะห์โลกอย่างไร
- ตระหนักในความเชื่อมโยงพึ่งพาอาศัยต่อกันและกันของสรรพชีวิตในโลก ที่เรียกว่า “สุขภาพวะ” (Healthy Commons) และทุกคนมีส่วน “ให้” แก่ Commons เพื่อชีวิตที่ดีร่วมกันในระยะยาว
- มีทักษะและจรรยาบรรณในการทำงานร่วมกับคนที่มีความแตกต่างกัน เพื่อร่วมกันออกแบบและดำเนินการเพื่อสุขภาพวะร่วมกันในชุมชน ตัวอย่างการดำเนินการในโรงเรียนมีมากมาย เช่น
- โรงเรียนระดับประถมศึกษาให้นักเรียนตรวจสอบรูปแบบการใช้ที่ดินในชุมชนใกล้เคียง และทำความเข้าใจว่าสภาพเช่นนั้นส่งผลอย่างไรต่อระบบนิเวศอาจให้นักเรียนทำสวน เพื่อศึกษาการใช้น้ำ

- โรงเรียนระดับมัธยมต้น สร้างหน่วยการเรียนรู้สหวิชา ให้ครูวิชาวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ ภาษา และคณิตศาสตร์ ร่วมกันศึกษาประเด็นด้านสภาพแวดล้อม นำมาสร้างบทเรียน
- โรงเรียนระดับมัธยมปลายให้นักเรียนจัดทีมทำโครงการในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อม เช่น ในสหรัฐอเมริกา มี Habitable Planet Project (www.edc.org/projects/)
- นักเรียนใช้ Energy Modeling Software ศึกษารูปแบบการใช้พลังงานในโรงเรียน แล้วดำเนินการปรับปรุงเพื่ออนุรักษ์พลังงาน
- โรงเรียนร่วมมือกับเกษตรกร เพื่อส่งเสริมการใช้วัตถุดิบ ออร์แกนิก ผลิตอาหารให้นักเรียนบริโภค
- มีแหล่งเอกสารประกอบการสอนเพื่อการนี้มากมาย เช่น National Science Foundation, National Institute of Health, Environmental Protection Agency, Cloud Institute for Sustainable Education ครูไทยแต่ละโรงเรียนควรทำกระบวนการ PLC เพื่อค้นหาแหล่งเอกสารประกอบการสอนด้านนิเวศวิทยาในประเทศไทย

พัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับสังคมโลก

หัวใจของเรื่องนี้คือ โลกมนุษย์เชื่อมโยงถึงกันหมด การศึกษาจึงต้องสร้างสมรรถนะ 3Cs เพื่อการนี้ คือ Compete (แข่งขัน) Connect (เชื่อมโยง) และ Cooperate (ร่วมมือ) การศึกษาจึงต้องครอบคลุมความรู้โลกนอกขอบเขตประเทศของตน เพื่อเตรียมไปเป็นการทำงานและเป็นพลเมืองทั้งของประเทศตนและของโลก นักเรียนต้องเรียนรู้การทำงานร่วมกันกับคนในประเทศอื่น และในต่างวัฒนธรรม ความรู้ด้านภาษาต่างประเทศ และวัฒนธรรมของต่างประเทศ รวมทั้งการฝึกทักษะการทำงานร่วมกับคนที่มีพื้นฐานแตกต่างจากตนเอง จึงมีความสำคัญยิ่ง

สมรรถนะนี้เรียกว่า Global Competence หรือ Global Literacy ซึ่งมีผู้นิยามว่า หมายถึง “ความสามารถใช้ความรู้และทักษะในการทำความเข้าใจและมีปฏิสัมพันธ์ในโลกที่ความซับซ้อน แตกต่าง และเชื่อมโยงถึงกัน เพิ่มพูนขึ้นตลอดเวลา” อาจมองอีกมุมหนึ่งว่า

“หัวใจของการพัฒนาความรู้และทักษะเกี่ยวกับสังคมโลกคือ โลกมนุษย์เชื่อมโยงถึงกันหมด การศึกษาจึงต้องครอบคลุมความรู้โลกนอกขอบเขตประเทศของตน เพื่อเตรียมไปเป็นการทำงานและเป็นพลเมืองทั้งของประเทศตนและของโลก”

เป็นการเรียนเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของนักเรียนในชุมชนของตนในประเทศของตนและในโลก

การพัฒนาสมรรถนะนี้ไม่ควรแยกเป็นวิชาต่างหาก ควรบูรณาการอยู่ในทุกวิชา

Asia Society ได้จัดตั้ง Center for Global Education ซึ่งมี International Study Network⁵ ทำหน้าที่ส่งเสริม Global Competence ของนักเรียนในประเทศต่าง ๆ

ผู้เขียน (Vivien Stewart) สรุปแนวทางดำเนินการ 6 ประเด็นดังต่อไปนี้

- 1 สร้างวิสัยทัศน์เรียนรู้โลก โดยปรับปรุงข้อความระบุพันธกิจและสมรรถนะของผู้จบการศึกษา ให้สะท้อนการเรียนรู้แบบนานาชาติ
- 2 ดำเนินการเกี่ยวกับครูอาจารย์ โดยรับครูที่สนใจเรื่องราวของต่างประเทศ ส่งเสริมโอกาสไปต่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมกิจกรรมพัฒนาครูที่ช่วยเพิ่มความเข้าใจชีวิตความเป็นอยู่และเรื่องราวของต่างชาติ
- 3 จัดการสาระวิชาให้มีสาระนานาชาติมากขึ้นในทุกวิชา บรรจุมิติด้านนานาชาติลงไปในทุกวิชา
- 4 ให้เรียนภาษาสำหรับสื่อสารได้ทั่วโลก รวมทั้งภาษาที่ไม่มีการสอนบ่อยนัก

5 เข้าถึงแหล่งข้อมูลจากทั่วโลกโดยใช้ไอซีที มีความร่วมมือกับต่างชาติ จัดรายวิชานานาชาติออนไลน์

6 ขยายประสบการณ์ของนักเรียน โดยจัดให้มีการเรียนรู้รับใช้สังคมที่มีคนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม

ในปัจจุบัน โดยรอบโรงเรียนมักมีทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้ด้านนานาชาติ เช่นที่อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี มีคนญี่ปุ่นเข้ามาทำงานอยู่มาก ใกล้เคียง ๆ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว) ประสานมิตร ก็มีชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่ในคอนโดฯ ใกล้เคียงๆ จำนวนมาก และมักมีคนจากประเทศเพื่อนบ้านมาทำงานในเมืองไทย โรงเรียนสามารถใช้คนเหล่านี้เป็น “อาสาสมัครผู้ช่วยครู” ทำหน้าที่ให้ความรู้ด้านชีวิตความเป็นอยู่ ภาษา และวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ

ส่งเสริมการสร้างสรรค และทักษะการเรียนรู้

ในยุคเศรษฐกิจและสังคมฐานความรู้ การศึกษาต้องพัฒนาการสร้างสรรค เพื่อนำไปสู่ทักษะสร้างนวัตกรรม เพื่อให้พลเมืองไทยมีสมรรถนะในการดำรงชีวิตอยู่กับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วพลิกผัน อยู่กับสภาพสังคมที่มีความซับซ้อน และความไม่ชัดเจน หรือมองได้หลายแง่หลายมุม การศึกษาต้องมุ่งให้นักเรียนได้ฝึกค้นหา ตรวจสอบ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความรู้ เพื่อเลือกนำมาประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสถานการณ์ที่แตกต่างไปจากที่คุ้นเคย ซึ่งจะเป็นการฝึกทักษะการเรียนรู้ (Learning how to learn) ไปโดยปริยาย

ประเทศที่การศึกษามีคุณภาพสูงระดับโลกเอาใจใส่เรื่องการส่งเสริมและพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการเรียนรู้ โดยการทำให้นักเรียนเกิดสมรรถนะในการเป็น “ผู้เรียนที่กำหนดการเรียนรู้ของตนเอง” (Self-directed Learner) โดยที่สภาพชั้นเรียนแตกต่างจาก “ห้องสอน” ที่นักเรียนมุ่งฟัง (และเชื่อฟัง) ครู เปลี่ยนไปเป็น “ห้องทำงาน” (Studio) ของนักเรียน ที่นักเรียนค้นคว้าและทำกิจกรรมเป็นทีม เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน หรือทำกิจกรรมคนเดียว เพื่อการเรียนรู้เฉพาะตัว แล้วนำมาใคร่ครวญสะท้อนคิด (Reflection) ร่วมกัน โดยครูทำหน้าที่โค้ช หรือทำหน้าที่จัด Scaffolding ให้แก่ศิษย์ เพื่อให้เกิดทักษะขั้นสูง (Higher Order Skills) และฝึกการคิดอย่างลึกซึ้ง (Deep Thinking)

ความคิดสร้างสรรค์ไม่ได้เกิดจากการปิ้งแว็บ แต่เกิดจากกระบวนการที่ซับซ้อน หนังสือบอกว่ามี 5 องค์ประกอบเป็นอย่างน้อย คือ

- 1 **ความรู้** มีความรู้เรื่องนั้นอย่างทะลุปรุโปร่ง และรู้เรื่องที่เกี่ยวข้องพอประมาณ
- 2 **ทักษะการคิดสร้างสรรค์** ได้แก่ การตีความข้อมูลหลักฐานด้วยมุมมองใหม่ ๆ การคิดหาวิธีการประยุกต์ความรู้ในแนวทางใหม่
- 3 **แรงจูงใจ** ที่มาจากความอยากรู้อยากเห็น มีความสนใจส่วนตัวอดทนทำต่อเนื่อง กล้าเสี่ยง ไม่กลัวความไม่ชัดเจนหรือกำกวม
- 4 **ความเข้าใจเรื่องการคิด (Metacognition)** มีความตั้งใจที่จะสร้างสรรค์ ซึ่งผมตีความว่า ไม่กลัวผิด
- 5 **สภาพแวดล้อม** ที่ส่งเสริมแรงขับเคลื่อนจากภายในบุคคล มีความร่วมมือ และไม่ตำหนิหรือลงโทษหากล้มเหลว

ขอเพิ่มเติมว่า คำว่า Literacy ในความหมายของการศึกษาคคุณภาพสูง ไม่ได้แปลว่า “ความรู้” แต่แปลว่า “ความสามารถในการนำความรู้ไปใช้”

การประเมิน

หลักการสำคัญที่สุดสำหรับระบบการศึกษาคุณภาพสูงคือการประเมินต้องทำเพื่อประโยชน์ของนักเรียนเป็นหลัก ไม่ใช่เพื่อประโยชน์ของผู้บริหารการศึกษาเป็นหลัก อย่างที่ปฏิบัติกันในประเทศที่การศึกษาคุณภาพต่ำ

หลักการประการที่สองคือ ให้มีการประเมินน้อยๆ แต่มีคุณค่าอย่างจัดให้มีการประเมินมากมายหลายหน่วยงานเจ้าของจนเปราะ และก่อผลร้ายต่อการเรียนรู้ของนักเรียน

หลักการประการที่สาม สำหรับนักเรียนชั้นประถม ควรเน้นที่การประเมินโดยโรงเรียน (School-based testing) ไม่ควรเน้นประเมินโดยองค์กรหรือกลไกภายนอก

หลักการประการที่สี่ ควรเน้นข้อสอบอัตนัย ที่ทดสอบความสามารถในการแก้ปัญหา และทดสอบการเรียนรู้ในระดับลึก ไม่ใช่ข้อสอบปรนัย ที่เน้นการจำสาระความรู้ และเป็นการเรียนรู้ระดับที่ตื้น

หลักการประการที่ห้า ประเมินและให้คะแนนตามเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ อย่าให้คะแนนโดยเปรียบเทียบกับเพื่อนๆ ใน

ชั้นเรียน เช่น อย่าให้ A แก่นักเรียนที่ตอบข้อสอบได้คะแนน 50 จาก 100 และเป็นอีกหนึ่งของชั้น

หลักการประการที่หก มีระบบช่วยให้ครูและโรงเรียนประเมินความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้แม่นยำ และเชื่อถือ

หลักการประการที่เจ็ด สำหรับนักเรียนมัธยมปลาย ควรประเมินโดยกลไกภายนอกโรงเรียน

หลักการประการที่แปด ควรพัฒนาขีดความสามารถของครูและโรงเรียน ในการประเมินผลลัพธ์การเรียนรู้ในมิติที่ลึกและเชื่อมโยง เพื่อให้สามารถเอื้อการเรียนรู้ในระดับดังกล่าวได้ ผมขอเสริมว่า ในข้อที่แปดนี้ มีมิติของ Formative Assessment และ Constructive Feedback อยู่ด้วย รายละเอียดอยู่ในหนังสือ ‘ประเมินเพื่อมอบอำนาจการเรียนรู้’ ซึ่งอ่านได้จากบล็อก⁶

เตรียมนักเรียนสู่สังคมนวัตกรรมโลกาภิวัตน์

หลักการคือ มีระบบการเรียนการสอนที่เข้มแข็ง โดยมีมาตรฐานฝังอยู่ในหลักสูตรที่เข้มแข็ง มีขั้นตอนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกัน อย่างมีหลักการ เชื่อมไปยังการประเมินที่จริงจัง และเชื่อมไปยังการผลิตครู และการพัฒนาครูประจำการ ในระบบการศึกษาคุณภาพสูง องค์ประกอบที่กล่าวถึงข้างต้นต้องทำงานร่วมมือเชื่อมโยงเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ใช่ต่างส่วนต่างทำ และต้องประเมินคุณภาพของการดำเนินการในแต่ละส่วน แต่ละขั้นตอน ให้มั่นใจว่ามีคุณภาพสูงจริง ๆ

หลักสูตรที่เข้มแข็ง ต้องระบุสาระหรือเนื้อหาวิชาที่เข้ม และระบุวิธีการเรียนรู้แบบใหม่ รวมทั้งระบุวิธีการประเมินที่เข้ม โดยที่หลักสูตรต้องทั้งกว้างและโฟกัส และต้องเรียกร้องผลงานคุณภาพสูงจากครู โดยมีการสนับสนุนสูงด้วย (High Expectation, High Support) ในการดำเนินการประยุกต์หลักสูตรดังกล่าว ต้องใช้ PDCA (Plan, Do, Check, Act) เป็นวงจรยกระดับคุณภาพอยู่ตลอดเวลา

บทเรียนต่อประเทศไทย

คำแนะนำต่อวงการการศึกษาไทยคือ

- กำหนดมาตรฐานสูงระดับโลก หลักการ High Expectation, High Support ใช้ได้เสมอ
- พัฒนาทักษะเพื่อสร้างพลเมืองของสังคมนวัตกรรมระดับโลก
- ใช้การประเมินที่ทันสมัย
- ให้นักเรียนได้เรียนโดยทำกิจกรรมเพื่อเชื่อมโยงการเรียนรู้กับชีวิตจริงสภาพจริงในสังคม
- ใช้ PDCA ในกิจกรรมเรียนรู้ของนักเรียน ในการทำงานของคุณ และในการจัดการหลักสูตร

**“ การศึกษาคุณภาพสูงทำให้นักเรียน
เกิดสมรรถนะในการเป็น ‘ผู้เรียนที่
กำหนดการเรียนรู้ของตนเอง’
โดยครูทำหน้าที่โค้ชเพื่อให้เกิดทักษะขั้นสูง
และฝึกการคิดอย่างลึกซึ้ง ”**

**การสอนเด็กตามแนวทาง
ที่เราเคยได้รับการสอนในอดีต
เป็นการปล้นอนาคตของเด็ก**

9

สร้างอนาคต
ด้วยการศึกษา

บทนี้ ตีความจากหนังสือ A World-Class Education: Learning from International Models of Excellence and Innovation (2012) บทที่ 6 Creating the Future

การศึกษาในปัจจุบัน จึงต้องมุ่งพัฒนาเด็กไปมีชีวิตที่ดีในอนาคต ที่ไม่รู้ว่าเป็นอย่างไร เข้มมุ่งหลักมี 2 ประการคือ สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษา และเสาะหาทักษะที่ต้องการสำหรับการดำรงชีวิตในอนาคต ซึ่งจะต้องสอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ

ดังกล่าวในตอนที่ 6 ลักษณะร่วมสำคัญของระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูง มี 8 ประการ ได้แก่

1. วิสัยทัศน์และภาวะผู้นำ
2. กำหนดมาตรฐานสูงหรือท้าทาย
3. มุ่งสร้างความเท่าเทียม
4. ครูและผู้นำการศึกษาคุณภาพสูง
5. มีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันและสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน ทั้งในระดับนโยบายถึงปฏิบัติการ
6. แนวทางการจัดการและระบบรับผิดับชอบที่สะท้อนผลลัพธ์ที่ผู้เรียน
7. แรงจูงใจของนักเรียน
8. มุ่งเรียนเป็นพลโลก และเพื่ออนาคต

โดยแต่ละประเทศจะต้องประยุกต์หลักการทั้ง 8 อย่างเป็นระบบ และคำนึงถึงบริบทและวัฒนธรรมของประเทศ ทำไปปรับปรุงไป ผมเรียกว่า ต้องดำเนินการระบบการศึกษาให้เป็น “ระบบที่เรียนรู้” (Learning Systems) เรียนรู้และปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงของ สังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี โดยมีกลไกพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง (CQI - Continuous Quality Improvement) ผังอยู่ในระบบ

ความผิดพลาดที่พบบ่อยคือ การมองความไม่เท่าเทียมในการ จัดสรรทรัพยากรแก่โรงเรียนว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดา ความอ่อนแอของ ระบบการสรรหาครูและพัฒนาครู และการเปลี่ยนนโยบายโดยไม่มี ขีดความสามารถในการดำเนินการเปลี่ยนแปลงนั้น

สำหรับประเทศที่คุณภาพการศึกษาต่ำ และมีช่องว่างหรือความ แตกต่างกันมาก มีคำแนะนำว่ารัฐบาลกลางต้องเข้าไปจัดการ แต่ก็มี คำแนะนำเสริมว่า ต้อง “ปลดโซ่ตรวน” โรงเรียนที่มีผลสัมฤทธิ์สูง

“ต้องดำเนินการระบบการศึกษาให้เป็น ‘ระบบที่เรียนรู้’ (Learning Systems) เรียนรู้และปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง ของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี”

เทคโนโลยีและนวัตกรรม

ในอนาคตอันใกล้ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารจะเอื้อให้เกิดนวัตกรรมที่หลากหลายด้านการเรียนรู้ ได้แก่ การเรียนรู้ที่จัดเฉพาะตัวนักเรียนแต่ละคน การเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เรียนรู้เมื่อไรและที่ไหนก็ได้ เป็นต้น เขาแนะนำให้หาทางใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์ต่อไปนี้

- สร้างโอกาสให้นักเรียน เข้าเรียน “รายวิชาเสมือน” (Virtual Course) ผ่านระบบไอซีที¹ ในหลากหลายวิชา ซึ่งจะมีประโยชน์เป็นพิเศษต่อนักเรียนในโรงเรียนที่ขาดแคลน
- สร้างช่องทางให้ครูได้รับการพัฒนาหรือคำแนะนำจากครูสอนเก่ง (Master Teacher) ที่อยู่ไกลกัน รวมทั้งเป็นช่องทางให้เกิด “ชุมชนเรียนรู้” ในกลุ่มครูที่สอนวิชาเดียวกัน แต่สอนอยู่ในโรงเรียนที่ห่างไกลกัน
- ใช้ขยายเวลาเรียน ออกไปนอกเวลาเรียนตามปกติ หรือนอกภาคการศึกษา ช่วยให้มีคามยืดหยุ่นของเวลาเรียน
- เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะแก้ปัญหา และทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ

1

ไอซีที: ICT (Information and Communication Technology) หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร

- ช่วยให้จัด “ห้องเรียนแห่งโลก” (Global Classroom) ได้ คือ นักเรียนจากคนละซีกโลกเรียนด้วยกัน
- ช่วยให้นักเรียนทำการทดลองผ่าน Online Lab ได้ แม้ว่าโรงเรียนไม่มีเครื่องมือทางห้องปฏิบัติการ
- ช่วยให้นักเรียนมีเอกสารประกอบการศึกษาในหลักสูตร ที่เป็นเอกสารที่ดีที่สุดได้ ซึ่งก็คือ MOOCs (Massive Open Online Courses)
- ช่วยให้ครูประเมินความก้าวหน้า และให้ Feedback ได้ทันที หรืออย่างรวดเร็ว ไม่ต้องรอนานเป็นวันหรือสัปดาห์ ซึ่งจะช่วยให้การเรียนของนักเรียนเป็นอย่างมาก
- เชื่อมต่อการสื่อสารอย่างรวดเร็วระหว่างโรงเรียนกับพ่อแม่ผู้ปกครอง
- ช่วยการเรียนตามความต้องการของนักเรียนแต่ละคน ช่วยให้ข้อมูลหลักฐานการเรียนในขณะนั้น ว่านักเรียนต้องการความช่วยเหลืออย่างไร มีประโยชน์ยิ่งต่อนักเรียนที่เรียนช้า หรือต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ
- ช่วยเรื่องการสร้างวิดีโอเกม สำหรับเป็นเครื่องมือช่วยการเรียน สนุกสนานน่าสนใจ ถูกจริตเด็กสมัยใหม่

ในอนาคตเมื่อมีระบบสื่อสาร 5G และระบบ AI ก้าวหน้า รูปแบบการเรียนรู้อาจจะเปลี่ยนโฉมไปโดยสิ้นเชิง ในลักษณะ Disruptive Change

ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต่างก็จัดระบบ ใช้ไอซีทีที่เอื้อให้เกิดการศึกษา คุณภาพสูง เช่น เกาหลีจัดระบบติวเตอร์ที่ใช้ทั่วประเทศ และจัดทำ e-Textbook เป็นตำราเรียนออนไลน์ ออสเตรเลียจัดระบบสาระความรู้ใน หลักสูตรที่เข้าถึงได้ทางออนไลน์ แก่ทั่วประเทศ และจัดให้มีข้อมูลโรงเรียน ทุกโรงเรียนที่พ่อแม่เข้าไปดูได้ทาง MySchool web portal จีนใช้เทคโนโลยี ดาวเทียมช่วยให้ครูสอนเก่ง (Master Teacher) ในเมือง ช่วยฝึกครูใน ชนบทห่างไกล สิงคโปร์บูรณาการไอซีทีเข้าในระบบการศึกษาอย่างเป็น ขั้นตอน คือ ขั้นตอนแรก ครูทุกคนได้รับการฝึกไอซีที ขั้นตอนที่สอง มีโรงเรียนนำร่องใช้ไอซีทีช่วยการเรียนเป็นทีม และเรียนโดยนักเรียนกำกับ การเรียนของตนเอง (Self-directed) ขั้นตอนที่สาม ขยายการดำเนินการ ในขั้นตอนที่สองสู่ทุกโรงเรียน ผ่านการพัฒนาครูและครูใหญ่ นอกจากนั้น สิงคโปร์ยังจัดทำ e-Textbook ใช้ทั่วประเทศเช่นเดียวกับเกาหลี

“ปลุกฝังกระบวนการทัศนสำคัญสองประการให้แก่นักเรียน คือกระบวนการทัศนมองโลกกว้าง มองออกไปนอกตัวเอง นอกชุมชนที่ตน มีชีวิตอยู่ กับกระบวนการทัศนมองอนาคต ไม่หยุดอยู่แค่ทำความรู้จักสภาพปัจจุบัน”

เรียนร่วมโลก เพื่อพัฒนาวิธีจัดการเรียนรู้

สาระในตอนหนึ่งของหนังสือ เขียนสื่อกับวงการศึกษามเมริกัน ผมได้ตีความนำมาเขียนใหม่ ให้เน้นสื่อสารต่อวงการศึกษไทย

หลักการสำคัญคือ ปลูกฝังกระบวนทัศน์สำคัญสองประการให้นักเรียน คือ **กระบวนทัศน์มองโลกกว้าง** มองออกไปนอกตัวเองนอกชุมชนที่ตนมีชีวิตรอยู่ กับ **กระบวนทัศน์มองอนาคต** ไม่หยุดอยู่แค่ทำความเข้าใจสภาพปัจจุบัน ซึ่งหมายความว่า ระบบการศึกษาของทุกประเทศต้องส่งเสริมการเรียนรู้นานาชาติ ซึ่งก็คือ การเรียนรู้ร่วมกันกับโรงเรียนในประเทศอื่น ๆ โดยดำเนินการต่อไปนี้

1. ร่วมในโครงการวิจัยนานาชาติ

การวิจัยที่สำคัญยิ่งน่าจะเป็นการวิจัยตอบคำถามด้านการจัดการหรือการวิจัยระบบการศึกษา เน้นคำถามที่นำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ที่สูงและค่าใช้จ่ายต่ำ เช่น การอาชีวศึกษา และการฝึกทักษะอาชีพแบบใดที่ให้ผลดีที่สุดในศตวรรษที่ 21 การดำเนินการใดที่มีผลลดการออกกลางคันได้ดีที่สุดในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอุดมศึกษา โจทย์วิจัยที่กว้างและซับซ้อนทำนองนี้ จะนำไปสู่การคิดหา และเปรียบเทียบผลของวิธีการที่หลากหลาย รวมทั้งเกิดความเข้าใจว่า มาตรการแต่ละแบบมีข้อดีข้อเสียเสมอ การเลือกมาตรการจะต้องเข้าใจว่า จะได้รับผลดีด้านใด และต้องยอมรับผลเสียในด้านใด

การวิจัยร่วมกัน ด้วยโจทย์เดียวกันในหลายประเทศ จะช่วยให้เข้าใจความสำคัญของบริบทสภาพแวดล้อม รวมทั้งเข้าใจปัจจัยต่าง ๆ ที่มีความสำคัญต่อการจัดการการศึกษา

2. เปิดโอกาสให้จังหวัดหรือเขตพื้นที่การศึกษาเข้าร่วมโครงการเปรียบเทียบ (Benchmarking) บานาชาติ

โครงการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้นานาชาติที่เป็นที่ยอมรับนับถือ และสร้างการเรียนรู้เกี่ยวกับคุณภาพการศึกษามากที่สุดในปัจจุบัน คือ PISA ซึ่งประเมินสมรรถนะของนักเรียนอายุ 15 ปี ในด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ หากประเทศไทยส่งจังหวัดที่เป็นเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเข้ารับการประเมิน และหาทางศึกษาเปรียบเทียบ ผลสัมฤทธิ์และวิธีการจัดการเรียนรู้ เทียบกับบางประเทศที่ผลการทดสอบได้คะแนนสูง ก็จะเกิดความรู้ความเข้าใจวิธีการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพสูงสำหรับนำมาพัฒนาวิธีการจัดการเรียนรู้ของจังหวัดนั้น และเมื่อพิสูจน์ได้ว่าวิธีการที่พัฒนาขึ้นใช้ในจังหวัดนำร่องได้ผลดี ก็ดำเนินการขยายผลปรับใช้ในจังหวัดอื่น ๆ หรือทั่วประเทศ

3. ส่งเสริมให้ครูและผู้บริหารการศึกษามีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้นานาชาติ

เพื่อส่งเสริมครูที่มีความสามารถ และใช้ประโยชน์คนเหล่านี้ให้มีบทบาทยกระดับคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน เขตพื้นที่การศึกษา จังหวัด และประเทศ ควรส่งเสริมให้ครูสอนเก่ง (Master teacher) ไปสังเกตการณ์ห้องเรียนในประเทศที่มีการศึกษามีคุณภาพสูงระดับโลก ผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีผลงานเด่นด้านยกระดับคุณภาพของผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของนักเรียน ควรได้ไปฝึกปฏิบัติงานบริหารโรงเรียนในเวลาล้น ๆ (เช่น 1 - 3 เดือน) ในโรงเรียนของประเทศที่มีคุณภาพการศึกษาสูงระดับโลก และในยุคที่ไอซีทีก้าวหน้ามากเช่นปัจจุบัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้นานาชาติส่วนใหญ่อาจทำผ่านไอซีที

4. สร้างภาคีในต่างประเทศ

การสร้างภาคีเป็นความสัมพันธ์ระยะยาว เพื่อให้การศึกษามีมิติของความเข้าใจประเทศหรือสังคมอื่น ในกรณีนี้เพื่อการเรียนรู้ประเทศของสถาบันภาคีในมิติที่ลึก เชื่อมโยงเรื่องการศึกษากับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศิลปะ และอื่น ๆ รวมทั้งเกิดการเรียนรู้ในมิติเชิงพลวัต ที่การศึกษาต้องปรับตัวเพื่อสร้างพลเมืองที่มีสมรรถนะเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

ควรเลือกเป็นภาคีกับโรงเรียนในประเทศที่มีการศึกษามีคุณภาพสูง เพื่อเรียนรู้วิธีการจัดการโรงเรียนที่มีคุณภาพสูง รวมทั้งการจัดบรรยากาศการเรียนที่ส่งเสริมการเรียนรู้คุณภาพสูง โดยยึดหลักการว่า คนในวงการการศึกษาต่างก็เป็น “บุคคลเรียนรู้” การแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกันและกัน มีคุณค่าเสมอ

**การศึกษาคคุณภาพสูง
ต้องดำเนินการระบบการศึกษาให้เป็น
“ระบบเรียนรู้” (Learning System)
เรียนรู้และปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลง
ของสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี
โดยมีกลไกพัฒนาคุณภาพต่อเนื่อง
(CQI - Continuous Quality
Improvement) ฝังอยู่ในระบบ**

10

จินตนาการสู่ ระบบการศึกษาไทย

เราจะช่วยกันพัฒนาการศึกษาไทย ให้เป็นการศึกษาคุณภาพสูงได้อย่างไร?

ชวนออกแบบอนาคตการศึกษาไทย
ที่คุณอยากเห็น

สำหรับคุณการศึกษาคุณภาพสูงหมายถึงอะไร?

ในอีก 20 ปีข้างหน้า คุณอยากเห็นการศึกษาของไทย
เป็นแบบไหน?

**คุณคิดว่า อะไรคือทักษะที่เด็กต้องการ
สำหรับดำรงชีวิตในอนาคตและเป็นพลเมืองโลก**

ทำอย่างไรให้เด็กอยากเรียนรู้ ?

“ในการพัฒนาประเทศ ไม่มีอะไรสำคัญกว่า คุณภาพของพลเมือง การศึกษาเป็นการพัฒนา คุณภาพของพลเมือง”

บทนี้เป็นข้อสังเคราะห์ของผมเอง เพื่อเสนอแนะต่อวงการการศึกษาไทย ระบบการศึกษาคุณภาพสูง เป็นเงื่อนไขสำหรับประเทศไทย ในการบรรลุเป้าหมายการยกระดับประเทศสู่ประเทศรายได้สูงและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้คนมีมาตรฐานสูง ที่เรียกว่า ประเทศไทย 4.0

ในการพัฒนาประเทศ ไม่มีอะไรสำคัญกว่าคุณภาพของพลเมือง การศึกษาเป็นการพัฒนาคุณภาพของพลเมือง สภาพของคุณภาพการศึกษาในวันนี้ จะส่งผลต่อสภาพสังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ใน 20 - 50 ปีข้างหน้า

ประเทศที่ผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียนมีคุณภาพสูงในระดับต้น ๆ ของโลก จัดระบบการศึกษาที่ถูกต้อง และมีลักษณะร่วมตามที่ระบุในตอนที่ 6 ของบันทึกชุดการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลกนี้ ควรที่ผู้บริหารระบบการศึกษาของประเทศไทยจะได้ทำความเข้าใจ นำมาปรับใช้ในประเทศไทย เพื่อแก้ไขส่วนที่เราเพียงพล้าดำเนินการผิดพลาด ทำให้

ระบบการศึกษาของเราตกลงไปอยู่ในกลุ่มประเทศที่คุณภาพการศึกษาต่ำ โดยขอย้ำว่าการแก้ไขนี้ต้องทำอย่างเป็นระบบ และเป็นขั้นตอน อย่างที่ได้ระบุตัวอย่างของ 5 ประเทศ ในบทที่ 1 - 5

ผมเชื่อว่า **เราช่วยกันทำได้** โดยขอเสนอว่า เขตพื้นที่นวัตกรรม การศึกษา 8 จังหวัด ควรดำเนินการ Vision Exercise อย่างที่ระบุใน บทที่ 6 เพื่อเป็นกลไกก่อสร้างวิสัยทัศน์ร่วม (ที่ทำหาย) ของประชาคมแกนนำ ในจังหวัด โดยผมขอเสนอแนะเพิ่มเติมว่า ควรเชิญผู้แทนของสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) สำนักงานคณะกรรมการ การอาชีวศึกษา (สอศ.) และสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) เข้าร่วมด้วย เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันว่า ส่วนกลางของประเทศ ควรสนับสนุนอย่างไรบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การสนับสนุนโดยไม่ ออกคำสั่ง และ Vision Exercise ควรนำไปสู่ Implementation Exercise เพื่อให้ฝ่ายต่างๆ ในจังหวัดและในส่วนกลาง ได้เข้าใจและร่วมกัน สร้าง Alignment และ Coherence ของการดำเนินการพัฒนาระบบ การศึกษาในจังหวัด ความสำเร็จของจังหวัดนำร่องเหล่านี้ จะเป็น ข้อเรียนรู้สำหรับการพัฒนาระบบใหญ่ของประเทศต่อไป

Alignment สำคัญยิ่งคือ ความสอดคล้องของเป้าหมายและการ ดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย เพื่อสนองแผนระยะยาวของการพัฒนา จังหวัดหรือพื้นที่ ประเทศไทยเราอ่อนแอด้านการดำเนินการ (Implementation) เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือนโยบาย เราเขียนกฎหมายหรือกำหนด นโยบายได้ดี แต่บริหารสู่เป้าหมายไม่เก่ง ควรเรียนรู้จากเขตพื้นที่นวัตกรรม การศึกษา

ข้อมูลจากการทำงานของมูลนิธิพูนพลัง¹ ในการช่วยเหลือเด็กยากจนในพื้นที่ห่างไกลให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพ พบว่าเด็กเหล่านี้ไม่ได้ขาดแคลนเฉพาะเงินเท่านั้น ที่ขาดแคลนกว่าคือคำแนะนำแนวทางการศึกษาและดำเนินชีวิตที่ถูกต้องจากผู้ปกครองและครู ทำให้หลักการตั้งเป้าสูง สนับสนุนเต็มที่ (High Expectation, High Support) ที่กลุ่มประเทศการศึกษาคุณภาพสูงใช้นั้น ในสังคมไทยโดยทั่วไปยังไม่ถึง

ครูและผู้บริหารโรงเรียน คือหัวใจสำคัญของคุณภาพการศึกษาระบบการผลิตครูใหม่และการพัฒนาครูประจำการของไทย ที่เชื่อมโยง (Align) กับการพัฒนาการเรียนการสอนในชั้นเรียนและโรงเรียนเพื่อยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ ตามแนวของประเทศที่มีผลลัพธ์ของการศึกษาคุณภาพสูงระดับโลก เป็นเรื่องเร่งด่วน และมีความสำคัญยิ่งต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษา โดยในปัจจุบันระบบการควบคุมจากส่วนกลางมีส่วนขัดขวางการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบใหม่ เพราะเป็นระบบที่เน้นผลประโยชน์ส่วนบุคคลมากกว่าผลประโยชน์ภาพรวมของประเทศ

จุดสำคัญอย่างหนึ่ง คือการให้ผลประโยชน์ตอบแทนตามผลงานสร้างผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน แก่ครูและผู้บริหารโรงเรียน และตามผลงานสร้างสภาพแวดล้อมในโรงเรียนและในพื้นที่ เพื่อการเรียนรู้องค์รวมทั้งของนักเรียนและของครูและผู้บริหารการศึกษา มีรายละเอียดของเรื่องการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของระบบการศึกษาในบทที่ 7

“หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นทักษะแห่งอนาคต เน้นสร้างกระบวนการ มุ่งอนาคตให้แก่นักเรียน ครู และผู้บริหาร การศึกษา และเน้นสร้างกระบวนการ พัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองโลก จะต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผลลัพท์ การเรียนรู้ให้เข้าไปอยู่ในความรับผิดชอบ ของครูให้มากที่สุด”

หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ต้องเน้นทักษะแห่งอนาคต เน้นสร้าง กระบวนการที่มุ่งอนาคตให้แก่นักเรียน (ครู และผู้บริหารการศึกษา) เน้น สร้างกระบวนการพัฒนาทักษะการเป็นพลเมืองโลก ด้วยวิธีการต่าง ๆ ไม่ใช่สร้างกระบวนการเรียนเพื่อการมีชีวิตรอยู่ในสังคมแคบ ๆ และ ในสภาพปัจจุบัน โดยจะต้องปรับเปลี่ยนการประเมินผลลัพท์การเรียนรู้ให้ เข้าไปอยู่ในความรับผิดชอบของครูให้มากที่สุด ตามแนวของประเทศที่ ผลลัพท์การเรียนรู้มีคุณภาพสูง โดยจะต้องมีกลไกช่วยเหลือส่งเสริมให้ครู ประเมินอย่างแม่นยำและซื่อสัตย์ เน้นให้นำหนักการประเมินเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ตามด้วยการให้คำแนะนำป้อนกลับอย่าง สร้างสรรค์ (Constructive Feedback) เพื่อให้การประเมินเป็นส่วนหนึ่ง ของกลไกการเรียนรู้คุณภาพสูง ครูที่มีสมรรถนะและความน่าเชื่อถือใน การทำหน้าที่ดังกล่าวได้ ควรได้รับการยกย่องและให้ค่าตอบแทนในฐานะ

“ครูสอนเก่ง” (Master Teacher) ได้รับตำแหน่งและความก้าวหน้าเป็นพิเศษ ดังประเทศสิงคโปร์ทำเป็นตัวอย่าง

ในระบบการศึกษาคุณภาพสูง นักเรียนไม่ได้รับการเรียนรู้ เฉพาะในชั้นเรียนเท่านั้น ยังมีการจัดกิจกรรมนอกชั้นเรียนให้นักเรียนเลือกเข้าตามความชอบหรือความถนัดของตน ดังที่ประเทศฟินแลนด์ดำเนินการอย่างเอาใจจริงเอาใจจ้? และประเทศสิงคโปร์กำหนดให้นักเรียนชั้นมัธยมต้องเรียนวิชา Service Learning สองวิชาต่อปี เพื่อฝึกฝนทักษะความเป็นพลเมืองและความเสียสละเพื่อผู้อื่น

สำหรับเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา “ยุทธศาสตร์ปลดโซ่ตรวน” แก่โรงเรียน อย่างแยกแยะ ตามที่ระบุในบันทึกตอนที่ 9 น่าจะมีความสำคัญที่สุด เพื่อใช้ความเป็นอิสระที่จะทำงานสร้างสรรค์เพื่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของศิษย์อย่างจริงจัง เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่ง ต่อครูและผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นคนดีมีความสามารถ ให้ไม่ต้องทำงานที่ไม่ก่อผลดีต่อนักเรียน โดยควรร่วมกันกำหนดเกณฑ์ให้บรรลุเพื่อนำไปสู่ “การปลดโซ่ตรวน” เกณฑ์หนึ่งที่ควรระบุคือ การมีระบบเรียนรู้ร่วมกันของครูและผู้อำนวยการ ที่เป็นการเรียนรู้ร่วมกันผ่านการปฏิบัติ รวมทั้งการมีการผลัดกันเข้าสังเกตการณ์ชั้นเรียนเพื่อให้ feedback แก่กันและกัน เป็น feedback นำไปสู่การพัฒนาชั้นเรียนอย่างต่อเนื่อง และการมีทีมช่วยเหลือนักเรียนที่ล้าหลังในการเรียนรู้บางวิชา อย่างในประเทศฟินแลนด์

เป้าหมายสำคัญยิ่งอีกอย่างหนึ่งของระบบการศึกษาไทยคือ การลดความสูญเปล่า ซึ่งหมายถึงการลงทุนลงแรงที่ไร้ผลต่อการยกระดับผลลัพธ์การเรียนรู้ของนักเรียน (ที่เป็นผลลัพธ์แบบองค์รวม) และต่อการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เรามีโอกาสดำเนินการเปลี่ยนแปลงนี้ได้มาก เพราะขณะนี้ก็มีกิจกรรมที่ไม่จำเป็นในระบบการศึกษามากมาย

เป้าหมายร่วมของทุกประเทศที่ระบบการศึกษาคุณภาพสูงคือ ความเสมอภาค (Equity) ทางการศึกษา ซึ่งหมายถึงการดำเนินการเพื่อให้นักเรียนทุกคน (หรือเกือบทุกคน) บรรลุเป้าหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ การดำเนินการเพื่อเป้าหมายนี้ ไม่ใช่มีผลแคบๆ เฉพาะที่ความเสมอภาคหรือความเท่าเทียมเท่านั้น แต่จะมีผลดีต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในภาพรวมเป็นอย่างมากด้วย เพราะจะทำให้วงการการศึกษามีความประณีต เอาใจใส่รายละเอียดของการจัดการเรียนรู้ ให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนซึ่งมีความแตกต่างหลากหลาย เป็นกลไกการเรียนรู้ในวงการศึกษา เพื่อยกระดับการเรียนรู้ วิธีจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียน ซึ่งตามธรรมชาติ มีความแตกต่างหลากหลายมาก

11

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ของประเทศไทย

**ทำไมทั่วโลกถึงลุกขึ้นมา
ปฏิรูปการศึกษาพร้อมกันในขณะนี้?**

ปัจจุบันสภาพสังคมและเศรษฐกิจของทั่วโลกกำลังเปลี่ยนไป เนื่องจากความก้าวหน้าของระบบขนส่งและการสื่อสาร การเข้ามาของ 4G และ 5G ทำให้การสื่อสารระหว่างกันรวดเร็วขึ้น เทคโนโลยีเข้ามาอยู่กับเรา ถึงในห้องนอน ในครัว เราเริ่มเห็นตู้เย็นอัจฉริยะที่สามารถบอกได้ว่ามีอาหารอะไรอยู่ในตู้เย็น ควรทำเมนูอาหารอะไรได้บ้าง มีนาฬิกาอัจฉริยะไปจนถึงเทคโนโลยีทางการแพทย์ที่ก้าวไกล ทุกอย่างรอบตัวเกิดการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญคือการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความเร็วในการเปลี่ยนแปลงนั้นกลายเป็นความท้าทายต่อธุรกิจและการศึกษา

การจัดการศึกษาในอดีตมีการปรับตัวมาเรื่อย ๆ ถึงแม้จะช้า แต่ยังสามารถปรับไปพร้อมกับสังคมที่ค่อย ๆ เปลี่ยนได้ แต่ขณะนี้สังคมโลกเปลี่ยนเร็วขึ้นอย่างมาก เกิดอาชีพใหม่ๆ ปัญหาใหม่ๆ หรือเรื่องที่เราไม่เคยพบเจอมาก่อน ดังนั้นสิ่งที่จะทำให้คนรุ่นใหม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในวันนี้ได้คือ **ศักยภาพในการแก้ปัญหา ศักยภาพในการค้นหาความรู้ได้ด้วยตัวเอง ศักยภาพในการจินตนาการวิธีการใหม่ๆ ในการทำงานด้านนวัตกรรม** ทักษะที่คนรุ่นใหม่ต้องการเหล่านี้อาจจะไม่ใช่ศักยภาพที่เป็นอยู่ของคนรุ่นพ่อแม่ของเขา สิ่งนี้ทั่วโลกเริ่มเห็นและยอมรับแล้วว่า วิธีการเดิมที่ใช้ในการพัฒนาคนรุ่นพ่อแม่รุ่นนั้น ไม่สามารถใช้ได้กับการจัดการศึกษาเพื่อสร้างทักษะสำหรับการใช้ชีวิตในอีก 50 ปีข้างหน้า จึงพร้อมใจกันลุกขึ้นมาปฏิวัติการศึกษาเพื่อเตรียมคนในอนาคต

สถานการณ์ปัญหาของการศึกษาไทย (บริบท)

ก่อนจะไปถึงการปฏิรูปการศึกษาไทย อยากชวนมาทำความเข้าใจถึงบริบทและสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้น ประเด็นหลัก ๆ มีดังนี้

1. ระบบการศึกษาไทยกำลังผลิตคนที่ขาดทักษะอนาคต และมีคุณภาพต่ำกว่าความคาดหวังของนายจ้าง

ภาคธุรกิจได้ชี้ประเด็นสำคัญคือ ผลผลิตจากระบบการศึกษา หรือผู้ที่จบการศึกษาทั้งระดับอาชีวศึกษาและระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นกำลังคน que เข้าสู่ระบบการทำงานมีคุณภาพของผู้ที่จบการศึกษาต่ำกว่าความคาดหวังของนายจ้าง เนื่องด้วยรูปแบบการศึกษาของไทยเน้นการท่องจำตามตำรา ส่งผลให้ผู้จบมาแล้วขาดทักษะที่สำคัญในการทำงานและทักษะในการทำงานร่วมกับคนอื่น ทั้งนี้ผู้ประกอบการยังคาดหวังความสามารถของพนักงานในการแก้ปัญหา ความสามารถในการตัดสินใจ และคิดค้นสร้างนวัตกรรมใหม่ๆ รวมทั้งคุณลักษณะที่ภาคธุรกิจหรืออุตสาหกรรมต้องการ เช่น ความตรงต่อเวลา ความอดทน การคิดเป็นระบบ เป็นต้น ตัวอย่างของอีกเสียงเรียกร้องหนึ่ง จากฝั่งของผู้ที่มีความต้องการจ้างงานเรียกร้องเข้ามาในระบบการศึกษา

2. กักขะของครูรุ่นใหม่

เป้าหมายของการจัดการศึกษา คือ พัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพเพื่อใช้ชีวิตในศตวรรษที่ 21 ดังนั้นการพัฒนาครู หรือศักยภาพของครูต้องแตกต่าง จากเดิมครูรุ่นใหม่ต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับศักยภาพ หรือสมรรถนะของผู้เรียน โดยวิธีที่จะพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ต้องใส่ใจ พื้นฐานและเป้าหมายของนักเรียนเป็นรายคน ยกตัวอย่างเช่น โค้ชกีฬา ที่คนเป็นโค้ชอาจจะไม่ใช่ผู้เล่นกีฬาที่เก่งที่สุด แต่เขามีสายตาที่มองเห็น ความสามารถในตัวบุคคล และมีวิธีที่จะพัฒนาเพื่อเพิ่มขีดสมรรถนะของ นักกีฬาได้ ตามตำแหน่งและบทบาทหน้าที่ในทีม **ครูรุ่นใหม่จึงต้องเป็น โค้ชในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สูงขึ้นและหลากหลายขึ้น** วิธีการสอนจึงต้องเปลี่ยนจากอดีต มาถึงตรงนี้ต้องถามว่าสอนแบบใหม่นั้นสอนอย่างไร จึงเป็นความท้าทายของคนรุ่นใหม่ ที่หลายหน่วยงานให้ความสำคัญเข้าไปช่วยพัฒนาครูอยู่ในขณะนี้

3. คุณภาพของโรงเรียนมีความเหลื่อมล้ำ

เป็นที่ทราบกันดีว่าคุณภาพของโรงเรียนของรัฐ มีคุณภาพแตกต่างกันมาก ทำให้ผู้ปกครองต้องย้ายลูกหลานไปอยู่ในพื้นที่ที่โรงเรียนมีคุณภาพสูงกว่า แม้ว่าคำว่า “โรงเรียนคุณภาพสูง” อาจตีความได้หลายมิติ ก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นคือโรงเรียนที่ผู้ปกครองเชื่อว่ามีคุณภาพดีกว่า จะมีนักเรียนสมัครเข้าเรียนจำนวนมาก ต่างจากโรงเรียนที่ผู้ปกครองเห็นว่ามีคุณภาพต่ำกว่า แม้ว่าโรงเรียนจะอยู่ใกล้บ้านก็ไม่นิยม ค่าใช้จ่ายจากการแย่งเข้าโรงเรียน การเดินทาง และอาจรวมถึงค่ากินอยู่ เป็นภาระที่ผู้ปกครองต้องแบกรับ กระทรวงศึกษาธิการจึงพยายามแก้ปัญหาคุณภาพ

ของโรงเรียนให้มีคุณภาพใกล้เคียงกัน โดยปัจจุบันเพิ่มเรื่องของความหลากหลายที่เป็นจุดเด่นของโรงเรียน เช่น โรงเรียนที่เด่นเรื่องอาชีพ ก็พาเป็นต้น ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาเป็นประเด็นสำคัญที่ทำนายของกระทรวงศึกษาธิการ และน่าจะเป็นบททดสอบความสามารถในการบริหารจัดการของผู้อำนวยการโรงเรียนอยู่ในขณะนี้

4. พ่อแม่ผู้ปกครองยังมีบทบาทในการพัฒนาการเรียนรู้ของลูกหลานน้อย

เรื่องนี้อาจเนื่องมาจากพ่อแม่ ผู้ปกครองไทยมองว่าตัวเองไม่มีความรู้เรื่องวิชาการมากพอ จึงเชื่อว่าการพัฒนาเด็กและเยาวชนเป็นหน้าที่ของโรงเรียน จึงมอบความไว้วางใจให้กับครูและโรงเรียน ซึ่งความคิดนี้ในอดีตอาจจะไม่ผิดเสียทั้งหมด หากแต่ใช้ไม่ได้แล้วกับแนวทางการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ทั่วโลกต่างเข้าใจแล้วว่าการเรียนรู้ช่วงที่สำคัญที่สุดของมนุษย์เกิดขึ้นในช่วงปฐมวัย นั่นคือ 6 ขวบแรก หรือบางคนอาจจะขยายไปถึง 8 ขวบแรกของชีวิต ซึ่งตั้งแต่แรกคลอดออกมาเด็กก็อยู่ในมือของครอบครัว พ่อแม่จึงเป็นคนสำคัญของการจัดการเรียนรู้ของลูกในช่วงปฐมวัย และพ่อแม่ผู้ปกครองยังมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาการเรียนรู้ของลูกต่อเนื่องต่อไปในวัยที่สูงขึ้น โดยประสานความร่วมมือกับโรงเรียน

ปรับกระบวนการทางการศึกษาเพื่อผลิต คนรุ่นใหม่สู่การเป็นพลเมืองโลก

หลายประเทศมีเป้าหมายการปฏิรูปการจัดการศึกษาของตนให้สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 หนึ่งในนั้นคือการเป็นพลเมืองโลก ซึ่งพลเมืองโลกหมายถึง เก่งหลายภาษา รู้จักเทคโนโลยี และสามารถใช้เทคโนโลยีให้เป็นประโยชน์กับการพัฒนาตนเอง มีสำนึกความเป็นประชาชนของประเทศนั้น และเป็นประชากรของโลกที่มีความรับผิดชอบต่อส่วนรวมร่วมกันทั่วทั้งโลก ประเทศไทยที่อยู่ในกระแสการเปลี่ยนแปลงนี้เช่นเดียวกัน เรื่องเร่งด่วนในการปฏิรูปการศึกษาไทย จึงมีข้อสรุป ดังนี้

1. การสร้างทักษะของคนไทยในศตวรรษที่ 21 และการจัดการศึกษาที่ช่วยสร้างทักษะสำหรับอนาคตเด็กไทย ผลิตคนที่มีคุณภาพ ตอบรับกับความต้องการของตลาดแรงงาน เพื่อสร้างทรัพยากรมนุษย์ มาช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจและสังคม

2. ปรับระบบการผลิตครูรุ่นใหม่ ให้มีทักษะการเป็นโค้ชที่ส่งเสริมการเรียนรู้และดึงสมรรถนะของผู้เรียน

3. พัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนในขั้นพื้นฐานให้ทัดเทียมกัน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาทั้งในเมืองและชนบท และอาจหมายรวมถึงภายในห้องเรียน

4. ทุกภาคส่วนในสังคมต้องตระหนักว่าการพัฒนาระบบการศึกษานั้นอยู่ในมือของทุกคน และเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้

การปรับเปลี่ยนครั้งนี้จึงต้องปรับเปลี่ยนเชิงระบบ คือเริ่มตั้งแต่ นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ การบริหารจัดการในระดับพื้นที่ การศึกษา การบริหารจัดการในโรงเรียน ห้องเรียน ไปจนถึงครอบครัว รวมถึงการปรับระบบการพัฒนาครู เพื่อปรับทิศทางการให้น้ำหนักของคุณภาพครูใหม่ เพื่อให้สอดคล้องประสานกันอย่างต่อเนื่องจากนโยบายไปสู่หน่วยปฏิบัติการ และผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการจัดการศึกษาต้องเข้าใจตรงกันและทำงานร่วมกัน

**“การปรับเปลี่ยนครั้งนี้จึงต้อง
ปรับเปลี่ยนเชิงระบบ คือเริ่มตั้งแต่
นโยบายประเทศ การบริหารจัดการ
ในพื้นที่การศึกษา ในโรงเรียน ห้องเรียน
ไปจนถึงระดับครอบครัว
และระบบการพัฒนาครูและคุณภาพครู”**

พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าการจัดการศึกษาเป็นบทบาทหน้าที่ของทุกภาคส่วนที่จะต้องร่วมมือกัน จึงมีการรวมตัวกันแบบไม่เป็นทางการนอกระบบราชการ เป็นเครือข่ายของเอกชน ผู้ประกอบการ นักการธนาคาร ประชาสังคม ที่สนใจเรื่องการศึกษาเข้ามาร่วมในเครือข่ายนี้ โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า Thailand Education Partnership (TEP) โดยมีแนวทางการทำงานเพื่อพัฒนา สนับสนุนให้กระทรวงศึกษาธิการปฏิรูปปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาได้เป็นผลสำเร็จ โดยเล็งเห็นว่าจะปล่อยให้กระทรวงศึกษาธิการทำอยู่ฝ่ายเดียวไม่ได้ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการสื่อสารให้ข้อมูลที่สำคัญแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง และหน่วยงานต่างๆ ได้เห็นบทบาทของตัวเองในการพัฒนาลูกหลาน และกำหนดความต้องการผลลัพธ์ในการจัดการศึกษาที่สามารถตอบโจทย์ครอบครัว ชุมชน ธุรกิจ และผู้ประกอบการ โดยต้องมีความรับผิดชอบร่วมกัน

TEP เกิดขึ้นในช่วงของการประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ โดยรัฐบาลประยุทธ์ 1 ซึ่งมีแผนการปฏิรูปการศึกษารวมอยู่ด้วย รัฐบาลได้ตั้งคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา (กอปศ.) โดยมี ศาสตราจารย์กิตติคุณ นพ.จรัส สุวรรณเวลา เป็นประธานกรรมการ TEP จึงได้เข้าร่วมเสนอแนวคิดเพื่อปฏิรูปการศึกษาต่อคณะกรรมการชุดนี้ TEP มอบหมายให้ TDRI (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย) ซึ่งทำงานวิจัยในเรื่องนี้ เสนอแนวคิดการปฏิรูปการศึกษาว่า ควรทำงานสองทาง คือจากหน่วยงาน

ระดับปฏิบัติการคือโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อให้มีความหลากหลายของความต้องการจัดการศึกษาในแต่ละจังหวัด ควบคู่ไปกับการปรับนโยบาย และระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการปรับเปลี่ยนห้องเรียนและการจัดการเรียน การสอนแบบใหม่ คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา ร่วมกับ กระทรวงศึกษาธิการ จึงมีแนวทางการปฏิรูปการศึกษาคั้งนี้ โดยออก พระราชบัญญัติพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2562 ทดลองปรับเปลี่ยน การจัดการศึกษาทั้งระบบ ซึ่งวิธีนี้คล้ายกับประเทศจีนที่ใช้เมืองเซี่ยงไฮ้ เป็นโมเดลนำร่องในการพัฒนาเศรษฐกิจ เมื่อประสบความสำเร็จจึง ขยายผลไปทั่วประเทศ ข้อดีคือ หากเกิดข้อผิดพลาดจะไม่เกิดขึ้นทั้งประเทศ การเริ่มทดลองในพื้นที่บางจังหวัดเมื่อเริ่มแล้วยังไม่สำเร็จก็สามารถปรับ กันต่อจนสำเร็จ แล้วนำบทเรียนความสำเร็จนั้นมาขยายผลต่อไปได้

พ.ร.บ.พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จึงเป็นหนึ่งในผลงานของคณะ กรรมการอิสระเพื่อปฏิรูปการศึกษา ต้องทำความเข้าใจว่าพื้นที่นวัตกรรม การศึกษาไม่ใช่พื้นที่ทดลองปฏิรูปการจัดการศึกษาในห้องเรียนและ โรงเรียนเพียงระดับเดียว แต่เป็นนวัตกรรมการบริหารจัดการเชิงระบบ ในระดับจังหวัดและในระดับนโยบายประเทศด้วย โดยได้กำหนดพื้นที่ นวัตกรรม ออกเป็น 6 พื้นที่ ได้แก่ ระยอง ศรีสะเกษ สตูล เชียงใหม่ กาญจนบุรี และ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส รวมเป็น 6 พื้นที่ 8 จังหวัด เป็นพื้นที่นำร่องทดลองแนวทางการปฏิรูป การศึกษาไทย

หัวใจของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา คือการเปิดพื้นที่ที่เปิดใจรับฟังเสียงของทุกคน

พื้นที่นวัตกรรม เริ่มต้นจากแนวคิดที่ว่าแต่ละพื้นที่ที่มีต้นทุนที่แตกต่างกัน มีโจทย์และเป้าหมายการพัฒนาคนที่แตกต่างกันตามบริบทของจังหวัด การจะจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์พื้นที่ให้ประสบความสำเร็จจึงจำเป็นต้องเปิดรับฟังความต้องการของคนในพื้นที่ ผู้กำหนดนโยบายกรอบหลักสูตรการศึกษาจังหวัดต้องฟังคนในจังหวัดว่าต้องการอะไร ชวนคิดและรับฟังความเห็นว่าในอีก 10 - 20 ปีข้างหน้า ภาคส่วนต่าง ๆ ต้องการให้จังหวัดของเขาเป็นอย่างไร ทั้งสภาพสังคมและเศรษฐกิจ การพัฒนาคุณภาพกำลังคนจึงต้องสอดคล้องไปกับแผนเศรษฐกิจและสังคมของจังหวัด หลักการคือพัฒนาคนให้เป็นที่กำลังสำคัญในการพัฒนาจังหวัดของตนเอง

พื้นที่นวัตกรรมจึงเป็นพื้นที่ปฏิบัติการให้ทุกภาคส่วน ทั้งพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครู โรงเรียน ชุมชน ผู้ประกอบการ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ได้เข้ามาช่วยกันรับผิดชอบการศึกษา มีการทำ Social Lab ซึ่งเป็นกระบวนการเปิดรับฟังความเห็นและสร้างการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการร่วมออกแบบการศึกษา และร่วมจัดการกระบวนการขับเคลื่อน จึงต้องสร้าง “สะพานเชื่อม” คนที่อยากเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษา เข้ากับสถานศึกษา เพื่อดึงเอาศักยภาพของกลุ่มต่างๆ ในจังหวัดมาช่วยกันพัฒนาโรงเรียน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นแล้วในจังหวัดระยองและศรีสะเกษ แต่ยังไม่พอ เราควรที่จะจัดเวทีเช่นนี้เป็นระยะ ๆ เพื่อรับฟังและติดตามสะท้อนผลต่อไป

ในส่วนของครูที่เริ่มมีการตื่นตัวแล้ว มูลนิธิสยามกัมมาจล ที่เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของ TEP ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.) (ชื่อใหม่ สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ในการพัฒนาครู เพื่อปรับเปลี่ยนกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน มีเป้าหมายให้ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเองมากขึ้น ได้เข้าไปสนับสนุนโรงเรียนเป้าหมายในจังหวัดระยอง ศรีสะเกษ และสตูล รวม 85 โรงเรียน เพื่อที่จะเป็นโรงเรียนแกนนำในการทดลองสนับสนุนครูให้สามารถปรับการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ ขณะนี้ครูและผู้อำนวยการโรงเรียนเริ่มรวมตัวกันเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ที่วงการศึกษาเรียกว่า PLC: Professional Learning Community โดยทั้งสองหน่วยงานได้สนับสนุนให้ผู้เชี่ยวชาญจากโรงเรียนรุ่งอรุณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยขอนแก่น บริษัทธารปัญญา โรงเรียนอนุบาลสตูล โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา ศูนย์ประสานงานเพื่อวิจัยจังหวัดสตูล และอีกหลายหน่วยงาน เข้าไปเป็นโค้ชให้กับโรงเรียน เพื่อการปรับเปลี่ยนทั้งระบบ คือระบบบริหารจัดการทั้งในโรงเรียน ในห้องเรียน หลักสูตร สถานศึกษา และวิธีการสอนของครู การที่โรงเรียนเริ่มจับมือกันเป็นเครือข่ายเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอนที่มุ่งเป้าที่ “คุณภาพผู้เรียน” จึงเป็นเครือข่ายเพื่อพัฒนาตนเองที่มีความก้าวหน้าโดยหวังผลระยะยาว นับเป็นความก้าวหน้าเชิงบวก โดยในพื้นที่นวัตกรรมมีเครือข่ายแบบนี้หลายเครือข่ายเป็นความหวังของการเปลี่ยนแปลง

กรอบหลักสูตรจังหวัด

กรอบหลักสูตรจังหวัด เป็นหนึ่งในผลลัพธ์ที่ พ.ร.บ.ปฏิรูปการศึกษา ตั้งเป้าหมายไว้ โดยแต่ละจังหวัดควรมีกรอบหลักสูตรของตนเองเพื่อตอบสนองต่อโจทย์ของแต่ละจังหวัด **วิธีการได้มาของกรอบหลักสูตรต้องเปลี่ยนจากการรับผิดชอบโดยคนไม่กี่คน มาเป็นการรับฟังความต้องการของคนในจังหวัด** ดังได้กล่าวมาแล้วว่า จังหวัดระยองและศรีสะเกษได้ใช้การทำ Social Lab ในการรับฟังความต้องการของทุกภาคส่วนในจังหวัด วิธีการทำกรอบหลักสูตรจังหวัดจะตอบสนองกับความต้องการของภาคส่วนต่าง ๆ ในจังหวัดได้อย่างแท้จริง **การแปลงจากกรอบหลักสูตรจังหวัดให้มาเป็นหลักสูตรสถานศึกษาเป็นอีกขั้นตอนที่สำคัญ** ผู้บริหารโรงเรียนต้องมีแนวคิดและแนวทางที่รับฟังความเห็นของคณะครู ผู้ปกครอง รวมทั้งคนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ว่าอยากเห็นลูกหลานและนักเรียนในโรงเรียนนั้นมีคุณสมบัติอย่างไร และมีเป้าหมายการเรียนรู้รู้อย่างไรด้วย การจัดทำหลักสูตรโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรม จึงต้องคำนึงถึง 3 กรอบใหญ่ คือ กรอบหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ กรอบหลักสูตรจังหวัด และเป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียนและชุมชน

ในด้านกรอบหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ แม้ว่าในขณะนี้ใช้หลักสูตรตัวชี้วัด แต่กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้ ดร.รัตนา แสงบัวเผื่อน ผู้อำนวยการสำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) กระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบทำวิจัยเพื่อพัฒนากรอบหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อให้ทันประกาศใช้ในปีการศึกษา 2565

“หัวใจของหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะ ของผู้เรียนเป็นหลัก คือ ครูต้องมีอิสระ ในการคิดค้นวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อ ดึงศักยภาพให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสูงขึ้น”

การพัฒนากรอบหลักสูตรสมรรถนะของคณะวิจัย ที่มี ดร.รัตนา แสงบัวเผื่อน เป็นผู้นำในครั้งนี้มีความน่าสนใจคือ คณะผู้วิจัยได้ทำหน้าที่รวบรวมแนวคิดเพื่อขยายกรอบหลักสูตร โดยร่วมมือกับโรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมและอื่น ๆ เพื่อทดลองนำไปใช้ในการทำหลักสูตรสถานศึกษา และทดลองใช้โดยนำผลการทดลองปฏิบัติกลับไปประกอบการวิจัย เพื่อพัฒนากรอบหลักสูตรให้สมบูรณ์ และมีข้อเสนอแนะให้กับโรงเรียนต่าง ๆ ที่จะต้องใช้กรอบหลักสูตรนี้ในปีการศึกษา 2565 จะเห็นว่าเริ่มมีการทำงานแบบการสร้างการมีส่วนร่วมขึ้นแล้ว ในระดับส่วนกลางและโรงเรียนซึ่งคือเป็นหน่วยปฏิบัติในการพัฒนากรอบหลักสูตรนี้

หัวใจของหลักสูตรที่เน้นสมรรถนะของผู้เรียนเป็นหลัก คือ ครูต้องมีอิสระในการคิดค้นวิธีการสอนที่หลากหลายเพื่อดึงศักยภาพให้ผู้เรียนมีสมรรถนะสูงขึ้น ครูต้องสามารถวัดผลการเปลี่ยนแปลงของผู้เรียนได้ “การหาวิธีการ” การวัดผล จะต้องเปลี่ยนจากการวัดผลความรู้มาเป็นการวัด “ความคิดสร้างสรรค์” และ “การนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหากับสถานการณ์จริง” เป็นอีกหนึ่งความท้าทาย การวัดผลความสำเร็จของผู้เรียนที่ครูในพื้นที่นวัตกรรมต้องหาวิธีการวัดผลความสำเร็จนี้ให้ได้เป็นรูปธรรม

ความท้าทายต่อไปของการศึกษาไทย

1 การพัฒนาครู

การเปลี่ยนจากความเชื่อเดิม ที่ครูส่วนใหญ่คุ้นเคยกับการสอนแบบบอกสอนตามตำรา การวัดผลด้วยการสอบและการติวเพื่อสอบ มาสู่การจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อดึงศักยภาพของผู้เรียนและการวัดผลด้วยความคิดสร้างสรรค์ผลงาน และการนำความรู้มาใช้แก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นเรื่องที่หลายฝ่ายต้องร่วมมือกันสนับสนุนครูให้มากขึ้น ต้องหาทางพัฒนาครูในแนวทางนี้อย่างเร่งด่วน

2 การทำงานร่วมกันของทุกภาคส่วน

ในเวลานี้ ภาคการศึกษาเปิดรับฟังภาคส่วนอื่น ๆ มากขึ้นแล้ว ภาคส่วนอื่น ๆ โดยเฉพาะพ่อแม่ผู้ปกครองจะต้องลุกขึ้นมามีความเข้มแข็งในการเสนอความคิดเห็น และมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาคนรุ่นใหม่ในจังหวัดตัวเองด้วย นี่เป็นเส้นทางอีกยาวไกลที่จะใช้เวลาสั้นหรือยาวขึ้นอยู่กับการตื่นตัวของคนในแต่ละจังหวัด ที่จะตระหนักในการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบผลการจัดการศึกษาของจังหวัดตนเอง มากน้อยเพียงใด

3 ระบบบริหารจัดการที่สอดคล้องกับการปฏิรูป

จำเป็นต้องแก้กฎระเบียบที่เป็นอุปสรรคต่อการปฏิรูป เช่น โรงเรียนไม่มีอิสระในการจัดการศึกษา ต้องปรับกฎระเบียบจากส่วนกลาง ซึ่งบางเรื่องซ้ำซ้อนหรือไม่ได้เป็นโจทย์หลักของจังหวัด เพื่อให้โรงเรียนสามารถจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้ จำเป็นต้องแก้กฎระเบียบบางอย่างเพื่อมอบอำนาจการตัดสินใจให้โรงเรียนได้พิจารณาที่จะดำเนินการตามนโยบายในเรื่องใดบ้างด้วยตัวเอง นอกจากนี้ ระบบการคัดเลือกและแต่งตั้งโยกย้ายบุคลากรด้านการศึกษายังเป็นอีกหนึ่งอุปสรรคใหญ่

ตัวอย่างจากจังหวัดศรีสะเกษ ทำให้เราเข้าใจถึงอุปสรรคปัญหาของระเบียบการโยกย้ายผู้อำนวยการโรงเรียนที่กำหนดให้สามารถโยกย้ายได้หลังดำรงตำแหน่งแล้ว 2 ปี เป็นช่วงเวลาที่สั้นเกินไป ไม่สามารถผลักดันการพัฒนาโรงเรียนอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนได้ การรับผู้อำนวยการที่ย้ายเข้ามาแทน ก็เป็นการเลือกโดยระบบคะแนน ทำให้ไม่ได้คนที่เหมาะสมมาสานต่อและต่อยอดแผนพัฒนาโรงเรียน การสอบบรรจุครูตามลำดับคะแนน เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่โรงเรียนไม่สามารถรับครูได้ตามความต้องการ

“เพื่อให้โรงเรียนจัดการศึกษาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้ จำเป็นต้องแก้กฎระเบียบบางอย่างเพื่อมอบอำนาจการตัดสินใจให้โรงเรียนได้พิจารณาที่จะดำเนินการในบางเรื่องด้วยตัวเอง”

การโยกย้ายผู้บริหารและครูเช่นนี้ ทำให้ความพยายามของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาผู้บริหารและครูที่ผ่านมาไม่ได้ผล เหตุเพราะ “คนเก่ง” ต้องมีเวลาทำงาน หากแผนพัฒนาโรงเรียนทำงานได้ไม่ต่อเนื่อง ต้องส่งต่อผู้บริหารคนใหม่ต้องทำความเข้าใจใหม่ เมื่อเข้าใจก็ได้เวลาย้าย เช่นนี้ การพัฒนาโรงเรียนจะเกิดขึ้นได้ยาก ในประเด็นแรก “การโยกย้ายผู้อำนวยการ” สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาได้ให้แนวทางไว้ว่า โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกผู้อำนวยการได้เอง เป็นความก้าวหน้าและความพยายามในการปลดล็อกปัญหานี้ไปได้ส่วนหนึ่ง

ในด้านการซื้อสื่อการเรียนการสอนเป็นอีกประเด็นที่เป็นอุปสรรคในการจัดหาสื่อหนังสือเรียนที่สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ของจังหวัด เป็นอีกประเด็นที่ได้รับการปลดล็อก ให้โรงเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาสามารถซื้อสื่อ นอกเหนือจากการประกาศของทางกระทรวงศึกษาธิการได้

การปรับระเบียบการใช้งบประมาณให้ยืดหยุ่น สามารถใช้งบประมาณได้ข้ามหมวดและข้ามโครงการได้ในลักษณะ Blog Grant เพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณให้มีประสิทธิภาพ ตามสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นจริง และผลักดันแผนพัฒนาในโรงเรียนได้คล่องตัวโดยไม่เพิ่มงบประมาณ เป็นอีกเรื่องที่อยู่ในระหว่างการผลักดันให้เกิดขึ้น

ทั้งสามเรื่องที่มีความก้าวหน้า เกิดจากการปรับเปลี่ยนระเบียบที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของโรงเรียนในพื้นที่และเขตการศึกษา เป็นความก้าวหน้าจากการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียน เขตการศึกษาในจังหวัดศรีสะเกษ ระยอง และสตูล ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ความก้าวหน้านี้เกิดจาก

ทุกฝ่ายเปิดใจและนำสถานการณ์ปัญหาในโรงเรียนและเขตการศึกษา
ขึ้นมาเรียนรู้ และหาแนวทางแก้ปัญหาพร้อมกับฝ่ายนโยบาย คือ กระทรวง
ศึกษาธิการ จนทำให้เกิดแนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกับโรงเรียน นับเป็น
ก้าวสำคัญมากของการปฏิรูปการศึกษาไทย

**เมื่ออ่านมาถึงตรงนี้
คุณคิดว่าตัวเองมีบทบาท
ในการพัฒนาการศึกษาไทย
ได้อย่างไร?**

แสดงความคิดเห็นและดูข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่
เว็บไซต์พื้นที่นวัตกรรมในแต่ละจังหวัด
และพื้นที่นวัตกรรมส่วนกลาง
www.edusandbox.com

ครู ทีมผู้บริหารโรงเรียน ภาครัฐ ผู้ปกครอง
ชุมชน และผู้ประกอบการ ทุกคนมีบทบาทสำคัญ
ในการขับเคลื่อนการศึกษาคณาคุณภาพสูง
เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในและนอกห้องเรียน
เพื่อพัฒนาเยาวชนสู่การเป็นพลเมืองโลก

